

Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta sociálnych vied

VOĽBY 2020: *VOLEBNÁ PODPORA A JEJ PREMENY*

Jakub Bardovič

**VOĽBY 2020:
VOLEBΠÁ PODPORA
A JEJ PŘEMEPY**

(vedecká monografia)

Jakub Bardovič

Trnava

2022

Voľby 2020: volebná podpora a jej premeny

(vedecká monografia)

Autor:

© PhDr. Jakub Bardovič, PhD.

Recenzenti:

doc. PhDr. Tatiana Tökölyová, PhD.

doc. Mgr. Gabriel Eštok, PhD.

Technická redakcia, obal a grafický návrh:

© PhDr. Jakub Bardovič, PhD.

Vydavateľ:

© Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied,
2022

Rok vydania: 2022

Vydanie: Prvé

Publikácia bola schválená Edičnou radou UCM a vedením Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave.

Všetky práva vyhradené. Bez súhlasu ich majiteľa toto dielo a ani jeho súčasť nemožno reprodukovat'.

Vedecská monografia neprešla jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-572-0230-1

Obsah

Úvod	5
1 Voľby a volebné správanie v teoretickej perspektíve a ich miesto vo výskume	12
2 Parlamentné voľby na Slovensku od roku 1990 po súčasnosť	27
3 Voľby do NR SR 2020 v porovnaní s rokom 2016: Prezentácia voličských hlasov optikou volebných nastavení	38
4 Voľby do NR SR 2020 v porovnaní s rokom 2016: Volebná účasť a podpora politických strán optikou obcí a regiónov	60
4.1 Podpora politických strán a koalície optikou obcí a regiónov	64
4.1.1 OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLaNO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA	66
4.1.2 SMER-SD	73
4.1.3 SME RODINA	81
4.1.4 Kotlebovci – ľudová strana Naše Slovensko	87
4.1.5 Sloboda a Solidarita	94
4.1.6 ZA ĽUDÍ	101
4.1.7 Koalícia Progresívne Slovensko a SPOLU – občianska demokracia	106

4.1.8 Kresťanskodemokratické hnutie	110
4.1.9 Slovenská národná strana	116
4.1.10 MOST-HÍD	123
Záver	130
Zoznam použitej literatúry a dát	135
Zoznam skratiek a značiek	150
Menný a vecný register	152

Úvod

Rok 2020 priniesol na Slovensku dlho očakávané parlamentné voľby, ktorým predchádzalo turbulentné volebné obdobie vlády zloženej zo strán SMER-SD, SNS, MOST-HÍD a #SIEŤ. Už samotné rokovania po voľbách v roku 2016 boli pomerne kontroverzné a vytvorenie vlády v tomto zložení prelomilo dovtedy viaceré neprekročiteľné bariéry, keďže nastalo preskupenie síl v rámci dvoch blokov dominantnej konfliktnej línie. Napriek tomu, že sa počas predvolebnej kampane MOST-HÍD a #SIEŤ nevyjadrili jasne k možnej povolebnej spolupráci so stranou R. Fica, a to ani keď sa dokonca v tejto súvislosti v celej spoločnosti diskutovalo o veľmi kontroverznom videu s R. Prochádzkom, predsedom #SIEŤe, o tom, ako pripúšťa možnú spoluprácu s týmto subjektom, stále boli v rámci spoločnosti a hlavne v očiach svojho elektorátu chápaní skôr ako reprezentanti antiFicovského tábora. To, že ich pozíciu na politickej scéne chápali takto aj viacerí ich členovia, nakoniec ukázalo povolebné obdobie. Krátko po vytvorení vlády sa začal proces rozkladu strany #SIEŤ, čo sa tiež premietlo do stavu, že z pôvodnej štvorkoalície vznikla trojkoalícia. Odchody sa nevyhli ani MOSTu-HÍD. V tejto situácii je ale vhodné povedať, že daná vláda aj po týchto zmenách operovala s väčšinou v NR SR, ktorá už však nebola výsledkom volieb uskutočnených v roku 2016, ale politických dohôd.

Vznik koalície po voľbách v roku 2016 vytvoril v istom ohľade základ pre utlmenie ďalšieho dôležitého konfliktu na Slovensku, a to konfliktu v zmysle „centrum – periféria“, v rámci ktorého aktívne utvárali politiku a tým sa aj vzájomne dopĺňali na jednej strane hlav-

ne SNS a na druhej strane subjekty reprezentujúce maďarskú menšinu. Minimálne SNS tak musela hľadať náhradné agendy supľujúce jej pôvodný dominantný programový rámec.

V priebehu uvedeného volebného obdobia sa však odohrala aj tragická udalosť, a to vražda novinára a jeho snúbenice. Okrem toho sa v médiách začalo vo väčšom rozsahu diskutovať o spôsoboch vládnutia vtedajšej vládnej koalície. To výrazne rozhýbalo časť spoločnosti, ktorá odmietala pokračovanie tejto vlády. Nielsen v dôsledku týchto udalostí tak prišlo k jej pádu a k zostaveniu novej vlády, ktorá však pozostávala z tých istých politických strán, z toho istého programu a priniesla tak len kozmetické personálne úpravy. Najvýraznejšia zmena sa ale v tejto súvislosti odohrala na poste premiéra, ktorým sa stal P. Pellegrini, neskôr volebný líder strany SMER-SD vo voľbách v roku 2020. Z tejto záchrany vlády vyšiel podľa nášho názoru ako jeden z najvýraznejšie porazených MOST-HÍD. Jeho veľmi nejasné vyjadrenia o pokračovaní, resp. nepokračovaní koalície mu mohli priniesť ďalší dôležitý odliv voličov.

Aj v kontexte uvedeného je možné konštatovať, že v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami sa voľby konané v roku 2020 realizovali v odlišnej spoločenskej klíme, a preto má veľký význam sledovať krátkodobé odlišnosti. Túto potrebu bližšieho skúmania navyše podčiarkuje to, že voľby na Slovensku prinášali pomerne výrazne výkyvy aj za pokojnejšej atmosféry než bola v tomto prípade. Sledovanie volieb v roku 2020 má tiež význam preto, že ide o posledné voľby, ktoré sa uskutočnili ešte v predpandemickom čase, a teda nie sú poznačené týmto celosvetovým problémom. Navyše ich považujeme za dôležitý zlom, keďže potvrdili to, čo už ukázali aj predchádzajúce prezidentské voľby, a to že v nich bude časť volebnej kampane utváraná dezinformačnou scénou, ktorá bude určovať aspoň parciálne výber diskutovaných tém a vytvárať tak umelé konfliktné línie na nepodstatných, až klamlivých otázkach.

Cieľom tejto vedeckej monografie je charakterizovať výsledky volieb v roku 2020 s ohľadom na reprezentáciu hlasov dosiahnutú prostredníctvom využívaného volebného systému a zistiť regionálne špecifiká volebného správania vo všeobecnosti a s prihliadnutím na vybrané politické strany. Súčasťou tohto cieľa je tiež identifikovať

vane krátkodobých zmien v definovaných oblastiach, ktoré nastali po predchádzajúcich voľbách uskutočnených v roku 2016. Na uvedený zámer nadväzujú aj výskumné otázky: *Ako boli reprezentované hlasy voličov vo voľbách v roku 2020? Ako volili jednotlivé časti štátu v týchto voľbách? Aké krátkodobé zmeny je možné identifikovať pri zohľadnení volieb v roku 2016 a 2020?*

S ohľadom na definovaný cieľ práce a výskumné otázky je možné konštatovať, že sú v tejto monografii kombinované 2 prístupy. V rámci prvého prístupu je reflektované premietnutie volebného rozhodnutia voliča do finálneho zloženia parlamentu a usadenia konkrétnych poslancov do poslaneckých lavíc. V tejto časti nadväzujeme vo viacerých atribútoch na publikáciu od P. Špáča (2010) a súčasne aj na už publikovaný článok k voľbám 2020 autorov M. Garaja a J. Bardoviča (2020). Sledované sú tu tak výstupy, ktoré sú v istom ohľade spojené s hlavnými premennými využívaného listinného pomerného volebného systému, konkrétne ide o uzatvárajúcu klauzulu a s tým spojený jeden volebný obvod a matematickú formulu. Samostatnou kategóriou je tu ešte problematika kandidátnych listín a prednostného hlasovania. S ňou sa ale otvára skôr téma samotného hlasovania voličov, aj keď je tu v istom ohľade rovnako diskutovaná téma limitov spojená so schopnosťou volebného systému reprezentovať tento typ hlasovania, resp. ho aspoň ovplyvňovať. V kontexte uvedeného táto monografia sleduje viacero otázok, a to ako v stanovených voľbách pracovali jednotlivé subjekty s uzatvárajúcou klauzulou, aké výstupy priniesli voľby 2020 v porovnaní s rokom 2016 s ohľadom na prepadnuté hlasy, ako boli reprezentované, resp. nadreprezentované jednotlivé strany, aká bola „cena“ mandátu jednotlivých politických strán, aká tu bola citlivosť volebného systému s ohľadom na zastúpenie regiónov, a v neposlednom rade, ako vyzeralo prednostné hlasovanie pre každú politickú stranu s ohľadom na zapojenie voličov do tohto hlasovania, aký priemerný počet prednostných hlasov bol odovzdaný, nakoľko voliči využili možný potenciál ponúkaný legislatívou, ako vyzeralo prednostné hlasovanie s ohľadom na prvých a posledných 5 a 10 pozícií kandidátnych listín jednotlivých politických strán, a nakoniec, ako vyzeralo prednostné hlasovanie vo vzťahu k volebným

lídrom. Pre zachytenie uvedeného sú v tejto monografii sledované v rámci možností tie politické strany, ktoré prekročili 5 % hranicu v roku 2016 alebo v roku 2020. Do tejto kategórie spadá aj koalícia PS/Spolu, tá je však zaradená len do tých častí, kde má význam jej sledovanie nakoľko nezískala žiadny mandát. Samostatnú pozíciu má v rámci tohto prístupu KDĽ, ktoré je zohľadnené len v rámci problematiky prednostného hlasovania, keďže pri ostatných ukazovateľoch nemalo jeho zaradenie nejaký väčší význam. K tomuto špecifickému kroku sme pristúpili preto, že ide o jednu z najstarších strán na Slovensku, ktorá má svoje zastúpenie v Európskom parlamente (EP) a podporu získava aj na úrovni územných samospráv. Súčasne patrí k posledným tradičným politickým stranám, ktoré majú pomerne jasné programovo-ideologické ukotvenie, majú vybudované regionálne štruktúry, a navyše nie sú postavené na osobe jedného lídra. Preto sa týmto krokom môže otvoriť priestor pre potenciálne zachytenie možných odlišností s ostatnými subjektmi.

V rámci druhého prístupu, kde sledujeme geografické rozloženie volebného správania a volebnej podpory vybraných politických strán, reflektujeme skutočnosť, že Slovensko predstavuje výrazne heterogénny štát, čo sa premieta aj do rôznorodosti volebných výsledkov v jednotlivých častiach republiky. Nadväzujeme tu tak v špecifickom rozsahu na práce zaraditeľné do kategórie volebnej geografie, kde ako príklad uvádzame rozsiahlejšiu monografiu T. Madleňáka (2012), ktorá sa venuje štyrom parlamentným voľbám na Slovensku v rozmedzí rokov 1998 – 2010. Súčasne tiež nadväzujeme na práce zachytávajúce už aj voľby uskutočnené v roku 2020 (napríklad: Horváth, Urc, 2020). Na rozdiel od uvedených štúdií sa v našom prípade ale sústreďujeme na nižšiu úroveň ako je okres, keďže sledujeme jednotlivé obce a mestá. V prípade Bratislavy a Košíc nie sú zahrnuté mestá ako celok, ale ich mestské časti. Ako skúmané jednotky tu preto v tomto prípade vystupujú obce v celkovom počte $N = 2\,926$, čiže tak, ako ich ponúka Štatistický úrad SR. Uvedomujeme si ale, že zvolený prístup má svoje plusy a tiež mínusy. V prípade okresov je nižšia pravdepodobnosť možných chýb v zápise niektorých hodnôt, ktoré sa nám podarilo identifikovať v niekoľkých situáciách na úrovni obcí, hlavne tých malých. Eliminovanie

tohto nedostatku v danom prípade nie je úplne možné pre pomerne veľký rozsah dát. Súčasne sa ale domnievame, že prípadné menšie nedostatky v tejto oblasti, ktoré ponúka databáza Štatistického úradu SR, nie sú v takom rozsahu, aby mohli vo výraznejšej miere narušiť a skresliť základný rámec zistení. Súčasne sa práca na úrovni obcí môže javiť v porovnaní s okresmi ako problematickejšia hlavne v prípade Slovenska, a to z dôvodu existencie veľkého počtu malých obcí. Aj keď tu majú percentá v prípade všetkých jednotiek rovnaký význam a sú porovnateľné, sú tu prítomné výraznejšie odlišnosti v zmysle ich váhy vo vzťahu k celkovým výsledkom volieb. Je to z toho dôvodu, že je rozdiel v tom, ak strana získa 90 % hlasov v obci s niekoľkými desiatkami voličov a napríklad 30 % v najväčšej mestskej časti v Bratislave (Bratislava – Petržalka). Zásadným plusom tohto prístupu je ale výraznejšia citlivosť pri zachytení rozloženia hlasovania voličov v rámci územia štátu, keďže, ako sme už uviedli vyššie, heterogénnosť Slovenska sa môže prejavovať aj v rámci okresov. Práca na úrovni obcí tak môže odhaliť špecifiká aj v rámci konkrétneho okresu, ktoré by boli pri sumarizovaných výsledkoch skreslené, napríklad z dôvodu prítomnosti väčšieho mesta alebo miest v rámci daného územia s odlišnými vzorcami správania než aké vykazujú ostatné časti tohto okresu.

Druhý predstavený prístup v tejto monografii pokrýva úroveň obcí najskôr vo všeobecnejšom rovine, a to cez zachytenie volebnej účasti vo voľbách v roku 2020 a jej porovnanie s rokom 2016 v snahe identifikovať krátkodobé zmeny. Potom je tu venovaná pozornosť úspechu dvoch vládnych blokov, a to bývalej vládnej koalície z rokov 2016 – 2020 a vládnej koalície, ktorá vzišla z volieb v roku 2020. Následne sa skúmanie zameriava na volebnú podporu definovaných politických strán vo voľbách v roku 2020 a identifikovanie zmien v ich podpore s ohľadom na voľby v roku 2016. Zohľadňuje sa tu pritom už spomínaná úroveň obcí, no pre názornejšiu interpretáciu výsledkov si v tomto bode sledovanej problematiky pomôžeme okresmi a tiež krajinami. Samotná volebná podpora strán v roku 2020 je sledovaná dvomi spôsobmi. V rámci prvého spôsobu sú zachytené všetky strany s ohľadom na identické preddefinované intervaly podpory. Pre lepšie vykreslenie silných a slabých častí územia sme

ale ešte jednotlivé obce pri každom politickom subjekte rozdelili do troch rovnako veľkých kategórií, ktoré predstavujú 1/3 samospráv prinášajúcich strane najnižšiu podporu, 1/3 samospráv prinášajúcich strane stredne vysokú podporu a potom 1/3 tých s najvyššou podporu danej strane. Kým prvý prístup môže z dôvodu vytvorenia väčšieho počtu kategórií limitovať zachytenie odlišností volebných ziskov (aspoň opticky) a niektoré časti podpory sa tak v stanovených intervaloch môžu stratiť, ten druhý vytvára pre každý sledovaný subjekt vlastné intervaly s ohľadom na dosiahnutú podporu strany. Aj v tomto prípade zaraďujeme do sledovania všetky strany, ktoré prekročili 5 % hranicu v roku 2016 alebo 2020. Okrem nich sa tu nachádzajú dve výnimky. Keďže táto monografia je zameraná hlavne na výskum volieb v roku 2020 a v ich kontexte sleduje odlišnosti v porovnaní s rokom 2016, nie je možné sledovať stranu #SIEŤ, ktorá sa už vo svojej pôvodnej podobe volieb v roku 2020 nezúčastnila. Z dôvodov uvedených už vyššie, k sledovaným subjektom zaraďujeme tiež KDH, ktoré len tesne minulo 5 % v oboch sledovaných voľbách.

Ako kľúčový zdroj dát v prípade oboch prístupov slúži volebná databáza Štatistického úradu SR, ktorá ponúka dáta rovnako z volieb v roku 2016 a tiež v roku 2020. Pre spracovanie jednotlivých máp využívame program QGIS a podklady územného členenia, ktoré sú dostupné cez portál geoportal.sk.

Sledujúc stanovený výskumný zámer, pozostáva táto vedecká monografia zo štyroch hlavných kapitol. V rámci prvej kapitoly je predstavená problematika samotných volieb. Našou snahou je tu jednak zasadiť voľby do kontextu demokracie a reprezentatívnych systémov a s ohľadom na to vymedziť postavenie účasti vo voľbách, prípadne volebné správanie, voči konceptu politickej alebo občianskej participácie. V rámci tejto časti tiež uvádzame základný rámec výskumu volieb, ktorý však vzhľadom na rozsah témy nemá ambíciu byť vyčerpávacím. Zámerom je tu ale okrem iného ukázať, že aj v čase výraznejšieho tlaku na prípravu štúdií presahujúcich Slovensko a lokálne problémy z dôvodu úspechu v zahraničných renomovaných časopisoch, ostáva táto otázka v odbornej obci naďalej živá a zachováva si svoje miesto nielen u slovenských politológov.

V druhej kapitole následne ponúkame pohľad na 30 rokov volieb do Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR), resp. do Slovenskej národnej rady (SNR) do vzniku samostatného štátu. Reflektujeme tu pritom výraznú dynamiku a nestabilitu dvoch kľúčových atribútov, a to volebného správania a stranického systému. Posledné dve kapitoly sú už venované stanoveným problémom s ohľadom na ciele a výskumné otázky monografie. Tretia časť tak ponúka pohľad na reprezentáciu hlasov voličov so zreteľom na aktuálne legislatívne nastavenia. Posledná, štvrtá kapitola, zachytáva regionálne špecifiká volebného správania s ohľadom na samotnú volebnú účasť a podporu jednotlivých definovaných politických strán.

Volby a volebné správanie v teoretickej perspektíve a ich miesto vo výskume

---

V úvodnej kapitole zachytávame problematiku volieb a volebného správania vo všeobecnejšej rovine. Našou ambíciou je v rámci tejto časti ich vymedzenie vo vzťahu k ostatným nástrojom politickej participácie a v kontexte aktuálnych demokratických spoločností postavených na reprezentatívnom princípe. Súčasne tu predstavujeme základný rámec výskumu v tejto oblasti s prihliadaním na výstupy zamerané na Slovensko, prípadne Česko. Uvedomujeme si ale, čo ukazujú aj nasledujúce riadky, že ide o veľmi rozsiahlu oblasť záujmu vedcov a akýkoľvek pokus o komplexnejšie pokrytie tejto témy by mohol vystupovať ako samostatná publikácia, ktorá by aj tak pravdepodobne nedokázala pokryť celý záber tém a aktuálne nadobudnuté poznatky. Práve z uvedeného dôvodu sa zameriavame hlavne na atribúty v určitom ohľade významné pre nasledujúce časti tejto monografie a súčasne vytvárajúce aspoň základný rámec pokrývajúci jej zameranie.

Nevyhnutnou súčasťou demokratickej idey je zapojenie jednotlivcov do rozhodovania. Túto skutočnosť si uvedomujú aj autori venujúci sa tejto problematike. Ako príklad uvádzame R. Dahla (2001), ktorý to reflektuje v rámci nim definovaných kritérií demokratického procesu. Jeho predstavených 5 požiadaviek dáva do centra pozornosti individuum, keď na neho viaže poučené porozumenie, volebnú rovnosť, kontrolu nad riešenou agendou a v neposlednom rade participačné atribúty spojené s účinnou participáciou a zapojením všetkých dospelých. Práve to vytvára podmienky pre to, aby sa participácia občanov/jednotlivcov stala

ústredným prvkom súčasných demokratických spoločností. Môžeme sa stretnúť s tým, ako upozorňuje P. Norris (2002), že sa participácia v literatúre označuje ako „životná sila“ (lifeblood) reprezentatívnej demokracie, aj keď neexistuje zhoda v tom, do akej miery je toto zapojenie žiadané. K tomu dodávame tiež názor autorov S. Verbu a N. H. Nieho (1987), ktorí hovoria, že politická participácia (a vlastne aj jej výskum) tvorí jadro demokratickej teórie. J. W. van Deth (2014) operuje s podobným vyjadrením, keď uvádza, že „participácia je elixír života pre demokraciu“ (Van Deth, 2014, s. 3). Tento krátky náčrt postojov len podčiarkuje úlohu občanov v súčasných spoločnostiach.

Napriek tomu, alebo aj vďaka tomu, v súčasnosti neexistuje úplná zhoda v tom, čo je možné chápať pod pojmom participácia, či už s prívlastkom občianska alebo politická. Túto nezrovnalosť z nášho pohľadu ovplyvňuje postupný vývoj (základný rámec vývoja chápania tohto konceptu prezentuje napríklad: Van, Deth, 2001; a v našom prostredí napríklad: Vrblíková, 2008), ktorý sa ani k dnešnému dňu nezastavil a výrazne pôsobí na jeho obsahové atribúty. Výsledkom toho je, že v definíciách nachádzame viaceré potenciálne nezrovnalosti, napríklad v tom, kto vôbec ešte môže byť participantom. Či ním je napríklad len súkromná osoba (porovnaj: Verba, Nie, 1987 alebo Verba, Nie, Kim, 1987 či Teorell, Torcal, Montero, 2007), alebo zahŕňa aj potenciálnych držiteľov voleného mandátu (porovnaj: Milbrath, 1965).

Nejednotnosť v chápaní sa tiež prejavuje v tom, či deklarované aktivity majú smerovať len vo vzťahu k vláde a vládnym predstaviteľom (napríklad: Verba, Nie, 1987 alebo Verba, Nie, Kim, 1987), alebo majú ísť aj nad ich rámec uvedomujúc si komplexnosť spoločností, a to, že vláda nie je jediným aktérom vplyvujúcim na politické výstupy (porovnaj: Teorell, Rocal, Montero, 2007).

V neposlednom rade sa tu tiež rieši otázka, aké reálne nástroje tento konštrukt zahŕňa. Uvedený rozpor je reflektovaný vo viacerých pokusoch o konceptualizáciu pojmu politická participácia a často prináša aj snahu riešiť vzájomné vzťahy medzi rôznymi ekvivalentmi participácie (napríklad: Ekman, Amnå, 2012), ako je občianska participácia, politická participácia či iné označenia tohto

fenoménu. Napriek pokusom o vzájomné vymedzenie existujúcich konštruktov sa stretávajme aj s názorom, že rozdiel napríklad medzi občianskou participáciou a politickou participáciou je výrazne nejasný (napríklad: Bútorová, Gyárfášová, 2010).

Nami uvedené tri oblasti pokrývajú základný rámec otázok, ktoré sa vzťahujú nielen na participáciu, ale aj prípadne akýkoľvek jej nástroj. Konkrétne ich formulujeme nasledovane: Kto je participant? Vo vzťahu ku komu je smerovaná participácia? A ako môže jednotlivец participovať? Mimo toho sa stretávame aj s ďalšími otázkami riešiacimi ďalšie potenciálne problémy. Z pohľadu vedy je to napríklad metodologická stránka poznávania občianskej, resp. politickej participácie (porovnaj: Sairambay, 2020).

Vyššie uvedené neurčitosti v chápaní tohto konštraktu tiež podčiarkuje skutočnosť, že sa napríklad v slovenskom prostredí nestretávame s právnym vymedzením pojmu politická alebo občianska participácia, resp. participácia verejnosti. D. Klimovský a J. Gašparík (2020) upozorňujú, že ak vôbec slovenská legislatíva niečo také ponúka, je to skôr v podobe účasti verejnosti alebo zapájania verejnosti. Výsledkom toho je, že v legislatíve nachádzame hlavne konkrétne nástroje participácie, ktoré majú buď veľmi presne vymedzené pravidlá (ako napríklad účasť vo voľbách, na referende), resp. majú vymedzený vlastný právny rámec, no s nižším stupňom regulácie ako predchádzajúce (napríklad využitie práva združovať sa, ale aj petičné právo), a nakoniec sú tu také, ktorých realizácia sa pohybuje v medziach definovaných právnym systémom štátu, no bez vlastného právneho ukotvenia. Tu zaraďujeme napríklad bojkot či buykot (opak bojkotu, čiže podporné konanie smerujúce ku kúpe) tovaru alebo služieb pochádzajúceho z istého štátu, dnes veľmi využívané spôsoby komunikácie prostredníctvom internetu a sociálnych sietí, prípadne cesty oslovovania politických a štátnych predstaviteľov (často neformálne) a mnoho ďalších aktivít.

Aj keď sa uvedená neurčitosť môže zdať na prvý pohľad problematická, na čo upozorňujú D. Klimovský a J. Gašparík (2020), keď hovoria dokonca o možnom odmietaní pojmu participácia zo strany niektorých aktérov, domnievame sa, že ambícia neuzavrieť vyššie uvedené pojmy, a to tak v odbornej literatúre ako aj v samotnej pra-

xi, otvára priestor pre postupné nabaľovanie a obohacovanie obsahu, ktoré sa môže realizovať pomerne dynamicky. Práve 21. storočie v čase technologického boomu vytvorilo nové spôsoby a cesty pre zapojenie jednotlivca. V niektorých prípadoch sociálne siete dokonca otvorili doslova priamu linku medzi politikom a voličom, čím uľahčili proces výmeny informácií, ktorý bol v minulosti často buď sprostredkovaný cez médiá, kde však volič vystupoval ako pasívny prijímateľ, alebo cez možné osobné stretnutia, ktoré sú však vo viacerých ohľadoch pomerne komplikované na realizáciu v porovnaní s online formou komunikácie. Aj v dôsledku týchto zmien súčasné spoločnosti ponúkajú historicky najširší priestor pre angažovanie sa v politike alebo pri spravovaní svojej komunity, na čo upozorňujú viacerí autori (napríklad: Džatková, Mitál, 2020). S tým priamo súvisí utváranie rôznych ďalších inovovaných alebo nových nástrojov politickej participácie. Inováciou prechádzajú napríklad už spomínané stretnutia a diskusie nadobúdajúce skôr „e“ podobu. Týka sa to ale aj petícií, ktoré sa tiež presunuli na internet. Okrem toho dostáva svoj priestor aj téma o elektronickom hlasovaní. Inováciu, a z pohľadu Slovenska tiež istý stupeň novosti, ukázali posledné prezidentské a tiež parlamentné voľby, kde darovanie peňazí na transparentný účet nabralo nový rozmer, a to často v negatívnom význame, kedy občania posielali minimálne sumy s rôznymi, skôr posmešnými odkazmi. Pomerne komplexným a hlavne v slovenskom prostredí ešte stále novým nástrojom integrujúcim prvky zapájania, učenia ale aj stmelovania komunity je participatívny rozpočet. Ten sa do centrálnej Európy presunul z prostredia Latinskej Ameriky, kde sa prvýkrát uplatnil v meste Porto Alegre (viac: Wampler, 2007). Postupne sa začína implementovať nielen na Slovensku (viac k vývoju participatívneho rozpočtovania na Slovensku: Mikuš, 2020; alebo so zameraním na úroveň samosprávnych krajov: Novák, 2021; či na komunálnu úroveň: Gašparík, 2021), ale aj v Česku (viac napríklad: Minárik, 2020) a v Poľsku (pozri: Maj, Pomarański, 2018).

Napriek novým impulzom smerujúcim k otvoreniu ďalších ciest pre zapojenie jednotlivcov do rozhodovacích procesov, stále chápeme ako esenciálny prvok demokratických spoločností postavených na zastupiteľskom princípe inštitút volieb a účasť voliča /

participanta na nich. Ich konanie, označované aj ako sviatok demokracie (Krejčí, 2006), otvára priestor pre výber zástupcov, „ktorí na základe voľbami získaného mandátu rozhodujú o ďalšom vývoji teritória“ (Chytilík a kol., 2009, s. 13). Súčasne tiež „predstavujú istý mechanizmus, prostredníctvom ktorého je možné politických aktérov legitimovať, donútiť k zodpovednosti a presvedčiť k tomu, aby sledovali také záujmy, ktoré sú prostredníctvom volieb vyjadrené vôľou voličov“ (Mihálik, 2017, s. 54-55). T. Tökölyová (2021, s. 47) v súvislosti s nimi ešte navyše dodáva, že sú „vyjadrením kvality fungovania politického režimu“, v tomto prípade dodávame, že hlavne toho demokratického.

Ako už naznačuje vyššie uvedený citát od J. Mihálika, jedna z ich hlavných úloh (legitimácia politickej moci v štáte) otvára cestu pre to, aby zástupcovia ľudu boli ich skutočnými reprezentantmi, ktorí rozhodujú v ich zastúpení. V kombinácii s ďalšími úlohami spojenými jednak s tým, že vytvárajú podmienky pre výber politickej elity, súčasne riešia konflikty nenásilnou cestou, umožňujú kontrolu a v neposlednom rade aktivizujú občanov (Horváth, 2004), vytvárajú priestor pre správu spoločnosti zdola nahor. To znamená, že sú istým spojovníkom medzi politikom a voličom. Ak nie je politik citlivý na potreby elektorátu, v najbližších voľbách mu hrozí strata hlasov a tým aj neúspech. Týmto sa dá na voľby uplatniť v určitom ohľade aj Popperovsky pohľad (Popper, 1998), a teda, že volič pri rozhodovaní nehľadí len dopredu, do neurčitej budúcnosti, ale posudzuje spätne výkon politiky zo strany jednotlivých kandidátov.

Voľby a tiež volebné správanie majú osobité miesto v porovnaní s ostatnými nástrojmi politickej participácie. Napríklad hierarchický model (Milbrath, 1965) ich zaraďuje na najnižší stupeň hierarchie, čím ich považuje za jeden z najčastejšie vykonávaných nástrojov, na ktoré sa kumulujú ďalšie. To znamená, že participant vykonávajúci aktivity z vyšších priečok participačného „rebríka“, automaticky vykonáva tie, ktoré sú na nižších priečkach. Logicky tak v zmysle tohto modelu vychádza účasť vo voľbách ako základná „participačná“ báza, kde sa výkon všetkých ostatných nástrojov (tých, ktoré sledoval daný autor) automaticky spája s tým, že daný participant sa zúčastňuje volieb. Navyše z tohto chápania vyplýva, že účasť vo voľ-

bách je jedným z najmenej náročných nástrojov participácie. Rovnako špecifické miesto udelil voľbám módový model spochybňujúci predchádzajúci prístup. Autori S. Verba a N. H. Nie (1987) v ňom vyčlenili práve účasť vo voľbách ako samostatný mód s vlastnými charakteristikami, resp. vlastnosťami.

Ak sa pozrieme na voľby z pohľadu legislatívnych nastavení, je možné konštatovať, že patria jednoznačne k najviac regulovaným nástrojom politickej participácie. Nie je možné sa ich zúčastniť kedykoľvek a kdekoľvek, konajú sa v presne stavenom čase v opakovaných intervaloch a v jasne určených priestoroch. Navyše, majú presne vymedzené kto je participant s pasívnym a tiež aktívnym volebným právom. V slovenských podmienkach určuje ich presný rámec samotná Ústava SR, konkrétny volebný zákon (zákon č. 180/2014 Z. z.) doplnený o zákon riešiaci kampaň a financovanie (zákon č. 181/2014 Z. z.) a tiež ďalšie zákony. Aj keď by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že ide o automatickú špecifikáciu pri každej politickej aktivite, nie je to tak. Ako príklad uvádzame účasť na demonštráciách. Nevyžaduje sa tam minimálny vek, občianstvo štátu, trvalý pobyt v niektorej z obcí v štáte a pod. Takisto nemá presne určený čas a miesto konania.

V súvislosti so vzťahom voľby a volebná legislatíva je tiež vhodné povedať, že konkrétna podoba právnej regulácie a na to naviazané nastavenia ovplyvňujú okrem iného aj samotné volebné správanie. Je to preto, že záleží na tom, či sú voľby a účasť na nich stanovené ako povinné alebo nepovinné, tiež má svoj význam deň ich konania, napríklad cez týždeň alebo cez víkend a v neposlednom rade má rozhodujúcu úlohu aj výber volebného systému, čiže postupu a mechanizmu, ktorý hovorí, ako sa bude rozhodovať, za koho sa bude hlasovať a ako sa bude určovať víťaz alebo víťazi.

Jedným z najpodobnejších nástrojov politickej participácie v porovnaní s voľbami je vo viacerých atribútoch (hlavne legislatívnych) účasť na referende. Tiež má jasne vymedzené pravidlá vzťahujúce sa na otázky: kto, kedy a kde, aj keď vlastnosť zachytávajúca oblasť „kedy“ je len parciálne podobná, keďže tu nejde o realizáciu v pravidelných intervaloch. Základný legislatívny rámec regulujúci otázku referenda v slovenskom právnom systéme nachádzame hlavne

v Ústave SR a následne vo volebných zákonoch uvedených pri samotných voľbách vyššie. V súvislosti s referendom sa tu ale tiež dlhodobo spájajú viaceré nezodpovedané otázky, resp. nejasnosti v jeho právnom vymedzení (viac k nastaveniam a vybraným problémom pozri napríklad: Horváth, Machyniak, 2017), ktoré v prípade volieb absentujú. Je však vhodné povedať, že na niektoré z nich len nedávno odpovedal Ústavný súd SR (Nález ÚS SR – PL ÚS 7/2021-150). Obrátila sa naň prezidentka Z. Čaputová v súvislosti s možným konaním referenda o predčasných voľbách. Výsledný nález nateraz zamedzil realizáciu takéhoto referenda, čo sa tiež v istom ohľade vzťahuje na samotné výsledky volieb. Okrem iného ale tiež Ústavný súd SR konštatoval, že výsledok referenda má silu ústavného zákona.

Pri pohľade na samotný výskum referenda ale už narážame na pomerne veľkú odlišnosť v porovnaní s voľbami. Kým voľby sú priam nenahraditeľným prvkom výskumu politickej participácie, referendum nezvykne byť do týchto štúdií zaraďované (okrem už vyššie uvedených, dopĺňame aj slovenský príklad: Bútorová, Gyárfašová, 2010; či komparatívny výskum zahŕňajúci aj Slovensko: Vráblíková, 2009). Tento nástroj priamej demokracie je sledovaný skôr samostatne a hlavne cez právne, resp. politologické prístupy. Aj napriek istej absencii poznatkov však konštatujeme, že podobnosť volieb a referenda sa končí s ohľadom na minimálne ich dve odlišnosti (v závislosti od nastavenia v konkrétnom štáte, no v tomto prípade máme na mysli z pohľadu Slovenska). V prvom rade je to otázka platnosti. Kým voľby nemajú definovanú žiadnu minimálnu hranicu, na Slovensku sa s referendom spája jasne vymedzené kvórum. To výrazne (de)formuje správanie voliča, keďže aj neúčast' naberá na svojom reálnom význame a dáva za istých okolností hlasu „proti“ ešte väčšiu silu. Ďalším je spôsob rozhodovania. Vo voľbách volič rozhoduje o všeobecných témach a hlavne o tom, kto za neho bude rozhodovať, kým v prípade referenda už rozhoduje o konkrétnom probléme, ku ktorému musí zaujať jasné stanovisko, keďže logika referenda je postavená na jasne položenej otázke o konkrétnej veci, kde sa odpovedá zo strany občana „áno“ alebo „nie“ (porovnaj napríklad: Bzdilová, 2014). Aj tieto skutočnosti nás vedú k tomu, že si táto

oblasť žiada výraznejšie implementovanie do výskumu všeobecného politického správania a vzájomné porovnanie.

Pri ďalšej interpretácii volieb, účasti vo voľbách a tým aj volebného správania vychádzame zo zdrojového modelu, ktorý predstavili autori H. E. Brady, S. Verba a K. L. Schlozman (1995). Aj u nich je viditeľné to, čo sme uviedli vyššie, a to že volenie predstavuje samostatnú aktivitu popri tých ostatných, ktoré je možné zahrnúť pod konštrukt občianska, resp. politická participácia. Ukazuje to ich rozdelenie aktivít do troch skupín, a to konkrétne aktivity vyžadujúce si investovanie peňazí, aktivity vyžadujúce si investovanie času a následne volenie. Ich zdrojový model tvorený týmito atribútmi: čas, peniaze, občianske zručnosti, nám umožňuje konštatovať, že voľby sú relatívne nenáročné na čas, ktorý je maximálne potrebný na presun do volebnej miestnosti, prípadnú prípravu a štúdium volebných programov. Rovnako ich chápeme ako nenáročné v súvislosti s financiami. Z nášho pohľadu sa pri nich môžu vyžadovať peniaze maximálne napríklad na presun do volebnej miestnosti. To je však v prípade Slovenska s ich pomerne dobrou dostupnosťou skôr ojedinelý prvok, možno prítomný vo veľmi malých obciach. Na záver ostáva otázka občianskych zručností, kde už ideme v našej interpretácii výraznejšie nad rámec konceptu autorov H. E. Brady, S. Verba a K. L. Schlozman. Domnievame sa, že tento atribút je v úzkom previazaní s politickým vedomím jednotlivca, ktoré sa stáva v súčasnej dobe presýtené množstvom informácií, kde ich nositeľom nie sú len mienkotvorné médiá regulované príslušnou legislatívou, no môže sa ním stať napríklad na sociálnych sieťach takmer ktokoľvek, priam ústredným prvkom formujúcim nielen volebnú participáciu. Jednoducho, pochopenie politiky určuje to, aké budú výstupy konania jednotlivca pri volení. Preto je možné chápať politické vedomie ako esenciálnu zručnosť, ktorou by mal disponovať jednotlivec v prípade volenia a následne by sa na ňu mali nabaľovať ďalšie zručnosti v závislosti od náročnosti využívaného nástoja participácie. Ako upozorňuje M. Gbúrová (2018), politické vedomie má štyri stupne, a to insitné, poučené, profesionálne a teoretické. Najnižší stupeň, insitné vedomie, je charakteristické veľmi nenáročným spôsobom získavania dát z často neoverených zdrojov pri

absenciou kritického prístupu, ľahkou manipulovateľnosťou a tendenciou inklinovať k ľahkým riešeniam aj náročnejších problémov. Vyšším stupňom je poučené politické vedomie, v rámci ktorého si už jednotliviec uvedomuje viaceré kontexty a disponuje základnou bázou vedomostí o fungovaní štátu. Tie mu na jednej strane umožňujú v istom rozsahu odolávať určitým formám manipulácie alebo pokusom ovplyvňovať ho napríklad zo strany politických subjektov, médií a pod., no súčasne nie je absolútne odolný týmto stimulom, hlavne ak sa s nimi spája prepracovanejšia forma marketingovej komunikácie. Tretí stupeň, profesionálne politické vedomie, sa spája hlavne s tými jednotlivcami, ktorí sa pohybujú v prostredí dotýkajúcim sa priamo alebo nepriamo politiky. Sú to teda prevažne účastníci politického života disponujúci určitými politickými záujmami, poznajúci politický jazyk, politickú kultúru a tiež politické myslenie. Posledným a najvyšším stupňom je teoretické politické vedomie, ktoré je vlastné len odborníkom profesionálne venujúcim sa tejto problematike a tiež prípadne samotným politikom, ktorí disponujú príslušným vzdelaním.

Ako môžeme vidieť na tomto členení politického vedomia, aj keď je v istom ohľade skôr ideálnou klasifikáciou, keďže ako hovorí samotná autorka (Gbúrová, 2018), niektorí aktéri sa definovanej očakávanej úrovni nepribližujú (napríklad viacerí politici), výrazná prevaha obyvateľstva pohybujúca sa v kategórii insitného vedomia alebo na prelome insitného a poučeného vedomia, môže do istej miery deformovať podobu politickej súťaže, posúvať významné témy do ústrania na úkor „ľahko predajných“ tém, vytláčať na okraj voličského záujmu programové a hodnotové subjekty nahrádzané populistickými a pragmatickými stranami, či tlačíť subjekty v dôsledku externého pôsobenia ďalších aktérov komunikácie k preberaniu týchto prvoplánových tém. Predstavené dôsledky ukazujú, že výskum tohto fenoménu, ktorý sa priamo dotýka volieb (ale aj ďalších podôb politickej participácie) má v aktuálnej dobe svoj význam. Aj preto sa stretávame s výskumami, ktoré sledujú vybrané atribúty v spoločnosti, vrátane volieb, cez problematiku tzv. sekundárneho analfabetizmu. V slovenskom prostredí mu venujú pozornosť napríklad autori G. Eštok (2010), R. Bzdilová (2018) či A. Onufrák (2018a).

Už vyššie uvedený význam volieb ich stavia do pozície ústrednej témy viacerých vedných odborov. Za najvýznamnejšie v tomto chápeme určite politologický, právny, sociologický a v neposlednom rade tiež historický prístup. Aktuálne zameranie výskumu je aj práve preto pomerne bohaté na výstupy za použitia rôznych metodologických postupov a pri reflektovaní odlišných pohľadov na vybraný problém. Navyše, výskum tohto fenoménu je možné realizovať častokrát aj nepriamo, a to napríklad cez výskum stranického systému, ktorého vývoj je priamo previazaný s voľbami. Úspešnosť či neúspešnosť konkrétnych strán nám neodhalí len dôležité skutočnosti o politických stranách, ale aj o tom, ako sa vyvíja volebné správanie, aká je jeho stabilita, resp. nestabilita a prípadne aké ideologické či tematické zamerania majú prevahu v konkrétnych obdobiach. Príkladom sú práce S. Krna (2013) či autorov A. Smolecovej a D. Šárovca (2021), ktoré nám umožňujú sledovať vývoj volebného správania práve cez pohľad na stranický systém. Rovnako je možné zachytiť otázku volieb, volebného správania a ich výstupy či dôsledky sekundárne, a to prostredníctvom skúmania ďalších fenoménov, ako je napríklad extrémizmus, radikalizmus (napríklad: Mikuš, Gurňák, 2012), resp. krajná pravica (napríklad pri vzájomnom porovnaní štátov V4: Smolík, 2013; či cez sledovanie volebnej podpory LSNS vo voľbách 2006, 2010, 2012: Kluknavská, 2013), populizmus (Mihálik, 2017) a mnoho ďalších.

Z pohľadu sledovania volieb na rôznych úrovniach môžeme rozlíšiť štúdie na tie, ktoré sa zameriavajú na lokálnu (napríklad voľby z roku 2018 zachytáva: Horváth, Machyniak, 2018), resp. regionálnu úroveň (napríklad pri sledovaní elektorátu kandidáta na predsedu Banskobystrického kraja, M. Kotlebu, vo voľbách v roku 2013: Mikuš, Gurňák, Máriássyová, 2016; a v nadväznosti na túto štúdiu v nasledujúcich voľbách v roku 2017: Garaj, Bardovič, Mihálik, 2021), následne na celoštátnu úroveň so zameraním na výber poslancov parlamentu (napríklad: Gyárfášová, Učeň, 2020; Horváth, Urc, 2020) či prezidenta (napríklad: Kováčik, 2019; Mikuš, 2019; Zvada, Petlach, Ondruška, 2020), no a v neposlednom rade na nadštátnu úroveň, kde má vzhľadom na aktuálne dosahované výsledky (nielen) na Slovensku svoje miesto napríklad otázka nízkej volebnej účasti (Gyár-

fášová, Henderson, 2018) či nesúlady s konceptom druhoradých volieb (Karvai, Plenta, 2010), aj keď M. Rybář (2020) upozorňuje, že sa tomuto konceptu posledné voľby do EP na Slovensku uskutočnené v roku 2019 v porovnaní s tými predchádzajúcimi v niektorých atribútoch priblížili viac. Okrem uvedených členení štúdií tiež môžeme hovoriť o takých, ktoré, aj keď sekundárne, reflektujú viacero úrovní vo vzťahu k realizovaným voľbám, napríklad cez ich vzájomnú komparáciu (napríklad: Švikruha, 2019).

Uvedená kategorizácia volebných štúdií s ohľadom na jednotlivé úrovne nás smeruje k špecifickému konceptu autorov K. Reif a H. Schmitt (1980). V rámci neho rozlišujeme voľby prvého radu a druhého radu. Do prvej skupiny zaraďujeme hlavne parlamentné voľby, ktoré majú z pohľadu voliča veľký význam. V prípade prezidentských systémov do tejto skupiny spadajú aj voľby hlavy štátu. Do druhej skupiny následne zaraďujeme výber zástupcov do orgánov na nižšej úrovni (hlavne územné samosprávy) a tiež na nadštátnej úrovni, a teda do Európskeho parlamentu. Tie majú z pohľadu voliča menšiu váhu. V prípade Slovenska už samotná legislatíva stavia parlamentné voľby na prvú priečku významu, keďže akákoľvek finančná existencia politických strán je viazaná len na výsledky týchto volieb. V zmysle zákona o politických stranách (zákon č. 85/2005 Z. z.) získava politická strana alebo koalícia nárok na prostriedky (príspevok za hlasy a príspevok na činnosť) zo štátneho rozpočtu, ak získa aspoň 3 % hlasov vo voľbách do NR SR. Tretia podoba príspevku je viazaná na získanie mandátu v parlamente a označuje sa aj ako príspevok na mandát. V takto nastavenom legislatívnom prostredí je logické, že samotné politické strany práve týmto voľbám venujú najväčšiu pozornosť a realizujú v nadväznosti na ne masovejšie kampane, čo sa v konečnom dôsledku môže prejavovať aj do väčšieho povedomia verejnosti o nich.

Vyššie uvedená kategorizácia nie je jedinou cestou ako odlišiť jednotlivé volebné štúdie. Ďalšou možnosťou je napríklad členenie podľa počtu sledovaných štátov. S ohľadom na to nachádzame práce, ktoré svoj výskumný zámer cielia na jeden štát (tu môžeme zaradiť štúdie uvedené vyššie ako príklady pri jednotlivých úrovniach volieb), no nižšie uvedená dostupnosť dát otvára priestor aj

pre výraznejšie komparatívne štúdie (atraktívnou témou je porovnanie volebného správania v tzv. starých a nových demokraciách, napríklad Nový, 2013; a v našom prostredí tiež sledovanie odlišností v rámci Slovenska a Česka, napríklad: Bardovič, 2015), kde sa sledujú minimálne dva.

Dôležité miesto vo výskume volieb majú práce zamerané na relatívne parciálne problémy, ako už spomínaný nezáujem o voľby a jeho prípadné dôvody (napríklad: Eštok, 2010), stálosť, resp. nestálosť hlasovania (v slovenských podmienkach sa štandardne hovorí o pomerne vysokej volatilitate: Gyárfášová, Bahna, Slosiarik 2017) a pod. V tomto má svoje miesto tiež zameranie na konkrétne skupiny populácie, či už národnostné, resp. etnické (pohľad na volebné správanie hlavne z individuálnej perspektívy, no súčasne pri zachytení jeho vývoja ponúka napríklad: Mészárosová-Lampl, 2019; pozíciu menšinových strán zachytávajú aj napríklad: Šutajová, 2013; Mihálik, Žuborová, 2016), no z pohľadu vedy ako aj budúceho smerovania pripisujeme veľký a dôležitý význam tým, ktoré sledujú volebné správanie mládeže, resp. prvovoličov (napríklad vo voľbách do EP: Macháček, 2009).

Z pohľadu práce s dátami rozlišujeme štúdie na hlavne tie, ktoré sledujú problematiku volieb na agregovanej úrovni (ide o veľkú skupinu prác pracujúcu s dátami zo štatistických úradov, ako príklad uvádzame: Madleňák, 2012; Zvada, Petlach, Ondruška, 2020, pričom tu patrí prevažná časť výskumov uvedených v tejto monografii) a na individuálnej úrovni. Druhý prístup ale veľmi často prináša istú kombináciu oboch kategórií dát (napríklad: Gyárfášová, Učeň, 2020; Macháček, 2009). Práve výskum umožnený na týchto dvoch úrovniach vo významnej miere odlišuje voľby od ostatných nástrojov politickej participácie, kde dáta v takejto podobe nie sú často dostupné. Navyše, agregované dáta sú v súčasnosti relatívne dostupné (záleží od typu a zámeru výskumu) a v kombinácii s ďalšími zdrojmi, ponúkaných v slovenskom prostredí hlavne Štatistickým úradom SR, môžu prinášať ďalšie zistenia, a to napríklad sledovaním vzorcov správania s ohľadom na viaceré skupiny premenných. Jednou z možných ciest je zameranie sa na štruktúrne premenné (napríklad: Baboš, Malová, 2015). To isté sa týka dát na individuál-

nej úrovni, ktoré zas vytvárajú podmienky aj na isté odpútanie sa od samotného volebného procesu, no súčasne pri zachovaní sledovania tejto problematiky. Ako príklad uvádzame štúdiu venujúcu sa výskumu pohľadu mladých ľudí (vysokoškolských študentov) na výkon aktívneho volebného práva (Klimovský, Lazor, 2010). Len okrajovo tiež spomenieme ďalšie možné zdroje dát, ktoré takisto idú v istom ohľade nad rámec samotného procesu, no súčasne sa ho dotýkajú. Sú to napríklad predvolebné programy strán, sociálne siete a komunikácia jednotlivých aktérov, transparentné účty a podobne.

Spomínanú prácu s agregovanými dátami vo významnej miere využívajú štúdie spadajúce do oblasti volebnej geografie, ktorá predstavuje súčasť politickej geografie. Jej rozvoj v prostredí strednej Európy umožnili hlavne 90. roky a prechod na realizáciu volieb postavených na demokratických princípoch (Madleňák, 2010). Aj keď nemôžeme hovoriť o dlhej histórii volebnej geografie v tomto geopriestore, stala sa aj tu postupne integrálnou súčasťou výskumu volieb. Nachádzame tu tak práce sledujúce geografické špecifiká nielen celoštátnych volieb (napríklad: Madleňák, 2012; Zvada, Petlach, Ondruška, 2020), ale aj volieb do orgánov územných samospráv (napríklad: Mikuš, Gurňák, Máriássyová, 2016; Onufrák, 2018b). Ojedinelé nie je ani zameranie na vybrané regióny v konkrétnych voľbách (napríklad: Mikuš, 2019). Aj uvedené príklady ukazujú ich zamerania na všeobecnejšie, resp. rozsiahlejšie podchytenie danej problematiky (Madleňák, 2012), ako aj na užšie témy, napríklad podpora kandidátov alebo konkrétnych strán (Mikuš, Gurňák, Máriássyová, 2016).

S agregovanými dátami tiež pracuje samostatná vetva skúmania volieb zameraná na problematiku volebných systémov. Často sa s ňou spája označenie volebné inžinierstvo, no v tom pozitívnom význame. V rámci tejto oblasti má dôležité miesto výskum volebných systémov ako takých (v slovenskom a českom prostredí uvádzame ako príklady autorov: Dančišin, 2005, 2013; Chytílek a kol., 2009, Lebeda, 2008). Ojedinelé nie je ani sledovanie nastavení v rámci konkrétného štátu. Napríklad rozsiahlejší pohľad na slovenský volebný systém pre voľby do NR SR ponúkol P. Špác (2010), ktorý zachytil viacero jeho atribútov od jeho vývoja, cez proporčnosť, prednost-

né hlasovanie až po možné návrhy jeho ďalších úprav. Svoje miesto tu však majú aj komparatívne štúdie, resp. štúdie sledujúce viacero štátov súbežne (napríklad: Šedo, 2007).

V rámci výskumu volebných systémov tiež nachádzame práce, ktoré na jednej strane hľadajú vlastnosti, nedokonalosti, resp. vybrané problémy aktuálnych nastavení (či už napríklad cez otázku proporčnosti, kandidátnych listín – obe zachytáva pri pohľade na slovenský volebný systém: Špáč, 2010; v otázke výkonu volebného práva a jeho cenzov: Paluš, Hencovská, 2019; ako aj mnoho ďalších aspektov), no súčasne aj navrhujú možné právne formulácie smerujúce k ich náprave (Dančišin, 2014). Nachádzame tu tiež práce venujúce sa volebným reformám (napríklad so zameraním na český volebný systém: Charvát, 2013 a v slovenskom prostredí v istom ohľade napríklad: Špáč, 2010).

Samostatný priestor je tiež v rámci problematiky volebných systémov venovaný samotnej klasifikácii, ktorá často naráža na odlišné pohľady autorov. Dlhodobým problémom je chápanie napríklad kombinovaných volebných systémov, kde sa často stretávame s dvomi základnými východiskovými prístupmi autorov L. Massicotte a A. Blais (1999) a M. Shugart a M. P. Wattenberg (2001), na ktoré nadväzujú ďalší autori aj v našom prostredí (napríklad Lebeda, 2011). Za nevyriešený problém považujeme tiež kategóriu pomerných volebných systémov, kde nie je jednotne zaraďovaný personalizovaný pomerný volebný systém. Už vyššie spomínaní autori (Massicotte, Blais, 1999; Shugart, Wattenberg, 2001) ho radia ku kombinovaným, no napríklad R. Chytílek a kol. (2009) a T. Lebeda (2011) sa prikláňajú k jeho zaradeniu k pomerným volebným systémom z dôvodu, že primárne pomerná zložka má dosah na rozloženie kresiel v parlamente. Nie úplne jednotný prístup je viditeľný aj pri ďalšej kategórii volebných systémov, konkrétne pri semiproporčných volebných systémoch, kde niektoré klasifikácie s takouto kategóriou nepracujú (Norris, 2004; Krejčí, 2006), resp. T. Lebeda (2008) k tomu navyše dodáva, že nevidí dôvod jej existencie.

Ako je možné vidieť z predchádzajúcich riadkov, diskusia a výskum ohľadne volieb sa veľmi často zameriava hlavne na výkon aktívneho voleného práva, no svoje miesto majú v tomto aj štúdie,

ktoré sa pozerajú na problematiku kandidátov a otvárajú napríklad témy venujúce sa samotnému záujmu o kandidovanie vo voľbách (Daško, 2021) alebo otvárajú ďalšie témy viazané na uplatnenie pasívneho volebného práva (napríklad so zameraním na pasívne volebné právo žien: Borošová, 2021; Maškarinec, Klimovský, Danišová, 2018). Napríklad M. Daško (2021) v tejto súvislosti definuje koeficient záujmu o mandát aplikovaný na úrovni samosprávnych krajov. Ten uvádzame v matematickej podobe na základe jeho opisu ako $K = P_k/P_m$, kde K vystupuje ako hľadaný koeficient, P_k predstavuje počet kandidátov uchádzajúcich sa o mandáty v zastupiteľstvách a P_m je počet mandátov, ktoré sa majú obsadiť.

Pred publikovaním tejto monografie už vzniklo niekoľko štúdií venujúcich sa voľbám uskutočneným v roku 2020, čo vytvára podmienky nadviazať na ne v niektorých atribútoch. Geografické rozloženie podpory sa ukazuje ako stabilný výskumný zámer, keďže aj v tomto prípade nachádzame niekoľko výstupov s týmto zameraním. Napríklad autori P. Horváth a E. Urc (2020) reflektovali hlavne úroveň okresov a diferencie medzi nimi. Odlišný prístup zvolili J. Lysek, L. Zvada a M. Škop (2020), ktorí pri reflektovaní dvoch politických strán OĽaNO a SMER-SD hľadali zmeny vo volebnej podpore s ohľadom na predchádzajúce parlamentné voľby uskutočnené v roku 2016 a tiež prezidentské voľby z roku 2019. Ojedinelý nie je ani pohľad na dôsledky týchto volieb pre stranický systém (Smolecová, Šrárovec, 2021), či postavenie niektorých strán a stranických rodín v systéme (Štefančík, Stradiotová, 2021), sledovanie financovania (napríklad: Garaj, Bardovič, 2020), ako aj mnoho ďalších fenoménov vzťahujúcich sa na realizáciu volieb.

Uvedený teoretický vstup zachytávajúci základný rámec výskumu s hlavným zameraním na Slovensko chápeme ako náčrt toho, čomu sa dnešná veda na našom území v rámci tejto problematiky venuje. Ako sme už uviedli vyššie, táto kapitola nemá zámer byť vyčerpávajúca a ako je vidieť, viaceré prístupy a kategorizácie opomína. Naopak, snaží sa skôr zasadiť voľby a ich výskum do širšieho kontextu pri reflektovaní samotného zámeru tejto monografie.

Parlamentné voľby na Slovensku od roku 1990 po súčasnosť

Začiatok 90. rokov priniesol na Slovensku priestor pre opätovný návrat k systému postavenom na demokratickom princípe. Ešte v spoločnom štáte Čechov a Slovákov sa v roku 1990 uskutočnili po niekoľkých desaťročiach prvé demokratické voľby. Ich realizácii ale predchádzalo dôležité rozhodnutie zákonodarcu v podobe stanovenia volebných pravidiel, ktoré mali v konečnom dôsledku ovplyvniť ďalšie smerovanie nielen stranického, ale aj politického systému ako takého. Ako upozorňuje M. Gbúrová (2010), v tomto čase sa javila ako najvhodnejšia alternatíva pre relatívne heterogénnu spoločnosť s prítomnosťou viacerých konfliktných línií tá, ktorá prinášala návrat k pomernému volebnému systému. Je to z toho dôvodu, že vytvára podmienky k reprezentácii viacerých názorových prúdov a tým aj politických strán, teda k multipartizmu. S týmto volebným systémom malo navyše Československo skúsenosť z obdobia svojho vzniku po prvej svetovej vojne. S rozhodnutím nastoliť demokratický politický systém sa ale podľa uvedenej autorky (Gbúrová, 2006) vytvárali podmienky pre existenciu problémov, „*ktoré budú niesť pečať historických stranickopolitických a ideologických resentimentov*“. Napriek pokusu nadviazať na skúsenosť zo začiatku 20. storočia však S. Krno (2013) upozorňuje, že slovenský stranický systém v konečnom dôsledku neuspel pri tomto nadväzovaní na svoju historickú tradíciu z minulosti, k čomu prispela podľa neho hlavne výrazná diskontinuita v rámci vývoja politického systému.

Ak sa pozrieme na úvodné ponovembrové obdobie, prevažná časť 90. rokov bola charakteristická tým, že sa tu objavili isté od-

mietavé tendencie k ideológiám, čo dospelo až do takého štádia, že akékoľvek „izmy“ sa dostávali do ústrania a svoje miesto získavali naopak predstavy o deideologizovanej spoločnosti a tým aj politike (pozri napríklad: Horský, 2001). To sa tiež premietlo do stavu, že pomerne silné pozície v straníckom systéme získavali vďaka relatívne vysokej podpore voličov ťažko klasifikovateľné strany, ako napríklad HZDS – víťaz 3 zo 4 volieb uskutočnených v 90. rokoch. Naznačené okolnosti viedli v tom čase odborníkov k názoru (napríklad: Orosz, 2004), že pre úspech politických subjektov je rozhodujúce skôr nájdenie vhodného lídra, schopného osloviť príslušného voliča, istá miera pragmatizmu ale aj populizmu, ako aj prístup k médiám. Domnievame sa ale, že tieto charakteristiky platia z veľkej časti aj pre súčasné politické strany.

Napriek uvedeným skutočnostiam však nie je možné konštatovať, že by celé obdobie 30-tich rokov bolo postavené len na volebnej úspešnosti neideologických subjektov. Ako upozorňuje M. Gbúrová (2013), SMERu sa podarilo od roku 2002 po úspešnej integrácii ľavicových a stredo-ľavých subjektov otvoriť cestu pre utvorenie konfliktu ľavica – pravica, ktorý sa stal dominantným podľa S. Krna (2013) v roku 2006. Uvedená existencia týchto dvoch táborov sa zachovala aj napriek výraznej dynamike na jeho „pravej“ strane až do súčasnosti. Aktuálne už ale nemá svoj pôvodný ideologický rozmer, resp. si ho zachováva len vo vybraných atribútoch a skôr cez pragmaticko-populistické využitie. Napriek tomu však vystupuje dlhodobo ako dominantná konfliktná línia, ktorá utvára podobu spoločnosti a jej aktérov, no jej označenie je vzhľadom na odklon od ideologických konceptov vhodnejšie cez rozhodujúcich aktérov, napr. tých, ktorí aktuálne stoja na čele vlády. V tomto duchu preto pracujeme v posledných rokoch s jeho označením Fico vs. antiFico, resp. SMER vs. antiSMER. Význam uvedeného členenia politickej scény ukázali aj voľby v roku 2020, kedy sa už tradične očakávalo od aktérov v rámci tábora „antiFico“ ich jasné sa prihlásenie k danému bloku a odmietnutie spolupráce so stranou z druhého bloku.

Sledovaných 30 rokov existencie slobodných volieb ukázalo, že je v slovenských podmienkach veľmi ťažké hľadať jednoznačnú odpoveď na otázku o vzájomnej kauzalite (Čo je príčina? Čo je dôsled-

dok?) medzi dvomi dôležitými zložkami politického systému: volič a jeho správanie – politické strany (stranícky systém). Je to v prvom rade z toho dôvodu, že tu existuje výrazná dynamika volebného správania zachytiteľná napríklad cez vysokú mieru volatility, ktorá ukazuje, že ani tri desiatky rokov nevytvorili základ pre isté etablovanie politických strán a zastabilizovanie ich elektorátu, keďže, ako upozorňujú napríklad O. Gyárfášová, M. Bahna a M. Slosiarik (2017), voľby v roku 2016 (pri nezohľadnení volieb v roku 2020) priniesli jednu z najvyšších nameraných hodnôt volatility, resp. pri meraní cez Pedersenov index aj najvyššiu (Filipec, 2019). Výsledkom je, že aktuálne po voľbách v roku 2020 nenájdeme v NR SR žiadnu stranu, ktorá by bola parlamentne aktívna aj v 90. rokoch.

V druhom rade sú tu ale politické strany, ktoré spôsobujú určitú časť uvedenej dynamiky volebného správania z dôvodu neschopnosti viacerých z nich „prežiť“ dlhšie obdobie (viac k vývoju politických strán napríklad: Filipec, 2019). Veľmi jasným príkladom priam extrémne rýchleho zániku je #SIEŤ. K jej založeniu prišlo v medzivolebnom období so zámerom kandidovať vo voľbách v roku 2016. Len vďaka tesnému prekročeniu 5 % hranice nakoniec vstúpila do parlamentu a následne po nie šťastnom rozhodnutí vytvoriť vládu so SMERom-SD (v spolupráci so SNS a MOSTom-HÍD) sa prakticky celý jej poslanecký klub rozpadol, čo bolo základom aj pre jej postupný zánik v tejto podobe. Predstavená nestabilita v straníckom systéme tak výrazne problematizuje zastabilizovanie voličského správania, a súčasne limituje prípadnú dlhodobejšiu stranícku identifikáciu samotného voliča.

Na Slovensku získavajú od prvých slobodných volieb pravidelne podporu politické strany, ktoré sú postavené na silnej osobnosti. Súčasne ale nachádzame veľa príkladov, kedy sa odchodom tejto osobnosti z politiky postupne otvorila cesta pre ich zánik. Klasickým príkladom sú v minulosti dve rozhodujúce vládne strany reprezentujúce lídrov proti sebe stojacich táborov, konkrétne ĽS-HZDS a v istom ohľade aj SDKÚ-DS, ktorá ešte krátko po odchode svojho predsedu M. Dzurindu fungovala, no postupne sa z nej stala len marginálna strana bez výraznejšej podpory zo strany voličov. Rok 2016 pre ňu už znamenal zisk len 0,26 % hlasov. Okrem nich by sme

našli ďalšie príklady v takmer každom volebnom období. Súčasne je tiež možné povedať, že po voľbách v roku 2020 je len jeden subjekt v NR SR, ktorý nemá svojho pôvodného predsedu (nezohľadňujeme prípady, ak nebola strana nanovo založená, ale „odkúpená“). Ide o stranu ZA ĽUDÍ, ktorej pôvodný predseda, exprezident A. Kiska, po menej presvedčivom volebnom výsledku odišiel z aktívnej politiky. No v tomto prípade povolebné obdobie naznačuje, že je to pravdepodobne jej prvá a zároveň posledná účasť v parlamente a otázna je aj jej ďalšia existencia.

Predstavenú dynamiku volebného správania a tým aj stranického systému ukazujú nasledujúce dve tabuľky, ktoré zachytávajú vývoj od prvých slobodných volieb v roku 1990 až po posledné voľby uskutočnené v roku 2020. Za obdobie 30 rokov sa v parlamente vystriedalo celkovo 24 subjektov, čo nie je ani zďaleka finálne číslo, keďže v tomto počte berieme maďarské subjekty vstupujúce do volieb (okrem MOSTu-HÍD) ako kontinuálne fungujúcu jednu stranu, čo je len parciálne presné z dôvodu, že ich forma a podoba sa postupne menila. Navyše tu nie sú zohľadnené počty strán v jednotlivých koalíciách, ako je napríklad Spoločná voľba a súčasne v nepriзнaných koalíciách, ktorých príkladom je opakovane OĽaNO, reálne pozostávajúce z niekoľkých strán.

Prvá zo spomínaných tabuliek zachytáva, ktoré politické strany vstúpili do parlamentu po konkrétnych voľbách, pričom rozlišuje tie, ktoré v predchádzajúcich obdobiach neboli v NR SR (žltou farbou), tie ktoré získali lepší výsledok (zelenou farbou) alebo horší výsledok (červenou farbou) než v predchádzajúcich voľbách. Pri podrobnejšom pohľade na ňu vidíme, že najvýraznejšiu stratu hlasov zaznamenal SMER-SD, ktorý po pre neho prelomových voľbách v roku 2012 s dosiahnutou podporou 44,41 % voličov a pozíciou, ktorá umožňovala zostaviť vládu samostatne, stratil v roku 2016 až 16,13 % hlasov a tento pokles pokračoval aj v roku 2020, keď prišlo jeho oslabenie o ďalších 9,99 %. Nad úroveň 10 % vidíme straty aj v prípade KDĽ. Po jeho úspešných voľbách v roku 1990 s volebnou podporou až 19,21 % sa hnutie postupne dostalo na svoju dlhodobejšiu hranicu pohybujúcu sa nad 8 %, čo pre neho znamenalo v roku 1992 stratu 10,32 % hlasov. Práve KDĽ sa s touto

podporou javilo až do roku 2016 ako jediný subjekt s pomerne stabilným elektorátom, čo sa týka absencie výkyvov v podpore. Zmena ale nastala v už spomínanom roku 2016, kedy sa dostalo pod 5 % hranicu a tú neprekročilo opakovane ani v roku 2020. Jeho oslabenie a stratu pozície vidíme v tom, že viaceré subjekty z antiFicovského bloku (vrátane OĽaNO, ktoré malo v roku 2020 na kandidátnej listine Kresťanskú úniu) použili vo veľmi zjednodušenej podobe niektoré vybrané prvky, ktoré boli integrálnou súčasťou slovenskej kresťanskej demokracie. Obsah týchto hodnôt tak zúžili len na niekoľko vybraných tém. Aj v dôsledku vyššie uvedeného preto v tejto súvislosti dodávame konštatovanie autorov R. Štefančíka a E. Stradiotovej (2021), že voľby 2020 v konečnom dôsledku priniesli prevahu konzervatívnych hodnôt v parlamente, ktoré majú v niektorých atribútoch prienik s kresťanskodemokratickými ideami, no súčasne u týchto subjektov absentuje konkrétnejšie prihlásenie sa k európskej kresťanskej demokracii. Navyše, tieto hodnoty sú často len sekundárnou témou (OĽaNO), resp. sú ich iné programové zamerania v rozpore s týmto ideovým konceptom (SME RODINA, Kotlebovci – LSNS).

SMER-SD je na prvom mieste aj v kategórii strán s najvyšším nárastom podpory v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami. V roku 2006 si svoju podporu výrazne polepšil, keď z pôvodných 13,46 % v roku 2002, vyrástol až na 29,14 %, čo predstavuje nárast o 15,68 %. Obdobne výrazný nárast v podpore priniesli aj voľby v roku 2020, kedy skôr menšia politická strana OĽaNO dosiahla po veľmi dobre zvládnutom „finále“ predvolebnej kampane 25,02 %, čo predstavuje zvýšenie podpory až o 14 %. Takmer 10 % zlepšenie výsledkov, konkrétne o 9,62 %, sa podarilo opätovne SMERu-SD v jeho doteraz najúspešnejších voľbách v roku 2012.

Z tabuľky je tiež zrejmé, že najdlhšiu neprerušenu skúsenosť s účasťou v parlamente má KDH, keďže zohľadňujeme aj jeho pôsobenie v rámci SDK. V takom prípade sa dá hovoriť o ôsmych po sebe nasledujúcich volebných obdobiach. S opakovaným prerušením sa strana SNS dostala do NR SR sedemkrát. Doteraz najúspešnejší subjekt, SMER-SD vstúpil po voľbách v roku 2020 do NR SR šesťkrát.

Tabuľka 1: Vývoj podpory politických strán v NR SR (v SNR) od roku 1990

Politická strana / Rok	1990	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012	2016	2020
VPN	Zisk 29,35									
DS	Zisk 4,4			v SDK		s SDKÚ	s SDKÚ			
KSČ / KSS	Zisk 13,35				Zisk 6,32					
ESWMK / MKM-EGY / MK / SMK*	Zisk 8,66	Zisk -1,24	Zisk 10,18	Zisk 9,12	Zisk 11,16	Zisk 11,68	Zisk 4,33			
SNS	Zisk 13,94	Zisk 7,93	Zisk 5,4	Zisk 9,07	Zisk 3,32	Zisk 11,73	Zisk 5,07	Zisk 4,55	Zisk 8,64	Zisk 3,16
KDH	Zisk 19,21	Zisk 8,89	Zisk 10,08	Zisk 1,19	Zisk -1,83	Zisk 8,31	Zisk 8,52	Zisk 8,82	Zisk 4,94	Zisk 4,65
SZ	Zisk 3,49				Zisk -7,5	Zisk 8,79	Zisk -10,71			
HZDS	Zisk 37,26	Zisk -2,3	Zisk 34,96	Zisk 27	Zisk -7,96	Zisk 19,5	Zisk -4,47			
SDL	Zisk 14,7		Zisk 14,66	Zisk -0,04						
SP. Voľba			Zisk 10,41							
DU			Zisk 8,57		už súčasť SDKÚ					
ZRS			Zisk 7,34							
SOP				Zisk 8,01						
SDK				Zisk 26,33						
SDKÚ					Zisk 15,09	Zisk 18,35	Zisk 15,42	Zisk 6,09	Zisk 0,26	
SMER					Zisk 13,46	Zisk 29,14	Zisk 34,79	Zisk 44,41	Zisk 28,28	Zisk 18,29
ANO					Zisk 8,01				Zisk -16,13	Zisk -9,99
SaS										
MOST-HÍD									Zisk 6,22	Zisk 6,22
OLaNO									Zisk -0,39	Zisk 2,05
SME RODINA									Zisk 2,47	Zisk 25,02
Kotlebovci - I.S.N.S.									Zisk 6,62	Zisk 8,24
SIEŤ									Zisk 8,04	Zisk 7,97
ZAJUDÍ									Zisk 5,6	Zisk 5,77

posilnenie strany v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami

oslabenie strany v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami

politická strana vstúpila do parlamentu prvýkrát / politická strana vstúpila do parlamentu po dlhjej prestávke - prípad KSS

* Zachytená vývoj v rámci maďarského politického spektra v jednej línií, a to bez politickej strany MOST-HÍD, ktorá sa okrem toho identifikovala výraznejšie ako občianska strana a deklarovala zameranie aj na elektorát nemadarskej národnosti.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Sumarizáciu vyššie uvedenej tabuľky cez vybrané atribúty pri-
náša ďalší text. V rámci tejto sumarizácie zachytávame počet kan-
didujúcich strán v príslušných voľbách, počet strán, ktoré vstúpili
do NR SR, počet strán, ktoré obhájili svoju pozíciu v NR SR, resp.
neboli v predchádzajúcom období súčasťou parlamentu, rovnako tu
tiež zobrazujeme vstup nových subjektov do parlamentu a tiež tie,
ktoré už svoju pozíciu neobhájili. Istú komplikovanosť vývoja, hlavne
v priebehu 90. rokov, vidíme v rozsahu dodatočných vysvetlení pri
vybraných kategóriách, ktoré by bez toho mohli byť nesprávne po-
chopené alebo interpretované.

Kým počet kandidujúcich politických strán alebo koalícií je po-
merne dynamický a pohybuje sa v intervale od 16 (v roku 1990) do
26 (v rokoch 2002, 2012), počet subjektov, ktoré sa dostali do parla-
mentu je skôr stabilný s občasnými výkyvmi. Pohybuje sa v intervale
od 5 do 8. Ak sa pozrieme na počet strán, ktoré obhájili svoju pozíciu
v NR SR, tak v prípade nezohľadnenia roku 1998, kde situáciu kom-
plikuje volebná strana SDK, vidíme najvyšší počet na úrovni 5 a nao-
pak najnižší vo výške 3. Vstup strán, ktoré neboli v predchádzajúcom
období v parlamente, je takisto veľmi vhodným ukazovateľom vyššie
spomínanej dynamiky. Ako môžeme vidieť, ani jedny voľby nepriniesli
rovnaké zloženie parlamentu ako bolo v predchádzajúcom období.
Vždy nastal vstup aspoň jedného takéhoto subjektu (voľby 2006, 2012
a 2020). Najvýraznejšiu zmenu v tomto ohľade priniesli voľby v roku
2016 zo 4 takýmito subjektmi. Veľmi problematickým je meranie no-
vosti politických strán, o to viac na Slovensku, kde v skutočnosti vznik
strany uvedený v registri politických strán, nemusí reálne znamenať
tú stranu, ktorá sa aktuálne diskutuje. Pre uľahčenie zachytenia tohto
fenoménu tak preto považujeme za novú stranu tú, ktorá v predchá-
dzajúcom období ešte ani raz nebola súčasťou parlamentu. V takom-
to prípade je ich najvyšší počet v rokoch 1994 a 2016. Naopak, žiadny
takýchto subjekt nevstúpil do NR SR v roku 2006.

Posledným sledovaným ukazovateľom v rámci uvedenej tabuľky
je počet strán, ktoré už opätovne po voľbách nevstúpili do NR SR.
Najvyšší počet je v čase začiatkov formovania stranického systému,
teda v roku 1992. Vysoké číslo však ponúkol aj rok 2020, kedy z parla-
mentu vypadli až 3 subjekty.

Tabuľka 2: Vývoj spojený so záujmom politických strán o účasť vo voľbách a (dis)kontinuita v zložení parlamentu

	1990*	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012	2016	2020
Počet kandidujúcich politických strán	16	23	18	17	26	21	18	26	23	24 + 1 ¹⁰
Počet strán, ktoré sa dostali do NR SR**	7	5	7	6	7	6	6	6	8	6
Počet strán, ktoré obhájili svoju pozíciu v NR SR**	-	3	4 +1 ¹	4 +2 ³	2 +2 ⁷	5	4	5	4	5
Počet subjektov, ktoré v predchádzajúcom volebnom období neboli v NR SR**	-	2	3	2 +1 ⁴	3 +2 ⁸	1	2	1	4	1
Z toho počet nových*** subjektov v NR SR**	-	2	3	2 ⁵	2 +1 ⁹	0	2	1	3	1
Počet subjektov, ktoré sa opätovne nedostali do NR SR**	-	4	0 +1 ²	2 +2 ⁶	3 +1 ¹⁰	2	2	1	2	3

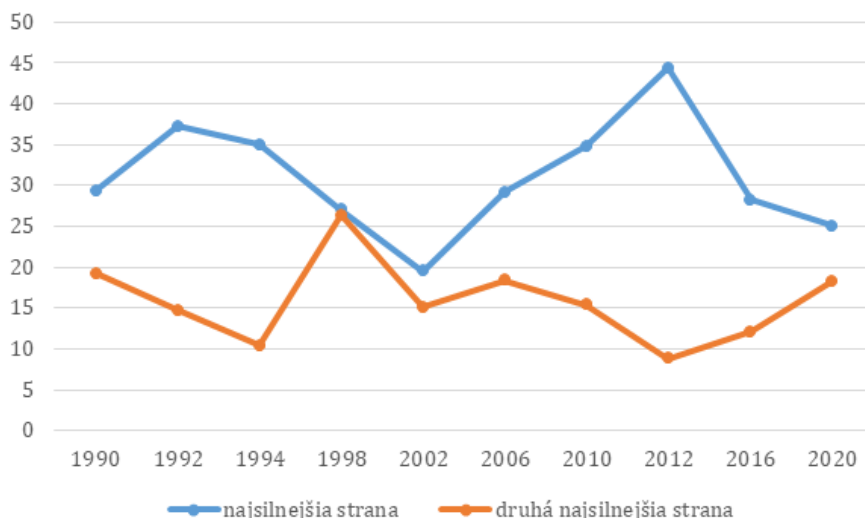
¹ Zahŕňa SDL, ktorá vstúpila do parlamentu ako súčasť Spoločnej voľby; ² Zahŕňa politickú stranu SDL, ktorá ale vstúpila do parlamentu ako súčasť Spoločnej voľby; ³ Politické strany KDH a DÚ vstúpili do NR SR ako súčasť SDK; ⁴ SDL sa opätovne vrátila do parlamentu ako samostatná strana, no v predchádzajúcom období figurovala ako súčasť Spoločnej voľby; ⁵ Zahŕňa volebnú koalíciu SDK; ⁶ DÚ a KDH vstúpili do parlamentu ako súčasť SDK; ⁷ Zahŕňa KDH a tiež SDKÚ, keďže KDH bolo v predchádzajúcom období súčasťou parlamentu v rámci koalície SDK a samotné SDK sa po prirodzenom zániku pretransformovalo na SDKÚ; ⁸ Zahŕňa KDH a SDKÚ; ⁹ Zahŕňa SDKÚ; ¹⁰ Zahŕňa SDK; ¹¹ Politická strana Hlas pravice odstúpila z volieb ešte pred ich konaním.

* Volby v roku 1990 chápeme ako ustanovujúce voľby v novom demokratickom politickom systéme, preto v tejto časti neklasifikujeme politické strany cez optiku novosti, obhájenia, resp. neobhájenia mandátu; ** Pri rokoch 1990 a 1992 nejde o NR SR, ale Slovenskú národnú radu (SNR); *** Ako nový subjekt sa chápe ten, ktorý vstúpil do parlamentu po prvýkrát.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Existenciu nestability volebnej podpory zo strany voličov a tiež podoby stranického systému môžeme sledovať aj cez vývoj percentuálneho zisku hlasov dvoch najsilnejších politických strán. Nasledujúci graf ukazuje výraznú diskontinuitu, kde okrem rokov 1998 a 2002 vidíme pomerne výrazné rozdiely. 90. roky sú reprezentované dominanciou HZDS, ktorá sa aj napriek jej víťazstvu v roku 1998 začína týmto zlomom oslabovať až nakoniec ju v roku 2006 nahrádza nový víťaz - SMER-SD. Týmto sa začína výrazné otváranie nožníc medzi najsilnejším subjektom a ostatnými parlamentnými stranami, pričom nateraz vrchol a najvýraznejší rozdiel medzi víťazom a druhým v poradí priniesli predčasné voľby v roku 2012, kde vo viacerých ohľadoch spoločnosť sklamaná z vládnej nestability „pravcového“ bloku priniesla výrazný úspech strane, ktorá mohla vystupovať v očiach voliča ako signál stability komunikovaný aj v rámci príslušnej predvolebnej kampane. Ten istý rok však môžeme považovať aj za zlom, keďže odvtedy sa začali rozdiely medzi prvými dvomi stranami zmenšovať. Tento trend potvrdili aj voľby v roku 2020, no v tomto prípade už ale s iným víťazom, a to OĽaNO, čo značí, že SMER-SD po turbulentnom volebnom období v rokoch 2016-2020 nezopakoval svoje volebné úspechy. V rámci tohto prehľadu vývoja tak vidíme relatívne silné postavenie víťazov, ktorí však v prípade Slovenska nie vždy zostavili aj vládu. Ich spoločným znakom je, že to zatiaľ boli vždy strany s dominantnou osobnosťou, ktorá jasne reprezentuje daný subjekt a súčasne v rámci ich programového zamerania nachádzame aj prvky populizmu, aj keď v jednotlivých obdobiach v odlišnej intenzite. Rok 2020 tento uvedený trend len potvrdil.

Graf 1: Vývoj podpory najsilnejšej a druhej najsilnejšej strany v NR SR od roku 1990 v %

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Uvedenú úlohu lídra znásobila novelizácia volebného zákona prijatá v roku 1998, ktorá zaviedla jeden volebný obvod. Odvtedy postačuje každej politickej strane len jeden kandidát, ktorý sa umiestni na prvej pozícii kandidátnej listiny a oslovuje rovnako voliča v západnej časti republiky, v strede a tiež na východe. Táto koncentrácia politických strán vytvorila podmienky pre vznik aj takých strán, ktoré sú bez výraznejších regionálnych štruktúr, čo sa následne premieta aj do ostatných volieb, napríklad na nižšej úrovni, kde nie sú schopné ponúknuť kvalitných kandidátov. Trend z posledných rokov tiež ukázal zaujímavý prvok spojený s postavením lídra. Jeho pozícia sa v nich posunula po popredia natoľko, že sa objavili aj také subjekty, ktoré mali priamo v názve meno svojho predsedu.

Tridsať rokov parlamentných volieb tiež ukázalo kolísavý počet prepadnutých hlasov, resp. nezastúpených hlasov v parlamente. Napriek tomu, že sa podoba uzatvárajúcej klauzuly zastabilizovala po účelovej novelizácii prijatej v roku 1998 a jej následnej náprave, ani voľby konané od roku 2002 v jednom volebnom obvode neprinesli úplne stabilné hodnoty, pričom najvýraznejšie sa v tomto

prejavujú práve posledné voľby uskutočnené v roku 2020. Aj táto skutočnosť ukazuje, že vlastnosti a efekt uzatvárajúcej klauzuly sú výrazne ovplyvnené externými faktormi nachádzajúcimi sa mimo volebného systému a v prípade, ak je stranický systém veľmi roztrieštený a hlavne ak je elektorát dekoncentrovaný, čo znamená, že nesmeruje svoje hlasy len na menšiu skupinu subjektov, vytvárajú sa podmienky práve pre vyššie prepadnutie hlasov. Znamená to, že aj túto premennú môžeme chápať ako ďalší indikátor existencie nestálosti a istej nestability.

Tabuľa 3: Podiel nezastúpených hlasov v NR SR, resp. SNR po roku 1990

Rok konania volieb	Podiel prepadnutých / nezastúpených hlasov v %
1990	7,61
1992	23,8
1994	13,06
1998	5,81
2002	18,21
2006	12
2010	15,84
2012	19,22
2016	13,20
2020	28,39

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Voľby do NR SR 2020 v porovnaní s rokom 2016: Prezentácia voličských hlasov optikou volebných nastavení

Voľby do NR SR v roku 2020 sa uskutočnili 29. februára. Išlo v poradí o 8. parlamentné voľby v histórii samostatnej Slovenskej republiky a celkovo 10. ponovembrové demokratické voľby. Konali sa v relatívne neobvyklej alebo až neštandardnej spoločenskej atmosfére. Dlhodobo prítomná skepsa spojená so všetkým politickým, vzťahujúca sa tiež na odmietanie politických predstaviteľov a hľadanie možných alternatív (o dlhodobých problémoch spojených s nezáujmom a skepsou píše napríklad: Bzdilová, 2018) sa po viacerých udalostiach v priebehu volebného obdobia vlád z rokov 2016 – 2020 výrazne stupňovala. Tento trend spoločenskej apatie, ktorý však nie je doménou len slovenského prostredia (o nezáujme aj mimo Slovenska hovorí napríklad: Bzdilová, 2018), je viditeľný na celoštátnej úrovni jednak tým, že voliči stále hľadajú pri svojom volení doteraz neoverené subjekty (o tom píšeme vyššie), ako aj tým, že napríklad pri prezidentskej kampani sa stalo označenie „nestranícky“ či „občiansky“ kandidát veľmi silné. Na tomto si napríklad postavil úspešnú kandidatúru exprezident A. Kiska, ktorý prišiel z prostredia mimo politiky a mimo politických strán. Ešte výraznejšie je tento trend odmietajúci politiku, ktorého hlavnými reprezentantmi sú politické strany, prítomný na komunálnej a regionálnej úrovni, kde je umožnené uchádzať sa o hlasy aj nezávislým kandidátom. Práve ich nárast (o tomto fenoméne nárastu píše napríklad: Šutajová, 2018) chápeme ako ďalší dôležitý signál existencie tohto fenoménu a tiež toho, že konflikt partokracia vs. nepartokracia má v podmienkach Slovenska stabilné a silnejúce miesto.

Voľby v roku 2020 a na nich naviazané povolebné obdobie súčasne priniesli napríklad podľa P. Juzu (2020) pokračovanie stavu abnormality a istých odklonov od demokratických hodnôt, kde sa dostáva do ústrania snaha o presadzovanie spoločného dobra, resp. dobra štátu. V nadväznosti na toto konštatovanie je tiež ešte možné dodať, že dominantný konflikt v spoločnosti už nie je ani tak ideologický či programový, ale je skôr postavený na vzájomnom odmietaní dvoch odlišných pohľadov na vládnutie a súčasne ho sprevádzajú z pohľadu ľudí a fungovania spoločnosti nič neriešiace osobné animozity politikov. Klasickým príkladom toho je otvorené napätie Fico – Kiska (ako aj mnoho ďalších), ktoré formovalo celú kampaň pred voľbami v roku 2020.

Táto kapitola prináša analýzu parlamentných volieb uskutočnených v roku 2020 v kombinácii so sledovaním krátkodobých zmien s ohľadom na voľby z roku 2016. Sledujú sa tu pritom špecifiká vyplývajúce z aktuálnych volebných nastavení, a to hlavne s ohľadom na reprezentáciu hlasovania voličov a otázku prednostného hlasovania, ktorá aj keď v istom ohľade vybočuje zo zámeru tejto kapitoly, hovorí veľa o volebnom správaní a tiež o politických stranách.

V odbornej literatúre sa dlhodobo diskutujú viaceré nedokonalosti, resp. aspoň problémy vychádzajúce z aktuálnych nastavení daného volebného systému, a to hlavne s ohľadom na matematickú formulu (Dančišin, 2012a; Dančišin, 2012b; parciálne aj: Bardovič, 2021), otázku jedného volebného obvodu, resp. absencie viacerých volebných obvodov (Onufrák, 2011) alebo aj problematiku preferenčného hlasovania (Špáč, 2011). Opomínané tiež nie sú ani tendenčné reformy, ako napríklad najznámejšia z obdobia vlády V. Mečiara (Gbúrová, 1998), kde sa účelovo upravili okrem iného jednak nastavenia uzatvárajúcej klauzuly, v dôsledku čoho prakticky tvorba koalícií strácala význam, či sa zaviedol dodnes platný jeden volebný obvod. Napriek tomu však ostáva v istom ohľade opomenutá nedokonalosť aktuálnych nastavení v oblasti uzatvárajúcej klauzuly. Tá je dnes podľa zákona č. 180/2014 Z. z. nastavená tak, že jedna politická strana potrebuje získať pre vstup do prvého skrutínia aspoň 5 % hlasov. Stanovená hranica sa ale mení pri koalíciách politických strán, pričom tu existujú dva stupne v závislosti od ich veľ-

kosti. V rámci prvého stupňa je koalícia tvorená 2 – 3 politickými stranami. V tomto prípade je potrebné získať aspoň 7 % hlasov. Následne v rámci druhého stupňa sa už vyžaduje od koalície zloženej zo 4 a viacerých politických strán až 10 % platných hlasov. Práve tu vzniká prvá nedokonalosť v tom, že v obdobných voľbách, a to vo voľbách do EP sa na Slovensku uplatňuje podľa toho istého zákona (zákon č. 180/2014 Z. z.) jednotná hranica pre politické strany a ich koalície na úrovni 5 %. Táto dvojkoľajovosť vo volebnej legislatíve môže otvárať otázku, prečo má v jednom prípade koalícia inú váhu než v tom druhom. Súčasne tiež dáva priestor na otázku ohľadne nerovnosti v prístupe k volenému mandátu a tiež v reprezentácii hlasov, aj keď je vhodné povedať, že ide do istej miery o odlišné voľby, ktoré majú svoj rámec určený na úrovni EÚ.

Druhú nedokonalosť vidíme v tom, že sa táto umelá a formálna legislatívou daná hranica veľmi ľahko obchádza, čo vykresľuje dlhodobá prax z jednotlivých volebných rokov. Napriek tomu ale práve voľby 2020 ukázali, aké dôsledky môže mať toto nastavenie nielen pre problematizovanie prístupu k mandátu, no tiež pre samotnú reprezentáciu hlasov v parlamente. Cestou „priznania“ koalície sa v roku 2020 vydala len koalícia PS/Spolu, v dôsledku čoho sa navýšila požiadavka na jej potrebný zisk hlasov na úroveň 7 %. Reálne však nebola jedinou koalíciou z tých relevantnejších subjektov. Samotný víťaz volieb, OĽaNO, dlhodobo využíva to, že formálne vystupuje ako kandidátna listina jednej politickej strany, no reálne sa na nej nachádza niekoľko strán, čo dokresľuje aj opakovaná predvolebná úprava názvu. Pred voľbami v roku 2016 sa jej názov podľa registra politických strán (Register politických strán a politických hnutí, 2021) účelovo upravil na „OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽANO – NOVA)“, čím sa jasne indikovala spolupráca s politickou stranou NOVA D. Lipšica. Pred voľbami v roku 2020 sa tak stalo opäť, a to v nasledujúcej podobe: „OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA“. Podobne ako v roku 2016, aj tu nachádzame explicitne deklarovanú spoluprácu s politickou stranou NOVA, no okrem toho tiež s Kresťanskou úniou a Zmenou zdola. V prípade reálneho priznania koalície by sa ale pre tento subjekt zmenili podmienky, namiesto 5 %

by potreboval získať aspoň 10 % hlasov, keďže sa tu nachádzajú 4 politické strany. Snahu deklaratórne zjednotiť ideovo blízke subjekty na jednej kandidátnej listine jednej politickej strany nachádzame aj v prípade Kotlebovcov – ĽSNS. Je však vhodné dodať, že táto spolupráca sa viaže na marginálne strany bez politickej relevancie. V situácii nepriznanej koalície bola aj kandidátka listina Maďarskej komunitnej spolupatričnosti (MKS), ktorá verejne deklarovala, že do volieb 2020 ide ako výsledok spolupráce 3 politických strán, konkrétne SMK, Maďarského fóra a Spolupatričnosti (viac k subjektu a ich programovému zameraniu: Tlačová beseda Maďarskej komunitnej spolupatričnosti o volebnom programe, 2020). Formálnym priznaním koalície by sa jej ale požadovaná klauzula navýšila z 5 % na 7 %, keďže by ju tvorili 3 subjekty. Nami predstavená „dvojkoľajnosť“ prístupu, ktorý je výsledkom v istom ohľade „bezzubej“ legislatívnej úpravy, spôsobuje to, že na jednej strane môžeme mať formálne kandidátne listiny jednej politickej strany, no reálne koalíciu aj niekoľkých strán a na druhej strane formálne priznanú kandidátne listinu koalície politických strán, ktorá sa však vystavuje v istom ohľade dobrovoľne (v zmysle dodržania legislatívy) nerovnému prístupu k volenému mandátu a tým aj reprezentácii hlasov voličov.

Pálčivosť problému s reprezentáciou hlasov sa môže častokrát vo voľbách stratiť, hlavne ak sa dotýka malých subjektov, no v prípade ak hovoríme o koalícii PS/Spolu, prepadnutie 6,96 % hlasov výrazne skresľuje výsledky, deformuje postavenie strán s ohľadom na ich pozíciu v parlamente a tým spôsobuje disproporčnosť výsledkov. Ako môžeme vidieť v tabuľke 3 v predchádzajúcej časti, prepad hlasov v jednotlivých rokoch výrazne kolísal, no práve aktuálna kombinácia nereprezentácie už spomínanej strany spolu s ďalším hnutím pohybujúcim sa tesne na hranici 5 %, a to konkrétne KDĽ s 4,65 %, vytvára podmienky pre výraznú stratu už len pri týchto dvoch subjektoch. Voľby v roku 2020 tak priniesli celkovo pomerne vysoké nezastúpenie až 28,39 % hlasov v parlamente. Je vhodné povedať, že nie je neobvyklé odstupňovanie výšky uzatvárajúcej klauzuly, kde sa zohľadňuje existencia koalície a prípadne tiež jej „veľkosť“. Napríklad aj v susedných štátoch využívajúcich listinný pomerný volebný systém nájdeme takúto uzatvárajúcu klauzulu.

V Poľsku je stanovená mimo samostatne kandidujúcich politických strán, ktoré potrebujú získať 5 %, vo výške 8 % pre koalície (pozri: Bzdilová, Eštok, Bardovič, 2018). Uvedená téma sa nedávno diskutovala aj v Českej republike, keďže aj o tomto nastavení volebného systému rozhodoval Ústavný súd ČR. Jej pôvodná úprava v podobe 5 % pre jednu politickú stranu, 10 % pre koalíciu 2 politických strán, 15 % pre koalíciu zloženú z 3 politických strán a následne 20 % pre koalíciu zloženú z minimálne 4 politických strán (viac k nastaveniam pozri: Bardovič, 2018) sa v dôsledku spomínaného rozhodnutia (Nález č. 49/2021 Sb.) upravila do takej podoby, že sa zachovala odlišná hranica pre jednu politickú stranu a následne pre koalície, no je výrazne menej odstupňovaná v porovnaní s predchádzajúcim nastavením. Aktuálne je tak v podobe 5 % pre jednu politickú stranu, 8 % pre koalíciu 2 politických strán a následne 11 % pre koalíciu zloženú z 3 a viacerých politických strán (zákon č. 247/1995 Sb.). Vedomí si však aj tejto skutočnosti sa domnievame, že v situácii, keď nie je legislatíva schopná zamedziť vzniku reálnych koalícií, ktoré by tak vystupovali aj formálne, stráca toto nastavenie svoju často spomínanú primárnu úlohu v podobe zabránenia triešteniu politického spektra (porovnaj napríklad: Surmanek, Gbúrová, Dudinská, 2003) a naopak otvára priestor pre už spomínanú nerovnosť tých, ktorí idú v súlade s volebnými pravidlami a tých, ktorí využili nedokonalosti v právnych nastaveniach.

Tabuľka 4: Zastúpené a prepadnuté/nereprezentované hlasy vo voľbách v roku 2020

	Hlasy v %
Zastúpené hlasy	71,51
Nezastúpené hlasy	28,39
Z toho PS/Spolu a KDĽ	11,61

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Ako sme už uviedli, aktuálne nastavenie uzatvárajúcej klauzuly ukázalo, aký môže mať efekt na výsledky prítomnosť koalície, ktorá

len tesne nesplní požadovanú podmienku. Ešte výraznejšie by sa to pritom mohlo ukázať v prípade existencie štvorkoalície pohybujúcej sa tesne pod 10 % podporou.

Jedným z dôsledkov vyššieho prepadnutia hlasov vo voľbách v roku 2020 je to, že priniesli výraznejšie skreslenie v reprezentácii politických strán v porovnaní s rokom 2016, čo chápeme ako jasný indikátor zhoršenia stavu proporčnosti výsledkov. Napriek tomu, že slovenský volebný systém nedokáže podhodnotiť žiadnu politickú stranu, ktorá vstúpi do parlamentu (tento fenomén okrem iného sledoval napríklad aj Špáč, 2010)¹, stále je tam priestor na spomínané skreslenie, a to v podobe možnej výraznejšej nadreprezentácie subjektov. Nasledujúca tabuľka zachytáva rozdiel medzi podielom hlasov a podielom mandátov s ohľadom na jednotlivé strany vo voľbách v roku 2020. Pre vykreslenie spomínaného efektu tu tiež uvádzame výsledky z volieb v roku 2016. Na prvý pohľad už tradične vyšiel z volieb najlepšie víťazný subjekt, v tomto prípade OĽaNO s nadreprezentáciou na úrovni až 10,31 %. Všimnime si ale, že len pri mierne lepšom výsledku v porovnaní s najsilnejšou stranou minulých volieb (druhou v roku 2020), SMERom-SD, sa jej nadreprezentácia výrazne navýšila. S postupným poklesom podpory, klesala aj sledovaná nadreprezentácia, pričom najnižšiu hodnotu v rámci tohto ukazovateľa dosiahla najmenšia parlamentná strana ZA ĽUDÍ, konkrétne 2,23. Stále je však táto hodnota výrazne vyššia ako hodnoty strán (okrem najsilnejšej strany) v predchádzajúcich voľbách.

---

¹ Aj keď sa na prvý pohľad môže javiť ako prirodzené, že pri umelej uzatvárajúcej klauzule budú všetky politické strany, ktoré vstúpia do parlamentu v istom ohľade nadhodnotené o príslušný podiel prepadnutých hlasov, v skutočnosti to tak nie je. Konkrétne nastavenia listinných pomerných volebných systémov môžu priniesť tiež situácie, kde strana aj po prekročení požadovanej hranice, a teda s nárokom na mandát, skončí s nižším podielom mandátov ako je jej podiel hlasov. Takýto príklad je možné nájsť v Českej republike, ako upozorňuje P. Špáč (2010) a potvrdil sa aj v parlamentných voľbách konaných v roku 2017 (porovnaj: Bardovič, 2019).

Tabuľka 5: Nadreprezentácia politických strán v NR SR po voľbách v roku 2020 a 2016

Názov politického subjektu	Počet platných hlasov	Podiel platných hlasov v %	Počet získaných mandátov	Podiel mandátov v %	Nadreprezentácia
2020					
OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽaNO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA	721 166	25,02	53	35,33	10,31
SMER-SD	527 172	18,29	38	25,33	7,04
SME RODINA	237 531	8,24	17	11,33	3,09
Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko	229 660	7,97	17	11,33	3,36
SaS	179 246	6,22	13	8,67	2,45
ZA ĽUDÍ	166 325	5,77	12	8,00	2,23
2016					
SMER-SD	737 481	28,28	49	32,67	4,39
SaS	315 558	12,10	21	14,00	1,90
OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽaNO – NOVA)	287 611	11,02	19	12,67	1,65
Slovenská národná strana	225 386	8,64	15	10,00	1,36
Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko	209 779	8,04	14	9,33	1,29
SME RODINA – Boris Kollár	172 860	6,62	11	7,33	0,71
MOST-HÍD	169 593	6,50	11	7,33	0,83
#SIEŤ	146 205	5,60	10	6,67	1,07

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Použitie predstaveného ukazovateľa nadreprezentácie je vhodné pri snahe odlišiť to, či je strana nadhodnotená alebo podhodnotená, no komplikovanejšie sa s ním pracuje, ak chceme porovnávať jednotlivé subjekty, keďže sa v ňom v istom ohľade projektuje veľkosť politickej strany. Z uvedeného dôvodu pre zachytenie odlišnosti miery skreslenia postavenia politických strán vo vzťahu medzi hlasovaním voliča a následným výstupom v podobe ich sily v parlamente v dvoch sledovaných volebných rokoch 2016 a 2020 využijeme index deformácie, ktorý použil vo svojej štúdii volebných nastavení na Slovensku P. Špáč (2010) v nadväznosti na J. Šeda (2007). Nejde o jediný spôsob, ako je možné podchytiť nami sledovaný fenomén. Rovnako by sme sa mohli vydať cestou sledovania ucelenej proporcionality, resp. disproporcionality. Ich meranie je v súčasnosti v oblasti výskumu volebných systémov pomerne bohaté na odlišné definície, chápanie a tým aj na matematické vyjadrenie umožňujúce zachytiť tieto fenomény v praxi. Ako najčastejšie cesty sa uvádzajú napríklad Loosemore-Hanby index, Roseho index, Raeho index, Least squares index, Lijphartov index, ale aj iné (viac k týmto ako aj k ďalším indexom pozri: Lebeda, 2008; Chytílek a kol., 2009).

Nasledujúca tabuľka zachytáva hodnoty indexu deformácie vo voľbách v roku 2020 a 2016 pre každú politickú stranu. Ako môžeme vidieť, všetky sú výrazne nad úrovňou 1, čo svedčí o už vyššie spomínanej nadreprezentácii. Uvedený index deformácie však navyše ešte hovorí o násobku, a to nakoľko, resp. koľkokrát je každý subjekt nadhodnotený. Podľa toho najlepšie (z pohľadu samotnej strany) skončili Kotlebovci – LSNS, keďže ich podiel mandátov je 1,42 násobkom ich podielu hlasov. Hneď za nimi skončilo OĽaNO s hodnotou 1,41. Práve tu môžeme vidieť rozdiel vo význame vyššie uvedenej hodnoty nadreprezentácie a tohto sledovaného indexu, keďže v tom prvom prípade sa rozdiely zdajú oveľa väčšie. Navyše, aj ostatné politické strany skončili v týchto voľbách s indexom nameraným vo veľmi podobných hodnotách. Pohybujú sa na úrovni 1,39, resp. 1,38.

Uvedená tabuľka tiež ukazuje rozdiel medzi rokom 2016 a 2020. Keďže bola v predchádzajúcich voľbách najvyššia nameraná hodnota na úrovni 1,19, a to pri najmenej strane #SIEŤ a najnižšia do-

konca na úrovni 1,11, rozdiel v týchto hodnotách (index deformácie v rozmedzí 1,38 – 1,41 v roku 2020 v porovnaní s rokom 2016, kde sa pohyboval v rozmedzí 1,11 – 1,19) len potvrdzuje vyššie uvedené konštatovania spojené s tým, že tieto výsledky priniesli výraznejšiu nadreprezentáciu jednotlivých parlamentných subjektov, čo v istom ohľade indikuje aj ich vyššiu disproporčnosť. Súčasne sa v roku 2020 dosiahli menej proporčné výsledky pre jednotlivé strany než v predchádzajúcich sledovaných voľbách zo strany P. Špáča (2010). Ten upriamil svoju pozornosť na tie voľby, ktoré sa konali v rokoch 1990, 1992, 1994, 1998, 2002, 2006 a 2010. Je však vhodné povedať, že aj rok 1992 priniesol relatívne vyššie hodnoty, pohybujúce sa v intervale 1,26 – 1,35.

Tabuľka 6: Index deformácie vo vzťahu k politickým stranám, ktoré vstúpili do NR SR po voľbách v roku 2020 a v roku 2016

Názov politického subjektu	Podiel platných hlasov v %	Počet získaných mandátov	Podiel mandátov v %	Index deformácie
2020				
OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽaNO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA	25,02	53	35,33	1,41
SMER-SD	18,29	38	25,33	1,39
SME RODINA	8,24	17	11,33	1,38
Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko	7,97	17	11,33	1,42
SaS	6,22	13	8,67	1,39
ZA ĽUDÍ	5,77	12	8,00	1,39
2016				
SMER-SD	28,28	49	32,67	1,16
SaS	12,10	21	14,00	1,16

OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OLaNO – NOVA)	11,02	19	12,67	1,15
SNS	8,64	15	10,00	1,16
Kotleba – Ľudová strana Naše Slo- vensko	8,04	14	9,33	1,16
SME RODINA – Boris Kollár	6,62	11	7,33	1,11
MOST-HÍD	6,50	11	7,33	1,13
#SIEŤ	5,60	10	6,67	1,19

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Čiastočne odlišný fenomén zachytáva nasledujúca tabuľka. Tá reflektuje „cenu“ mandátu, ktorá je definovaná prostredníctvom republikového volebného čísla (RVČ – vo voľbách v roku 2020 bolo na úrovni 13 650 a v roku 2016 bolo vo výške 14 997). Jeho podstatou je to, že hovorí, koľko hlasov potrebuje strana získať, aby jej vznikol nárok na mandát – je to teda „cena za jedno kreslo (jeden mandát) vyjadrená počtom hlasov voličov“ (Dančišin, 2013, s. 32). Ako môžeme vidieť, vo voľbách v roku 2020 nakoniec nedopadol v rámci tejto premennej najlepšie víťazný subjekt OLaNO, aj keď dosiahol pomerne dobré skóre, keďže „zaplatil“ za každý mandát menej o 43,09 hlasov. Napriek tomu však oveľa lepšie obstála strana Kotlebovci – ĽSNS, ktorej stačilo pre zisk každého jedného mandátu 13 509 hlasov, čo je o 140 menej ako je hodnota RVČ. Ostatné parlamentné politické strany, a teda SMER-SD, SME RODINA, SaS a tiež ZA LUDÍ „zaplatili“ za mandát vyššiu hodnotu, ako sa požaduje v zmysle RVČ, pričom najviac „stál“ mandát politickú stranu SME RODINA, keď s hodnotou 13 972,41 hlasov na mandát prevýšila RVČ o 322,41. Voľby 2020 sa tak výraznejšie neodlišujú od roku 2016, keďže aj tam vieme nájsť subjekty, ktoré „zaplatili“ za jeden mandát menej, ako je vypočítaná hodnota cez RVČ, no tiež také, ktoré museli „zaplatiť“ viac. Odlišnosť je len v intervale, vychádzajúcom z „ $H_m - Q$ “, keďže sa pohybe v oveľa odlišnejších hodnotách, a to od - 376,50 pri najmenej strane #SIEŤ až po 717,55 pri strane, ktorá získala len o jeden mandát viac ako najslabší parlamentný subjekt – SME RODINA.

Tabuľka 7: Hodnota mandátu parlamentných strán vo voľbách v roku 2020 a 2016

Politický subjekt / koalícia	Počet platných hlasov	Počet získaných mandátov	Hodnota mandátu (H_m)	$H_m - Q$
2020				
OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLaNO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA	721 166	53	13 606,91	- 43,09
SMER-SD	527 172	38	13 872,95	222,95
SME RODINA	237 531	17	13 972,41	322,41
Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko	229 660	17	13 509,41	- 140,59
SaS	179 246	13	13 788,15	138,15
ZA ĽUDÍ	166 325	12	13 860,42	210,42
Q = 13 650				
2016				
SMER-SD	737 481	49	15 050,63	53,63
SaS	315 558	21	15 026,57	29,57
OLaNO – NOVA	287 611	19	15 137,42	140,42
SNS	225 386	15	15 025,73	28,73
Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko	209 779	14	14 984,21	- 12,79
SME RODINA – Boris Kollár	172 860	11	15 714,55	717,55
MOST-HÍD	169 593	11	15 417,55	420,55
#SIEŤ	146 205	10	14 620,50	- 376,50
Q = 14 997				

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Okrem už uvedených problémov spojených s uzatvárajúcou klauzulou tieto voľby priniesli tiež ukážku toho, v akom rozsahu je aktuálne nastavenie necitlivé na regionálne špecifiká, ako aj toho, že nedokáže zachytiť lokálne zvláštnosti. Opätovne aj v týchto voľbách nachádzame silnú politickú stranu v dvoch regiónoch, konkrétne MKS, ktorá podobne ako aj v predchádzajúcich voľbách prekročila v Trnavskom a Nitrianskom kraji hranicu až 10 %, konkrétne získala 11,44 %, resp. 12,31 % hlasov. Napriek tomu však jej celoštátna podpora nebola postačujúca a pohybovala sa na úrovni 3,9 % hlasov. Obdobne skončila politická strana KDĽ, ktorú však neoznačíme ako regionálnu stranu, keďže jej podpora je v istom ohľade rovnomernejšie distribuovaná v rámci územia v porovnaní s MKS. Viditeľné je to na tom, že kým najnižšia podpora pre KDĽ bola v rámci kraja na úrovni 2,73 %, v prípade MKS to bolo len 0,02 % (v rámci druhého najslabšieho kraja 0,03 %). Koalícia PS/Spolu zas splnila požadovanú 7 % hranicu v prípade jedného kraja (Bratislavského kraja). Z pohľadu parlamentných politických strán je tiež vhodné spomenúť aj to, že niektoré z nich vo vybraných regiónoch neprekročili hranicu 5 %. Najhoršie v tomto ohľade skončil subjekt ZA LUDÍ, ktorý len v Bratislavskom kraji a dvoch východoslovenských krajoch získal viac ako 5 % hlasov. V dvoch prípadoch sa táto skutočnosť dotkla aj SaS a v jednom prípade Kotlebovcov – ĽSNS. Aj tieto výsledky ukazujú, že pozeráť sa na Slovensko optikou celého územia a jedného volebného obvodu je obmedzujúce. Súčasne je možné povedať, že ak využívame volebný systém, ktorý v rámci svojich výstupov zohľadňuje len celoštátnu úroveň, prináša limity vo svojich možnostiach zabezpečiť reprezentáciu jednotlivých skupín obyvateľstva.

Tabuľka 8: Volebná podpora na úrovni krajov pre vybrané politické strany v % vo voľbách do NR SR 2020

Názov kraja / politický subjekt	Maďarská komunitná spolupatričnosť	Koalícia PS/Spolu	KDH	Kotlebovci – LSNS	OLaNO, NOVA, KÚ, Zmena zdola	SaS	SME RODINA	SMER-SD	ZA ĽUDÍ
Bratislavský kraj	0,86	14,24	4,22	4,62	26,32	12,26	6,42	12,04	9,18
Trnavský kraj	11,44	5,98	3,08	6,59	28,08	5,35	7,37	14,58	4,67
Trenčiansky kraj	0,02	6,57	3,85	9,23	23,97	5,64	9,82	23,44	4,55
Nitriansky kraj	12,31	5,16	2,73	7,36	23,03	4,95	8,28	17,76	4,32
Žilinský kraj	0,03	6,02	6,60	9,71	24,94	5,59	8,52	20,58	4,72
Banskobystrický kraj	4,11	6,27	3,03	10,62	21,68	5,47	9,25	20,41	4,85
Prešovský kraj	0,04	4,37	8,37	8,50	25,63	4,08	8,39	20,99	6,15
Košický kraj	4,66	5,46	4,41	7,76	26,28	5,19	8,36	17,54	6,51
Zahraničie	0,81	33,30	2,82	4,52	14,11	8,75	1,46	2,37	27,11

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

V súvislosti s reprezentáciou regiónov však M. Ondruška (2021) vo svojom výskume parlamentných volieb uskutočnených v roku 2016 upozorňuje, že prednostné hlasovanie voličov je pomerne málo citlivé na regionálnosť. To znamená, že je tu slabšia podpora kandidátov pochádzajúcich z tej obce, z ktorej je aj samotný volič. Tým sa podľa neho otvára otázka o význame prípadnej zmeny aktuálnych nastavení. Domnievame sa však, že je potrebné sa na tento problém pozrieť viac zoširoka, aj keď tieto zistenia potvrdzujú dlhodobý trend parlamentnej reprezentácie s výraznou prevahou centra (Bratislavy) nad ostatnými časťami Slovenska (porovnaj napríklad: Onufrák, 2011). Aktuálne legislatívne nastavenie však vo vý-

raznej miere limituje úlohu voliča v tejto časti hlasovania, pričom za najzásadnejšie problémy je možné označiť podľa P. Špáča (2013) počet prednostných hlasov, ktorými disponuje volič, veľkosť samotného volebného obvodu prinášajúceho pred voliča kandidátnu listinu so 150 menami, ako aj samotnú hranicu akceptovania prednostného hlasovania zo strany voliča.

Nech je volič pripravený na svoju voľbu akokoľvek, je potrebné sa na tento fenomén pozrieť aj z jeho pohľadu a položiť si otázku, či má šancu zodpovedne a plnohodnotne pracovať s toľkými menami, a to v situácii, ak kandidátna listina nemá v poradí mien žiadny logický a legislatívou daný kľúč. Je to čisto na rozhodnutí konkrétnej politickej strany, kto bude na akej pozícii. Do toho tiež vstupuje slabšie reflektovanie regiónov zo strany kandidujúcich subjektov, keď sa na kľúčové a „viditeľné“ pozície neprihliada z pohľadu pravidelného regionálneho rozloženia (tomuto problému sme sa venovali s ohľadom na voľby v roku 2016: Bardovič, 2017) či iných kritérií.

V rámci problematiky prednostného hlasovania je z nášho pohľadu dôležité venovať samostatnú pozornosť jednému z už uvedených nastavení. Slovenská volebná legislatíva určuje existenciu limitu pre to, aby sa toto hlasovanie voliča vôbec zohľadnilo. Napriek tomu, že umelá hranica v podobe klauzuly, resp. kvóra, obmedzujúca vstup malých politických strán do parlamentu, má v pomerne nestabilnom slovenskom straníckom systéme s pravidelne sa obmieňajúcim súborom kandidujúcich subjektov svoj význam, oslabovanie pozície voliča pri prednostnom hlasovaní však nenesie nejaké logické opodstatnenie a v istom ohľade zvýhodňuje politické strany. Navyše, skúsenosť ukazuje, že volební lídri túto hranicu nepotrebujú, aby si zabezpečili mandát. Preto chápeme túto právnu reguláciu prinášajúcu nadbytočnú bariéru vo výkone aktívneho volebného práva za nadbytočnú a zároveň ako obmedzujúcu reprezentáciu názorov v spoločnosti. Bez demokraticky zdôvodniteľných argumentov zvýhodňuje politické strany na úkor voliča, čím otvára priestor pre ďalšie posilnenie straníckej lojality jednotlivých kandidátov.

Napriek vyššie uvedenému sa však domnievame, že aj volebné správanie viazané na prednostné hlasovanie má svoj význam, keď-

že prostredníctvom neho môže volič, aj keď v obmedzenej podobe, určiť, kto konkrétne zasadne do poslaneckých lavíc. Považujeme ho dokonca v istom ohľade za samostatný fenomén, keďže ide o „hlasovanie v hlasovaní“. Posledná časť tejto kapitoly je tak venovaná problematike kandidátnych listín a prednostného hlasovania.

Ak sa pozrieme na prednostné hlasovanie na úrovni jednotlivých sledovaných politických strán z pohľadu volieb z rokov 2016 a 2020, môžeme si všimnúť, že rok 2020 nepriniesol zásadnejšie zmeny v porovnaní s rokom 2016. Zachytené posuny sú vo veľkej časti skôr malé a v sledovaných ukazovateľoch (podiel voličov, ktorí využili prednostné hlasovanie, priemerný počet prednostných hlasov na voliča zo skupiny voličov, ktorí využili prednostné hlasovanie a samotný potenciál využitia prednostných hlasov) hlavne v pozitívnom smere. Výnimku predstavuje OĽaNO, ktoré zaznamenalo veľmi mierny pokles v rámci všetkých zachytených ukazovateľov. Takisto SMER-SD čiastočne vybočuje z radu. Na jednej strane u neho nastal nárast voličov využívajúcich prednostné hlasovanie, konkrétne o 8,9 %, aj keď je pri tomto čísle potrebné zohľadniť istý pokles spojený s celkovým ziskom hlasov. Na druhej strane ale vidíme v ďalších dvoch ukazovateľoch veľmi mierny pokles, čo značí, že voliči využili menej výrazne svoj potenciál ohľadne možného počtu odovzdaných prednostných hlasov.

Pri vzájomnom porovnaní dvoch posledných volieb môžeme povedať, že v rámci sledovaných strán sa podiel zapojených voličov do prednostného hlasovania pohyboval na úrovni od 77,58 % do 86,45 % v roku 2020 a v roku 2016 bola spodná hranica posunutá výrazne nižšie, a to na úroveň 71,73 % a horná bola naopak mierne vyššie na 86,79 %. Najnižšie hodnoty dosiahla SNS v roku 2016 (71,73 %). Celkovo až 4 strany z volieb 2016 sú pod spodnou hranicou zachytenou v roku 2020. Celkom prekvapujúce môže byť umiestnenie SaS v spodných priečkach v rámci sledovaného ukazovateľa, vzhľadom na elektorát, ktorý oslovuje.

Zvyšné dva ukazovatele sú na seba navzájom previazané a hovoria o tom, v akom rozsahu využívajú voliči, ktorí sa rozhodli využiť prednostné hlasovanie, počet ponúkaných krúžkov. Z tabuľky je zrejmé, že voliči nevyužívajú svoj plný voličský potenciál, nakoľ-

ko v roku 2020 sa pohyboval priemerný počet prednostných hlasov na voliča od 2,53 do 3,29 a predtým v roku 2016 bol tento interval čiastočne nižšie, a to 2,40 – 3,11. V obidvoch voľbách využili v priemere najnižší počet prednostných hlasov voliči SME RODINA. Naopak, voliči KDH patria k tým, ktorí sa spájajú s vyšším počtom odovzdávaných prednostných hlasov. Celkovo najvyšší priemerný počet v rámci sledovaných 2 rokov a vybraných strán dosiahli voliči koalície PS/Spolu.

Tabuľka 9: Súhrnné informácie o prednostnom hlasovaní (PH) v rámci politických strán vo voľbách 2016 a 2020

Politický subjekt	Rok	Podiel voličov, ktorí využili PH	Priemerný počet PH	Využitie PH z celového možného počtu hlasov hlasujúcich cez PH v %**
OLaNO a politickí partneri	2020	↓ 85,57	↓2,92	↓72,93
	2016	86,79	3,09	77,16
SMER-SD	2020	↑ 86,06	↓ 3,07	↓76,79
	2016	77,16	3,09	77,35
SME RODINA	2020	↑ 79,91	↑ 2,53	↑ 63,13
	2016	78,50	2,40	60,04
Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko	2020	↑ 84,57	↑ 2,84	↑ 71,03
	2016	79,90	2,45	61,34
Koalícia PS/ Spolu	2020	81,92	3,29	82,29
SaS	2020	↑ 77,58	↑ 3,03	↑ 75,68
	2016	77,35	2,89	72,18
ZA ĽUDÍ	2020	79,60	3,11	77,80
KDH	2020	↑ 82,92	↑ 3,18	↑ 79,48
	2016	80,02	3,11	77,81
SNS	2020	↑ 78,33	↑ 2,86	↑ 71,44
	2016	71,73	2,62	65,49

MOST-HÍD	2020	↑ 86,45	↑ 3,06	↑ 76,56
	2016	84,09	2,98	74,39
#SIETĚ	2016	72,75	2,71	67,64

* Priemerný počet prednostných hlasov je vypočítaný ako podiel celkového počtu odovzdaných prednostných hlasov a počtu voličov, ktorí využili prednostné hlasovanie.

** Uvedený podiel je vypočítaný vo vzťahu k celkovému možnému počtu odovzdaných prednostných hlasov voličov, ktorí využili tieto prednostné hlasy. Znamená to, že ak 100 voličov využilo prednostné hlasovanie, túto hodnotu sme vynásobili číslom 4 (reprezentuje maximálny počet udelených prednostných hlasov). Uvedená hodnota 400 tak vystupuje ako 100 %.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

V rámci predchádzajúcej časti sme uviedli, že samotné prednostné hlasovanie naráža na určité limity spojené s veľkosťou kandidátnych listín a tiež na absenciu presnej logiky tvorby, keďže je plne v rukách politických strán. Aj v dôsledku toho sme dlhodobo svedkami fenoménu koncentrácie podpory smerovanej kandidátom umiestnených hlavne na prvých pozíciách kandidátnych listín. Nasledujúca tabuľka zachytáva tento stav a tiež prípadné zmeny v rámci rokov 2016 a 2020. Súčasne je ale aj istým názorným zdôvodnením, prečo je v tejto monografii sledované rovnako KDĽH. Ako môžeme vidieť, táto tradičná strana nie je postavená na osobe jedného lídra, čím sa vymyká od ostatných strán. Napriek tomu, že nemôžeme povedať, že by jeho voliči nevyužívali prednostné hlasovanie, práve naopak, nevidíme v rámci neho koncentráciu volebnej podpory na prvé pozície. Vzniká tak otázka, či jeho silné regionálne štruktúry dokážu generovať takých kandidátov, ktorí sú schopní oslovovať voličov aj mimo prvých pozícií, alebo naopak, je to znakom toho, že priemernosť lídra ukazuje priemernosť celej kandidátnej listiny, na čo v konečnom dôsledku dopláca aj samotná strana, ktorá v prostredí dominancie „líderských“ strán stráca „dych“.

Už štandardne sa v súvislosti so smerovaním prednostných hlasov na konkrétne pozície vymyká v porovnaní s ostatnými sledovanými stranami OĽaNO, ktoré sa v osobe svojho lídra I. Matoviča stalo na Slovensku priekopníkom strategického využívania posledných pozícií. Aj práve preto tu vidíme hlavne v roku 2020 výraznejšiu koncentráciu hlasov na posledné pozície. Určitý pokus o nadviazanie

na túto stratégiu vidíme v posledných voľbách aj v prípade ďalších subjektov, príkladom sú Kotlebovci – ĽSNS, kde na 150. mieste získal pomerne vysokú podporu mediálne známy M. Mazurek (podporilo ho až 28,7 % voličov strany). 3 % hranicu prekročil na 150. pozícii aj kandidát J. Benčík zo strany ZA ĽUDÍ a ak by mala nárok na mandát koalícia PS/Spolu, tak aj v tomto prípade by sme mohli vidieť isté posuny.

Interval koncentrácie prednostných hlasov na prvých piatich pozíciách sa pohybuje v roku 2020 od 20,31 % do 72,48 %, zatiaľ čo v roku 2016 je spodná hranica vyššie, a to na úrovni 25,13 % a horná zas nižšie 70,21 %. Ak sa pozrieme na prvých 10 pozícií, v takom prípade vidíme v roku 2020 interval 27,85 % - 81,97 % a v roku 2016 výraznejšie posunutý smerom nahor, od 28,59 % do 84,71 %.

Výraznú koncentráciu na prvých piatich pozíciách vidíme hlavne u strany SMER-SD, ktorá dosiahla v oboch rokoch najvyššie hodnoty z pomedzi sledovaných strán. Viac ako 70 % koncentráciu týchto hlasov na prvých piatich pozíciách vidíme aj pri strane ZA ĽUDÍ a viac ako 60 % v prípade SME RODINA. Zaujímavosťou je pomerne výrazný pokles v rámci subjektu Kotlebovci – ĽSNS. V roku 2016 vidíme u neho až 59,68 % prednostných hlasov smerovaných na prvých 5 pozícií, zatiaľ čo v roku 2020 klesla táto hodnota na 44,19 %. Je to spôsobené oslabením zisku týchto pozícií, keď posilnenie zaznamenala len 3. pozícia, kde sa navzájom vymenili M. Beluský a R. Schlosár.

Pri zohľadnení prvých 10 pozícií na kandidátnej listine jednoznačne dominuje v oboch volebných rokoch SMER-SD, ktorého voliči tu smerovali viac ako 80 % svojich prednostných hlasov, konkrétne 81,97 % v roku 2020 a 84,71 % v roku 2016. V porovnaní s predchádzajúcim poradím ale vidíme isté zmeny v poradí jednotlivých strán. Pri zohľadnení prvých 10 miest sa v rebríčku posúva vyššie SaS a dokonca v roku 2016 prebehla aj SME RODINA s touto koncentráciou hlasov.

Tabuľka 10: Prednostné hlasovanie s ohľadom na prvé a posledné pozície v rámci kandidátnych listín politických strán (volby 2016 a 2020)

Politický subjekt	Rok	Prvých 5 pozícií	Prvých 10 pozícií	Posledných 5 pozícií	Posledných 10 pozícií
OLaNO a politickí partneri	2020	↓20,31	↓27,85	↑44,15	↑52,43
	2016	25,13	28,59	29,28	35,47
SMER-SD	2020	↑72,48	↓81,97	↑0,40	=0,52
	2016	70,21	84,71	0,32	0,52
SME RODINA	2020	↑63,57	↑70,45	↓0,41	↓0,76
	2016	62,55	69,61	0,50	0,98
Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko	2020	↓44,19	↓52,76	↑12,54	↑12,69
	2016	59,68	66,33	0,63	0,94
Koalícia PS/ Spolu	2020	50,54	59,24	1,68	2,15
SaS	2020	↑55,52	↓69,91	↑0,75	↑1,03
	2016	50,39	73,20	0,43	0,63
ZA ĽUDÍ	2020	71,37	78,46	1,77	1,87
SNS	2020	↑56,98	↑67,10	↓0,83	↓1,05
	2016	51,22	57,97	0,93	1,22
MOST-HÍD	2020	↑56,65	↓64,40	↑0,55	↑0,97
	2016	53,18	66,43	0,40	0,70
#SIEŤ	2016	52,37	61,50	1,24	1,92
KDH	2020	↓26,76	↓37,83	↓1,53	↓1,96
	2016	29,94	42,46	2,51	3,12

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Úlohu a význam lídra pri prednostnom hlasovaní zachytáva nasledujúca tabuľka. Zo sledovaných strán až 4 zmenili osobu na prvej pozícii. V prípade OLaNO je zmena logická, keďže V. Remišová už v roku 2020 kandidovala za stranu ZA ĽUDÍ a navyše, I. Matovič rázi cestu toho, že na prvé pozície chce dávať kandidátov bez predchádzajúcej parlamentnej skúsenosti. V snahe zachrániť pozíciu sub-

jektu došlo k zmene aj v MOSTe-HÍD. Ukazuje sa ale, že A. Érsek nebol najšťastnejšou voľbou, keďže spolu s M. Šofranko ako jediní neobhájili svoju pozíciu. B. Bugár, hoci už nie ako líder, získal aj v roku 2020 najviac prednostných hlasov v rámci svojho subjektu. Logická zmena na prvej pozícii nastala aj v KDĽ, ktorého nový predseda, A. Hlina, zaujal túto pozíciu, no ako sme uviedli vyššie, podľa záujmu voličov, to nemusela byť až tak najvhodnejšia voľba. Posledným subjektom, ktorý zrealizoval zmenu na svojom prvom mieste kandidátnej listiny, bola aktuálne parlamentne najstaršia politická strana, a to SMER-SD. V snahe zachovať svoju pozíciu na politickej scéne a vedomá si požiadaviek spojených so zmenou aj v radoch jej voličov, nastal prvýkrát od jej vzniku zlom v podobe výmeny volebného lídra. Stal sa ním P. Pellegrini. Práve tu môžeme vidieť význam deklarovaného líderstva. Aj keď uvedený kandidát získal nominálne menej hlasov ako R. Fico v roku 2016, z pohľadu relatívnych čísel je už situácia odlišná, keďže až 91,15 % voličov tejto strany, ktorí využili prednostné hlasovanie v roku 2020, udelili hlas práve P. Pellegrinimu. R. Fico na druhej pozícii oslovil výrazne menší elektorát, a to 53,66 %. Význam lídra je viditeľný aj u ďalších strán, no do pozornosti dávame tie najvýraznejšie. Okrem SMERu-SD, vidíme viac ako 90 % prednostných hlasov voličov, ktorí toto hlasovanie využili, smerovaných lídrovi v oboch voľbách v prípade strany SME RODINA a pri Kotlebovci – ĽSNS v roku 2016. Pozícia M. Kotlebu sa v roku 2020 oslabil, ale stále je v porovnaní s ostatnými lídrami na tom pomerne dobre, keďže oslovuje veľkú časť svojho elektorátu.

Tabuľka 11: Postavenie lídrov kandidátnych listín vybraných politických strán vo voľbách v roku 2016 a 2020

Politický subjekt	Meno	Priezvisko	Rok	Poraďie na kandidátnej listine	Počet platných PH	Podiel PH z voličov, kt. využili PH	Podiel z hlasov voličov politickej strany
OLaNO a politickí partneri	Mária	Šofranko	2020	1	95683	15,50	13,27
	Mária	Šofranko	2016	neuchádzala sa o mandát na kandidátnej listine			
	Veronika	Remišová	2020	na kandidátnej listine ZA ĽUDÍ			
	Veronika	Remišová	2016	1	71618	28,69	24,90
	Igor	Matovič	2020	150	498740	80,82	69,16
	Igor	Matovič	2016	150	159874	64,04	55,59
SMER-SD	Peter	Pellegrini	2020	1	413555	91,15	78,45
	Peter	Pellegrini	2016	3	193420	33,80	26,23
	Robert	Fico	2020	2	243463	53,66	46,18
	Robert	Fico	2016	1	502345	87,80	68,12
SME RODI-NA	Boris	Kollár	2020	1	171377	90,29	72,15
	Boris	Kollár	2016	1	126037	92,88	72,91
Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko	Marian	Kotleba	2020	1	170006	87,53	74,03
	Marian	Kotleba	2016	1	156355	93,28	74,53
Koalícia PS/Spolu	Michal	Truban	2020	1	75962	46,18	37,83
SaS	Richard	Sulík	2020	1	106333	76,46	59,32
	Richard	Sulík	2016	1	179249	73,81	56,80
ZA ĽUDÍ	Andrej	Kiska	2020	1	100081	75,59	60,17
KDH	Alojz	Hlina	2020	1	34042	30,61	25,39
	Alojz	Hlina	2016	70	9221	8,94	7,15
	Ján	Figeľ	2020	neuchádzal sa o mandát na kandidátnej listine			
	Ján	Figeľ	2016	1	49741	48,22	38,59
SNS	Andrej	Danko	2020	1	52211	73,11	57,27
	Andrej	Danko	2016	1	126141	78,02	55,97

MOST-HÍD	Árpád	Érsek	2020	1	24857	48,59	42,01
	Árpád	Érsek	2016	9	8695	6,10	5,13
	Béla	Bugár	2020	2	29059	56,81	49,11
	Béla	Bugár	2016	1	108523	76,10	63,99
#SIEŤ	Radoslav	Procházka	2016	1	67 522	63,48	46,18

Červeným písmom sú vyznačení kandidáti / kandidátky, ktorí boli na prvej pozícii, no nedosiahli najvyšší počet prednostných hlasov, čím sa posunuli na nižšiu pozíciu.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Voľby do NR SR 2020 v porovnaní s rokom 2016: Volebná účasť a podpora politických strán optikou obcí a regiónov

---

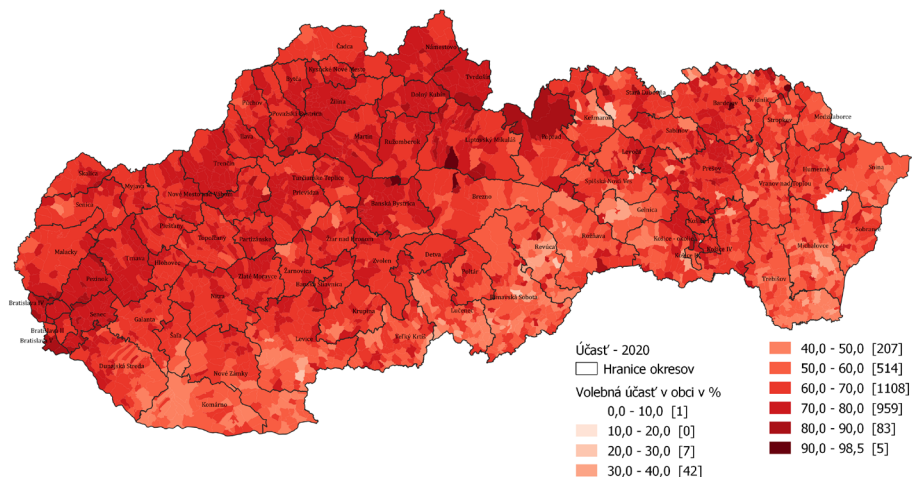
V nasledujúcej časti sa venujeme problematike volebnej účasti voličov vo voľbách v roku 2020 z pohľadu úrovne obcí. Okrem toho tu tiež sledujeme krátkodobé odlišnosti v rámci tohto ukazovateľa s ohľadom na voľby v roku 2016. Pre zachytenie definovaného ukazovateľa a jeho vývoja prinášame dve mapy pokrývajúce jednak výsledky z roku 2020 a následne vzájomné porovnanie volebných rokov 2016 a 2020. Samostatný priestor je potom venovaný vybraným politickým stranám, kde sa opäť na úrovni obcí sleduje rozloženie ich elektorátu, kategorizujeme tu jednotlivé obce s ohľadom na podporu smerovanú jednotlivým subjektom a následne porovnáваме zisky a prípadné straty voličov v krátkodobom pohľade s ohľadom na rok 2016.

Volebná účasť sa v roku 2020 dostala na úroveň 65,8 %, čo znamená, že svoj hlas odovzdalo 2 916 840 voličov. V porovnaní s rokom 2016 tak ide o mierne navýšenie záujmu, a to o 5,98 %, keďže v porovnávanom roku bola vo výške 59,82 %. Nasledujúca mapa zachytáva priestorové rozloženie uvedenej účasti vo voľbách v roku 2020 s ohľadom na úroveň obcí. Z nej môžeme vidieť, že nižšia účasť sa často dosahovala skôr v južných a východných okresoch, čiastočne tiež v centrálnej časti republiky a naopak, vyššiu účasť nachádzame v severnejších, resp. západnejších okresoch. Interval, v rámci ktorého sa pohybovala, je možné stanoviť v nasledujúcej podobe: 8,97 % – 98,54 %. Najnižšia volebná účasť, teda 8,97 %, bola dosiahnutá v druhom najväčšom meste na Slovensku, v Košiciach, v jeho mestskej časti Košice – Luník IX. Existuje ale výrazný rozdiel medzi

samosprávou s prvou a druhou najnižšou účasťou, keďže v Lomničke v okrese Stará Ľubovňa prišlo do volebných miestností 22,27 % oprávnených voličov, čím vzniká rozdiel vo výške 13,3 %. Do úrovne 30 % sa pohybuje ešte ďalších 6 obcí, pričom môžeme povedať, že prevahu tu majú hlavne tie, ktoré sa nachádzajú vo východnej časti republiky (Košický kraj – 3 obce; Prešovský kraj – 2 obce). Celkovo nižšiu ako 50 % účasť je možné vidieť v 253 obciach (pri zohľadnení aj presne 50 % účasti sa toto číslo navýši na 257), z toho ani jedna sa nenachádza na území Bratislavského alebo Žilinského kraja. Najviac ich naopak nájdeme v Banskobystrickom kraji (86 obcí) a v Košickom kraji (82 obcí). V istom ohľade je prekvapujúca nižšia početnosť obcí v tejto kategórii v rámci Prešovského kraja, konkrétne len 44, keďže jeho charakteristiky a tiež výrazná rozdrobenosť (666 obcí pri populácii 807 011; viac o fragmentácii napríklad: Brix, 2019) by mohli smerovať k očakávaniam, že tu bude ich zastúpenie výraznejšie.

Najlepšie z pohľadu volebnej účasť skončila obec Hrabovce v okrese Bardejov, kde dosiahla 98,54 %. Nad 90 % sa pritom ešte pohybuje ďalšie 4 obce v okresoch Banská Bystrica, Brezno, Svidník a Liptovský Mikuláš. Vyššiu účasť než je tá celoštátna dosiahlo celkovo 1 616 obcí, z toho najviac je v Prešovskom kraji (323 obcí), ktorý je nasledovaný Žilinským (281 obcí) a Trenčianskym krajom (254 obcí). Z pohľadu podielu takýchto samospráv z celkového počtu obcí v rámci každého kraja, ich 92,03 % zastúpenie nachádzame v Trenčianskom kraji a takmer k 90 % hranici sa približujú Žilinský (89,21 %) a Bratislavský kraj (88,76 %). Naopak, najmenší podiel takýchto samospráv je v Košickom kraji (27,98 %; 129 obcí), čo svedčí o tom, že tu prevažuje hlavne nižšia účasť v porovnaní s tou, ktorá sa dosiahla na celoštátnej úrovni. Rovnakú ako celoštátnu účasť, a to vo výške 65,8 %, nachádzame v obci Honca v okrese Rožňava v Košickom kraji.

Mapa 1: Volebná účasť vo voľbách do NR SR na úrovni obcí v %

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Vyššia volebná účasť dosiahnutá v roku 2020 v porovnaní s rokom 2016 utvára základ pre to, aby sme pri hľadaní odlišností v rámci obcí narazili na prevahu skôr takých, kde sa v posledných voľbách zúčastnil vyšší podiel voličov, než v tých predchádzajúcich. Nasledujúca mapa zachytáva práve toto porovnanie. Ako môžeme vidieť, až v 2 441 obciach bola zaznamenaná vyššia volebná účasť v porovnaní s rokom 2016. Naopak, menej voličov sa zúčastnilo v 483 prípadoch. Koncentráciu obcí s nižšou dosiahnutou volebnou účasťou vidíme hlavne vo východnej časti republiky, v istom ohľade na juhu a v centrálnej časti. Naopak, západ ponúka menšie zastúpenie takýchto samospráv. Sledovaný rozdiel sa pohybuje v intervale od - 28,65 do 38,65². Najvýraznejší pokles v porovnaní s rokom 2016

² V prípade jednej obce vyšiel rozdiel až 70,7, no túto obec nezarátavame, keďže absentuje údaj o volebnej účasti z roku 2016.

Za problematickú považujeme aj obec Trhovište v okrese Michalovce, keďže tu narážame na zásadný rozdiel v počte oprávnených voličov. Kým v roku 2016 sa uvádza počet na úrovni až 12 750, v roku 2020 je to len 1 390. Z toho sa dá predpokladať chyba, ktorá sa stala pri uvedení jednej nuly navyše, čím sa 10-násobne navýšil počet oprávnených voličov, a v dôsledku toho sa aj znížila samotná účasť. V príslušnej mape sú tieto údaje zázornené na základe prepočtov pracujúcich s dátami tak, ako ich zverejnil Štatistický úrad SR, no pri následnej interpretácii ich vynechávame.

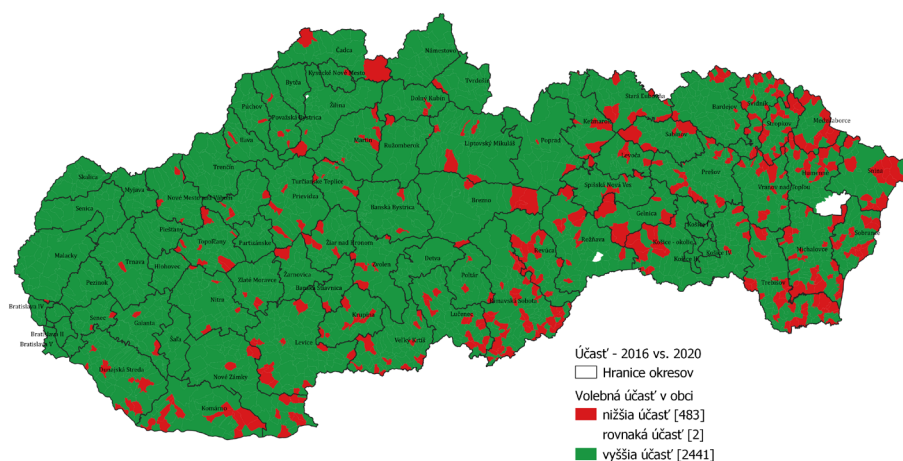
sme zaznamenali v obci Legnava v okrese Stará Ľubovňa, a to na úrovni 28,65 %. O viac ako 20 % nižšiu volebnú účasť mali aj dve ďalšie obce, a to Osadné v okrese Snina (- 25,1 %) a Kalinov v okrese Medzilaborce (- 20,71 %). Pokles v rozsahu 10 % – 20 % je prítomný v 42 obciach a v rozsahu 10 % – 0 % sa nachádza 438 obcí. Rovnakú účasť v oboch voľbách (vyjadrenú cez podiel) dosiahli dve obce, a to Krásnohorská Dlhá Lúka v okrese Rožňava a Hričovské Podhradie v okrese Žilina. Ak sa pozrieme na distribúciu obcí s poklesom volebnej účasti s ohľadom na kraje, najpočetnejšie zastúpenie majú, ako už bolo uvedené vyššie, východoslovenské časti (Prešovský kraj – 151 obcí a Košický kraj – 110 obcí) nasledované Banskobystrickým krajom (105 obcí). Naopak, najmenej ich je hlavne na západe a severozápade, a teda v Bratislavskom kraji (3 obce), Trnavskom kraji (12 obcí) a Trenčianskom kraji (20 obcí). Výrazne nižšie zastúpenie týchto obcí má tiež Žilinský kraj (31 obcí) a Nitriansky kraj (51 obcí).

Ak sa pozrieme na tento ukazovateľ v oblasti pokrývajúcej pozitívny vývoj, a teda dosiahnutie vyššej volebnej účasti, najvyšší nárast sme zaznamenali v obci Ondavka v okrese Bardejov, a to vo výške až 38,65 % hlasov. To znamená, že kým v roku 2016 sa tu zapojilo do volieb 42,30 % z oprávnených voličov, v roku 2020 to už bolo 80,95 %. Okrem tejto obce nachádzame ešte ďalšie dve nad hranicou nárastu o viac ako 30 %, a to konkrétne Hrlica v okrese Revúca (nárast o 35,8 %) a Hrabovce v okrese Bardejov (nárast o 30,73 %). V rozmedzí nárastu o 20 % - 30 % sa nachádza 15 obcí a v intervale 10 % (bez zohľadnenia hodnoty rovnej 10 %) až 20 % je možné identifikovať celkovo 251 obcí. Zvyšných samospráv s aspoň minimálnym nárastom (teda 0,01 % – 10 %) je 2 170. Ak sa pozrieme na zastúpenie obcí v tejto kategórii spojenej s aspoň minimálnym nárastom s ohľadom na kraje, opäť vyjdú v početnosti najlepšie najväčšie a najrozdrobenejšie kraje, konkrétne na východe Prešovský kraj s 513 obcami (77,26 % obcí v rámci kraja) a nasledne Košický kraj s 349 obcami (75,70 % obcí v rámci kraja), ktoré dopĺňa aj Banskobystrický kraj so 411 obcami (79,65 % obcí v rámci kraja). Súčasne ale nájdeme aj 3 kraje, kde je podiel takýchto samospráv v rámci ich územia vyšší ako 90 %, konkrétne Bratislavský (96,63 %; 86 obcí), Trnavský (94,82 %; 238 obcí) a Trenčiansky kraj (92,75 %; 256 obcí).

Nad 80 % je takýchto obcí v Žilinskom (89,84 %; 283 obcí) a Nitrianskom kraji (85,59 %; 303 obcí). Vo zvyšných ich je viac ako 70 %.

Mapa 2: Zmena v krátkodobej volebnej účasti (2016 vs. 2020) na úrovni obcí

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

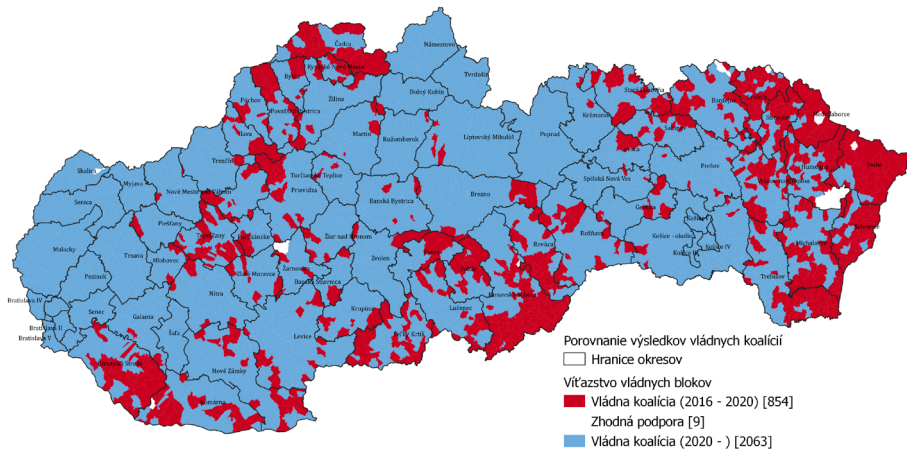
4.1 Podpora politických strán a koalície optikou obcí a regiónov

V rámci tejto podkapitoly už sledujeme problematiku volebnej podpory pri reflektovaní každej politickej strany samostatne. Nie sú tu ale obsiahnuté všetky subjekty kandidujúce vo voľbách 2016, resp. 2020, no v zmysle definovanej metodiky uvedenej v úvodnej časti monografie sú zahrnuté len tie, ktoré v roku 2016 boli súčasťou NR SRm alebo v roku 2020 získali aspoň 5 % hlasov. Ako sme už uviedli vyššie, táto hranica nemusí znamenať automaticky ich prítomnosť v NR SR. Je to prípad koalície PS/Spolu. Okrem týchto strán tu ešte zaraďujeme politickú stranu KDH, ktorá už druhé volebné obdobie za sebou minula len tesne 5 % hranicu a v niektorých krajoch ju aj prekročila. Nesledujeme tu ale #SIEŤ, ktorá sa nezúčastnila volieb v roku 2020.

Predtým však, ako prejdeme k samotným politickým stranám a koalícií, uvádzame volebnú mapu, zachytávajúcu úspešnosť dvoch vládnych blokov vo voľbách v roku 2020. To znamená, že na jednej strane figuruje dosluhujúca vláda z volebného obdobia 2016 – 2020 v zložení SMER-SD, SNS a MOST-HÍD a následne na druhej strane vystupuje vláda zostavená na základe výsledkov volieb z roku 2020, a to v zložení OĽaNO a jej partneri, SME RODINA, SaS a ZA ĽUDÍ. Už na prvý pohľad je viditeľná prevaha aktuálnej vládnej koalície, ktorá podporou prevýšila tú predchádzajúcu v 2 063 prípadoch. Naopak, v 854 samosprávach bola úspešnejšia predchádzajúca vláda. Rovnakú podporu sme zaznamenali v 9 situáciách. Pri podrobnejšom pohľade môžeme vidieť, že vládna koalícia z rokov 2016 – 2020 uspela hlavne na východe, pričom táto podpora sa koncentruje stále viac k hraniciam štátu. Určité zhluky jej podpory nachádzame aj na juhu územia, kde uvádzame príklady okresov Dunajská Streda či Rimavská Sobota. Pri vzájomnom porovnaní je tiež vidieť jej aspoň parciálnu prevahu v niektorých obciach na severe územia, v okrese Čadca a na územiach pod ním.

V súvislosti s prevahou aktuálnej vládnej koalície ešte dodávame, že táto dominancia je tiež prítomná vo všetkých okresoch krajských miest. V prípade Bratislavy, Košíc a tiež Trnavy nie je ani jeden prípad prevahy bývalej vládnej koalície. Vo zvyšných 5 okresoch viazaných na krajské mestá nachádzame tento výskyt, no je skôr ojedinelý, bez väčšieho počtu obcí.

Mapa 3: Porovnanie úspešnosti vlád z volebných období v rokoch 2016 – 2020 a od roku 2020 s ohľadom na výsledky volieb uskutočnených v roku 2020 (úroveň obcí)

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.1 OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OLaNO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA

Ako prvú politickú stranu uvádzame víťaza volieb uskutočnených v roku 2020, a to OLaNO. Tá vstúpila reálne do volieb ako pomerne široká koalícia 4 politických strán, keďže sa na jej kandidátnej listine nachádzali zástupcovia aj subjektov NOVA, Kresťanská únia (KÚ) a ZMENA ZDOLA. V istom ohľade tak nadviazala na už existujúcu spoluprácu z predchádzajúceho volebného obdobia. Uvedený úspech môžeme označiť z pohľadu slovenského (nielen) stranického systému ako významný v tom, že sa aj na národnej úrovni prerušila hegemonia strany SMER-SD, ktorá vyhrala všetky parlamentné voľby od roku 2006 (to znamená: 2006, 2010, 2012 a 2016). Je však vhodné dodať, že k prvotnému narušeniu jej dominancie prišlo ešte v roku 2019 v prípade výberu zástupcov do Európskeho parlamentu³. Víťazom sa tu stala koalícia PS/Spolu.

³ Pokles úspešnosti zaznamenala strana SMER-SD aj na úrovni územných samospráv, no v danom prípade je vhodné zohľadniť aktuálne trendy vo volebnom sprá-

Ak sa vrátíme k samotnému subjektu OĽaNO, môžeme ho označiť za anomáliu v systéme, keďže je to „strana-nestrana“. Jeho počiatky siahajú do obdobia pred rokom 2010 a aj keď neoficiálne (teda nie v podobe samostatnej politickej strany), jeho kľúčoví predstavitelia sa zúčastnili volieb v spomínanom roku na kandidátnej listine SaS (k formovaniu OĽaNO pozri napríklad: Petříková, Dvorský, 2018). Už vtedy prišli s doteraz pretrvávajúcou stratégiou umiestňovania na posledné pozície v 150 člennom zozname kandidátov, keď 150. miesto patrilo I. Matovičovi, 149. miesto E. Jurinovej, 148. miesto M. Feckovi a 147. miesto J. Viskupičovi. OĽaNO považujeme za jedného z hlavných nositeľov konfliktnej línie partokracia vs. nepartokracia nachádzajúceho sa na strane dištancovania sa od klasickej či tradičnej „straníckej“ politiky. Tento subjekt je tiež veľmi aktívny v rámci dominantnej konfliktnej línie významne rozdeľujúcej spoločnosť a vytvárajúcej dva tábory nielen na úrovni strán, ale aj v rámci elektorátu. Pôvodne skôr malá strana sa vďaka silnej protikorupčnej rétorike, relatívne silnému populizmu (jedným z mnohých príkladov je hlasovanie obyvateľov o programových prioritách na rozhodni.obycajniludia.sk) a hlavne účinnej práci s emóciami voliča výrazne posunula nad svoj reálny volebný potenciál a oslabilu tým aj svojich možných politických partnerov. Aj keď v danom politickom zoskupení na čele s I. Matovičom vieme nájsť isté prvky vlastné konkrétnym ideológiám, jeho základná logika, a to postavenie na osobnostiach často bez akejkoľvek previazanosti s politikou či jasne vyšpecifikovanými jednotnými pohľadmi na svet a jeho fungovanie, limitujú význam akýchkoľvek pokusov o jeho klasifikáciu. Ojedinelé tiež nie je zaradenie na kandidátnu listinu mediálne či verejne známej osobnosti, opäť bez jasnej skúsenosti s politikou, resp. bez očakávanej odbornosti (ako napríklad zabávač J. Pročko).

Volebná podpora politickej strany OĽaNO sa v roku 2020 vyšplhala na úroveň 25,02 % hlasov. Jej zisk tak vzrástol v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami o 14 % (viď tabuľka 1). Pri pohľade na jej úspešnosť na úrovni obcí (graficky znázornené na nasledujúcej mape), pracujeme s podielmi pohybujúcimi sa v intervale

---

vaní. Voliči tu svoje hlasy na tejto úrovni vo výraznejšej miere smerujú hlavne nezávislým kandidátom.

0 % – 75,93 %. Žiadny hlas nedostala v 5 obciach, konkrétne Poproč, Ratkovská Suchá (obe okres Rimavská Sobota), Rohožník (okres Humenné), Parihuzovce a Runina (obe okres Snina). Pri podrobnejšom pohľade na tieto okresy, subjekt dosiahol v okrese Rimavská Sobota nižšiu ako 5 % podporu v 21 zo 107 prípadov. V prípade okresu Snina to sú okrem už dvoch uvedených ďalšie 3 z celkového počtu 34 samospráv. Obec Rohožník je zas jediná samospráva v rámci okresu Humenné, ktorá sa pohybuje pod hranicou 5 % podpory tejto strane. Ak sa posunieme aj mimo tieto okresy, celkovo OĽaNO získalo menej ako 5 % v 55 obciach, z toho najviac v Banskobystrickom kraji v 26 obciach a Prešovskom kraji v 15 obciach. V Bratislavskom, Trenčianskom a Žilinskom kraji sa nenachádza žiadna samospráva pod touto hranicou. V rozmedzí 5 % – 10 % (bez zohľadnenia hodnoty rovnej 10 %) sa následne pohybuje 186 samospráv v najväčšom zastúpení v rámci Prešovského (52 obcí) a Banskobystrického kraja (50 obcí). Bez zastúpenie aj v tejto kategórii zostávajú Bratislavský a Žilinský kraj, keďže v nich začína podpora na úrovni 18,93 % v Bratislave – Staré Mesto (okres Bratislava I.), resp. 11,11 % v obciach Liešno a Moškovec (obe okres Turčianske Teplice). V prípade všetkých krajov je výskyt týchto samospráv pod 10 % z celkového počtu obcí v rámci daného územia.

930 obcí tvorí kategóriu nachádzajúcu sa v rozsahu podpory 10 % – 20 % (bez zohľadnenia 20 %). Najvýraznejšie sú koncentrované v Prešovskom (233 obcí) a Banskobystrickom kraji (219 obcí). Viac ako 100 takýchto obcí sa nachádza aj v Košickom (139 obcí) a Nitrianskom kraji (133 obcí). Naopak, najmenej, a to len 2 takéto samosprávy nájdeme v Bratislavskom kraji. Z pohľadu percentuálneho zastúpenia týchto samospráv v rámci jednotlivých regiónov vidíme ich najvýraznejšie zastúpenie v Banskobystrickom kraji (42,44 %). Nad 30 % ich je ešte v Nitrianskom (37,57 %), Prešovskom (35,09 %) a Košickom kraji (30,15 %), následne nad 20 % v Žilinskom (28,25 %) a Trenčianskom kraji (25,72 %). V rámci Trnavského kraja nájdeme tieto obce s ohľadom na dané územie v rozsahu 17,53 %. V Bratislavskom kraji ich nájdeme potom minimum (2,25 %).

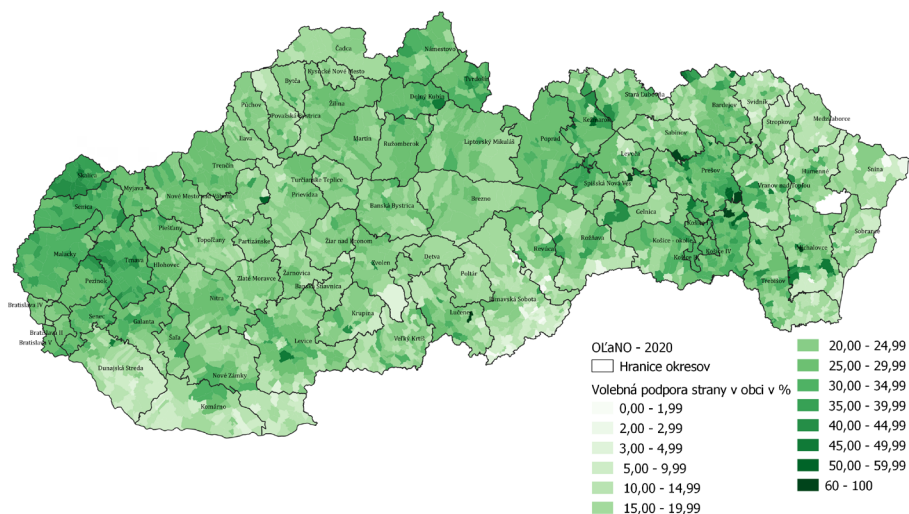
Veľkú kategóriu tvoria obce v rozmedzí 20 % – 30 % podpory smerujúcej tejto strane. Nachádzame tu až 1 286 samospráv. Počet-

nostou tu majú najvýraznejšie zastúpenie už tradične Prešovský (251 obcí) a Banskobystrický kraj (194 obcí). S pomerne vysokým počtom sa tu však pohybujú aj samosprávy nachádzajúce sa v Žilinskom (185 obcí), Trenčianskom (181 obcí) a Košickom kraji (180 obcí). Najnižší počet takýchto samospráv nachádzame v Bratislavskom kraji, konkrétne 47, no je potrebné povedať, že sa tu nachádza celkovo len 89 samospráv, čo znamená, že viac ako polovica (52,81 %) spadá práve do tejto kategórie. Viac ako 50 % týchto samospráv sa tiež nachádza na území Trenčianskeho kraja, kde je to až 65,58 % a následne Žilinského kraja (58,73 %). Pod 40 % takýchto obcí nájdeme vo zvyšných krajoch, pričom najmenej ich je v Trnavskom kraji (35,06 %)

OLaNO dosiahlo vyššiu podporu než je jeho celoštátny zisk v 1 046 samosprávach. Najviac ich patrilo do Prešovského (234 obcí) a Košického kraja (188 obcí), za ktorými nasledujú Trnavský (158 obcí) a Žilinský kraj (124 obcí). V prípade Bratislavského kraja je však vhodné spomenúť, že sa tu nachádza až 75 takýchto samospráv, čo predstavuje až 84,27 % z celkového počtu obcí na danom území. Vysoký podiel takýchto obcí je tiež v rámci Trnavského kraja (62,95 %). V ostatných krajoch je ich zastúpenie pod 40 %, okrem Košického kraja (40,75 %). Celkovo najnižší podiel týchto samospráv nájdeme v Banskobystrickom kraji (16,09 %).

Absolútne najvyšší podiel hlasov dosiahlo OLaNO v obci Nitra nad Ipľom v okrese Lučenec, a to 75,93 %. S podporu nad 70 % nachádzame ešte 1 obec, a to Vtáčkovce (70,11 %) v okrese Košice – okolie. Nad 60 % voličov oslovilo OLaNO ešte v ďalších 5 samosprávach, z toho 3 v Košickom a 2 v Prešovskom kraji. Celkovo, ak sa pozrieme na samosprávy s vyšším podielom hlasov, dominuje tu hlavne východ územia, keďže napríklad v rozsahu podpory od 40 % sa tu nachádza 48 z celkového počtu 77 obcí. V rozmedzí ešte stále pomerne silnej podpory 30 % – 40 % sa k dvom východoslovenským krajom (Prešovský kraj s 88 obcami a Košický kraj s 81 obcami) pridáva aj Trnavský kraj (82 obcí). Z pohľadu podielu týchto samospráv s ohľadom na dané územie je na tom ale najlepšie Bratislavský kraj, kde ich je až 42,70 % a naopak najhoršie Banskobystrický kraj (4,65 %).

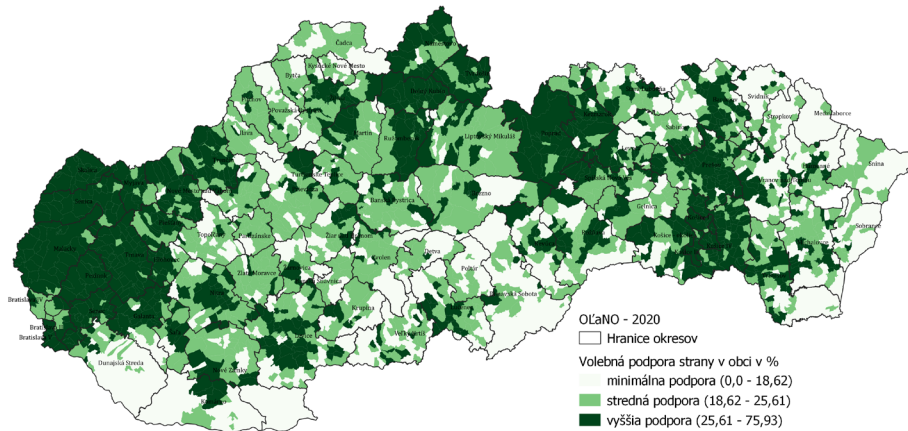
Mapa 4: Volebná podpora politickej strany OĽaNO v obciach vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Nasledujúca mapa zachytáva rozloženie podpory, ktorá je rozdelená do troch rovnako veľkých kategórií s ohľadom na počet obcí. Zámerom tohto kategorizovania je jednak lepšie vykreslenie distribúcie hlasov, ktoré sa v istom ohľade stráca na prechádzajúcej mape, resp. je menej výrazné. Cieľom je tiež identifikovanie rozptylu v akom sa pohybuje podpora tejto strany a tiež charakterizovanie možného jadra elektorátu, prípadne naopak, slabších miest. Z uvedenej mapy môžeme vidieť, že 1/3 obcí s najvýraznejšou podporou smerujúcou tejto strane (pohybuje sa v intervale 25,61 % – 75,93 %) vo voľbách konaných v roku 2020 sa nachádzala na západe republiky, v centrálnej časti východného Slovenska a tiež vo viacerých prípadoch v severnej časti. Naopak, slabšia tretina obcí (stále je však potrebné povedať, že sa tento interval pohybuje v pomerne vysokých hodnotách, keďže končí vysoko nad výškou klauzuly) tohto subjektu je identifikovateľná hlavne v južnom a východnom pohraničí, v niektorých vybraných prípadoch aj na severe.

Mapa 5: Volebná podpora politickej strany OĽaNO v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Výrazný nárast podpory politickej strany OĽaNO naznačuje, že by aj vzájomné porovnanie volieb 2016 a 2020 na úrovni obcí malo priniesť prevahu hlavne tých samospráv, kde sa jej podarilo zaznamenať aktuálne lepší výsledok. Túto skutočnosť zachytáva nasledujúca mapa. Aspoň minimálny nárast sa podarilo tomuto subjektu dosiahnuť celkovo v 2 872 obciach. V troch prípadoch zaznamenal rovnaký výsledok v roku 2016 a tiež v roku 2020. Tu je tiež vhodné povedať, že dva z nich ale priniesli OĽaNO nulovú podporu, a to Poproč (okres Rimavská Sobota) a Parihuzovce (okres Snina). V nich sa tak kandidátom okolo I. Matoviča nepodarilo presvedčiť v oboch volebných rokoch ani jedného voliča.

Pri podrobnejšom pohľade na kategóriu samospráv, v ktorých sa podarilo strane OĽaNO v týchto voľbách zaznamenať lepší výsledok, zistíme, že v rozmedzí nárastu o 40 % a viac sa nachádza 15 obcí a okrem jednej, nachádzajúcej sa v Trenčianskom kraji (Uhorské Podhradie – okres Bánovce nad Bebravou), sa všetky nachádzajú na východnom Slovensku, a to buď v Prešovskom (7 obcí) alebo Košickom kraji (7 obcí). Najväčší nárast pritom zaznamenalo OĽaNO v obci Vtáčkovce (okres Košice – okolie), a to 62,07 % a hneď na to

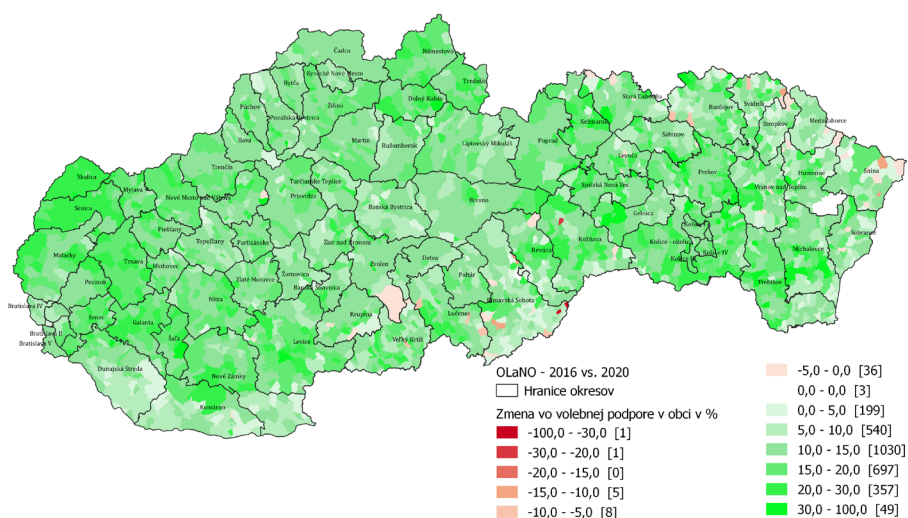
v Kecerovciach (rovnako okres Košice – okolie) v rozsahu 60,92 %. 34 obcí pohybujúcich sa v kategórii nárastu podpory o minimálne 30 %, no maximálne o 40 %, je takisto lokalizovaných hlavne na východnom území republiky, konkrétne je ich tu 25, pričom žiadne zastúpenie tu nemá samospráva z Bratislavského kraja. V kategórii nárastu podpory od 20 % do 30 % sa nachádza 358 samospráv. K silným krajom na východe (Prešovský kraj so 75 obcami a Košický kraj so 68 obcami) sa tu pridáva aj Trnavský kraj, kde nájdeme takýchto samospráv až 70 a čiastočne Banskobystrický kraj so 41 obcami. Z pohľadu podielu týchto samospráv v rámci územia vidíme ich najvyšší podiel v Trnavskom (27,89 %) a Bratislavskom kraji (20 obcí; 22,47 %). Najmenej ich je zas z tohto hľadiska v Trenčianskom (22 obcí; 7,97 %) a Banskobystrickom kraji (7,95 %). V najväčšom počte obcí sa podarilo OĽaNO dosiahnuť nárast v rozmedzí 10 % – 20 % (nezohľadňuje sa 20 %), konkrétne je to v 1 729 prípadoch. Koncentrácia týchto samospráv je najviditeľnejšia (s ohľadom na celkový počet obcí a miest v danom kraji) v Trenčianskom (77,54 %; 214 obcí), Žilinskom (74,29 %; 234 obcí), a tiež v Bratislavskom (64,04 %; 57 obcí) a Nitrianskom kraji (62,71 %; 222 obcí). Najmenej ich je z tohto pohľadu v Prešovskom kraji (49,10 %), aj keď samotnou početnosťou je ich práve tu v porovnaní s ostatnými časťami územia najviac, konkrétne 326.

V poslednej kategórii prinášajúcej aspoň minimálny nárast (0,01 % - 10 % - bez zohľadnenia 10 %) sa nachádza 736 samospráv. Z pohľadu ich podielu v rámci konkrétneho územia je ich zastúpenie najvýraznejšie v Banskobystrickom (35,66 %; 184 obcí) a v Prešovskom kraji (32,83 %; 218 obcí), ktorý tiež ponúka najvyššiu nominálnu početnosť týchto obcí. Nad 100 takýchto samospráv ešte nájdeme v Košickom kraji (105 obcí), kde tvoria 22,78 % z daného územia. Viac ako 20 % zastúpenie ešte nájdeme aj v Nitrianskom kraji (25,99 %; 92 obcí). Relatívne najmenej (k celkovému počtu obcí v rámci kraja) sa ich nachádza v Trenčianskom (13,41 %; 37 obcí), Bratislavskom (13,48 %; 12 obcí) a v Trnavskom kraji (13,94 %; 35 obcí).

Ak sa pozrieme na druhú skupinu obcí, a to tie, kde strana stratila, napočítame ich 51. Najviac sa ich nachádza v Prešovskom kraji

(27 obcí). Pri podrobnejšom pohľade je z mapy viditeľné, že sú lokalizované hlavne v severnom pohraničí. Niekoľko takýchto obcí, konkrétne 17, nájdeme aj v Banskobystrickom kraji, z toho až 8 v okrese Rimavská Sobota. V žiadnej z obcí v rámci Bratislavského, Trnavského alebo Žilinského kraja nezaznamenalo OĽaNO stratu v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami.

Mapa 6: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany OĽaNO medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.2 SMER-SD

Druhou sledovanou politickou stranou je SMER-SD. Tá vstupovala do volieb ako rozhodujúci subjekt vtedajšej vládnej koalície, ktorá však prešla za posledné obdobie viacerými vnútornými, ale aj vonkajšími otrasmi. To spôsobilo (okrem iného), že prvýkrát od vzniku SMERu-SD nebol na prvej pozícii podanej kandidátnej listiny v parlamentných voľbách jej predseda R. Fico, ale vtedajší premiér, P. Pellegrini. Takisto sa niektoré známe tváre, ako napríklad R. Kaliňák, stiahli z politickej scény v snahe vytvoriť podmienky pre isté

oslobodenie strany od minulosti. Práve aj v tomto duchu sa niesla samotná kampaň, spájajúca nový vizuál s kľúčovým a v istom ohľade konzervatívno-progresívnym heslom „zodpovedná zmena“. V tomto komunikovanom poslanstve vidíme snahu vypočítať spoločenské nálady, kde sa postupne kumuloval pocit spojený s potrebou zmeny, no súčasne tiež obhajobu a zdôraznenie, že doterajšie riadenie štátu si nevyžaduje zásadnejšie zásahy, čím sa tu prejavuje odvolanie na jeho dobré spravovanie. Rovnako tu je citeľný návrat k minulému poslanstvu „ľudia si zaslúžia istoty“. Do parlamentných volieb tak vstupoval SMER-SD v snahe zastaviť naznačované trendy v poklese jeho podpory, ktoré sa premietli napríklad do neúspechu vo voľbách do EP a tiež boli viditeľné dlhodobo v rámci prieskumov preferencií voličov, kde sa jeho hodnoty pohybovali už dlhšiu dobu pod volebným ziskom z roku 2016 (porovnaj na sumarizujúcej stránke zachytávajúcej výsledky prieskumov 4 agentúr: preferencie.teraz.sk).

Z pohľadu samotného slovenského stranického systému môžeme označiť SMER-SD za dôležitého aktéra, ktorý vyhral štyrikrát voľby a trikrát bol súčasťou vlády, kde mal aj premiéra. Navyše sa tomuto subjektu podarilo po voľbách v roku 2012 vytvoriť vládu samostatne bez potreby ďalšieho politického partnera, a to aj napriek využívaniu listinného pomerného volebného systému vytvárajúceho podmienky pre zostavovanie vládnych koalícií zložených z viacerých politických strán. Aktuálne je v parlamente najstaršou politickou stranou, ktorá má v NR SR bez prerušenia zastúpenie od roku 2002.

História SMERu-SD je vo viacerých atribútoch pomerne komplikovaná. Je to z toho dôvodu, že ak sa pozrieme na jeho snahu etablovať sa v stranickom systéme, nachádzame jeho postupný prerod od neideologickej a pragmatickej politickej strany dištancujúcej sa od akéhokoľvek zaradenia v rámci politického spektra súčasne kritizujúcej rovnako opozíciu i koalíciu, v čom sa premietala ambícia pohybovať sa nad vtedy dominantnou konfliktnou líniou (Marušiak, 2006), až k strane integrujúcej ľavé politické spektrum a deklaratórne sa hlásiacej k sociálnodemokratickým hodnotám. Už v čase jej prvotného odmietania jasne sa ideologicky ukotvit' sa stretávame s názorom, že „pre budúcnosť ľavice na Slovensku bude dôležité to,

ako sa vyprofiluje SMER“ (Lysý, 2004, s. 23). Práve správne identifikovanie existencie neobsadeného priestoru v ľavom politickom spektre nakoniec prinieslo postupné transformovanie do pokusov o jej ideologické ukotvenie. Pred deklaratórnym prihlásením sa k hodnotám sociálnej demokracie sa ešte strana nakrátko prihlásila k ideológii tretej cesty, ktorú však môžeme v istom ohľade označiť ako neúspešnú odbočku v smerovaní tohto subjektu. Práve tieto transformačné kroky, v rámci ktorých si otvorila pomerne široký manévrovací priestor v stredo-ľavej časti politického spektra (tzv. politika aktívneho ľavého streda), vytvorili podmienky pre to, aby SMER mohol osloviť vo voľbách stredo-ľavého voliča (viac: Gbúrová, 2013).

Politickú stranu SMER-SD označujeme ako jedného z hlavných aktérov dominantnej konfliktnej línie rozdeľujúcej na celoštátnej úrovni nielen politikov ale aj voličov na dva relatívne neprierodné tábory, aj keď voľby v roku 2016 priniesli výnimky, ktoré sa otvárajú nižšie. Tento konflikt, pomenovateľný ako Fico – antiFico či SMER – antiSMER, má korene v ideologickom konflikte ľavica vs. pravica z obdobia, kedy v rámci stranického systému fungovali dva proti sebe stojace tábory reprezentované subjektmi SDKÚ-DS a SMER-SD. Napriek tomu, že aj v danom období so sebou niesol viacero neideologických prvkov, v súčasnosti sa pretransformoval hlavne do neideologickej podoby, kde dominujú skôr pragmaticko-populistické prvky kombinované s odlišným pohľadom na fungovanie a riadenie spoločnosti.

Ako upozorňuje J. Marušiak (2006), od vzniku SMERu-SD boli v jeho komunikácii prítomné prvky obsahujúce vymedzovanie sa vo vzťahu k menšinám (hlavne maďarskej a rómskej), no tiež pravidelné hľadanie nepriateľa. Rovnako sa tu objavovali nie úplne najlepšie vzťahy s tretím sektorom. Pri pohľade na dnešný SMER-SD je možné povedať, že tieto ním identifikované atribúty v jeho obsahovom nastavení pretrvali až doteraz.

SMER-SD je možné v istom ohľade považovať za nositeľa paradoxu súvisiaceho s ďalšou konfliktnou líniou prítomnou v spoločnosti, konkrétne partokracia vs. anti-partokracia. Napriek tomu, že v ňom stojí na strane klasických, štandardných či tradičných

strán, keďže túto skutočnosť komunikuje aj navonok prostredníctvom prezentovania svojho „veku“ a na to naviazanej etablovanosti v straníckom systéme, či cez svoje rozsiahle regionálne štruktúry, absentuje u neho napríklad od volieb v roku 2016 jeden zo sprievodných prvkov všetkých strán vstupujúcich do volieb, konkrétne rozpracovaný volebný program, ktorý by sa mohol transformovať do programového vyhlásenia vlády.

Ako sme už uviedli vyššie, tento subjekt sa dlhodobo identifikuje ako sociálna demokracia, aj keď toto zaradenie spochybňujú viacerí autori, napríklad V. Hloušek a L. Kopeček (2010) hovoria minimálne o diskutabilnom zaradení do tejto kategórie. Tieto polemiky však potvrdzuje samotná politická strana, keď sa aj v snahe odlíšiť od odídcov okolo P. Pellegriniho začala vymedzovať vo vzťahu k bruselskej sociálnej demokracii a následne pristúpila k svojmu označovaniu ako slovenská sociálna demokracia (premietlo sa to napríklad aj do jej redizajnovaného loga po voľbách v roku 2020), prípadne rustikálna sociálna demokracia.

SMER-SD v súvislosti so svojou programovo-ideologickou transformáciou začal postupne preberať z geografického pohľadu elektorát strany V. Mečiara, ĽS-HZDS, no aj strán ako SNS či KSS (viac pozri napríklad: Madleňák, 2012; Mikuš, 2014). Dokonca v tejto súvislosti T. Madleňák (2012) dodáva, že elektorát SMERu-SD sa v neskorších voľbách (v roku 2010) podobal v rozložení viac elektorátu ĽS-HZDS ako samotnému SMER-SD v jeho prvých voľbách (v roku 2002).

Toto približovanie je viditeľné aj v rámci samotnej parlamentarnej politiky a tvorby politických spojenectiev, keďže po voľbách v roku 2006 prišlo k spoločnému zostaveniu vlády (SMER-SD, ĽS-HZDS a SNS), ktoré vyvrcholilo následným preberaním kľúčových komunikačných tém zo strany SMERu-SD od svojich partnerov. Tento krok v kombinácii s veľmi vhodne zvolenou komunikačno-politickou stratégiou prospel hlavne samotnému SMERu-SD, keďže sa mu podarilo v istom ohľade „pohltiť“ svojho koaličného partnera, a to tým, že prebral jeho kľúčové témy a súčasne obratne ponechal negatívny obraz hlavne na ňom. Tento elektorát mu v istom ohľade ostal aj po postupnom zániku ĽS-HZDS.

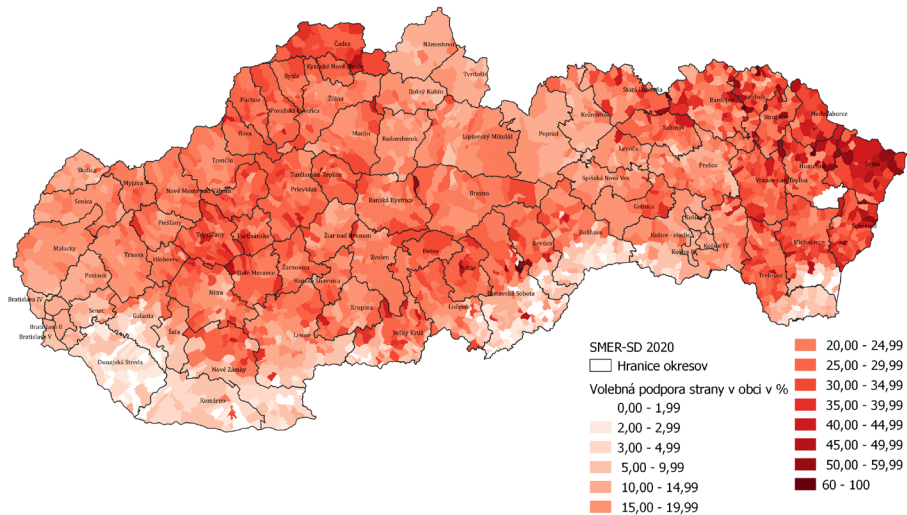
Ak sa pozrieme na podporu politickej strany SMER-SD vo voľbách v roku 2020 na úrovni obcí, môžeme si všimnúť, ako zachytáva nasledujúca mapa, že jej silné pozície na severovýchode Slovenska zostávajú naďalej aktuálne. Podporu na úrovni 50 % alebo vyššie sa jej podarilo dosiahnuť v 27 obciach, z toho 20 sa nachádza v Prešovskom kraji s najväčšou koncentráciou v okrese Svidník (5 obcí). Celkovo najvyššiu podporu dosiahol SMER-SD v obci Dlhoha v okrese Svidník (71,73 %). Vyššiu podporu, ako vo svojom najúspešnejšom roku 2012 (44,41 %), okrem už uvedených samospráv dosiahol v ďalších 32. Ich najvyššie zastúpenie je v rámci Prešovského kraja (21 obcí) a naopak žiadnu takúto obec nenájdeme v Bratislavskom, Trenčianskom a ani Trnavskom kraji. Vyšší podiel hlasov ako je jeho dosiahnutý celoštátny priemer vo voľbách v roku 2020 (18,29 %) dosiahol celkovo v 1 808 samosprávach. Jeho veľmi silné zázemie z tohto pohľadu vieme identifikovať hlavne v samosprávach v Prešovskom kraji (482 obcí), ale aj v Banskobystrickom kraji (322 obcí). V tejto súvislosti je tiež ale vhodné upozorniť, že lepší výsledok ako je jeho celoštátny zisk (s ohľadom na podiel hlasov) dosiahol v 92,75 % samosprávach Trenčianskeho kraja (256 obcí). Najmenšie zastúpenie v tejto kategórii (nominálne ako aj v relatívnych číslach) obcí má Bratislavský kraj (16 obcí; 17,98 %).

Viac ako 10 %, presnejšie v rozmedzí 10 % (vrátane 10 %) - 18,29 %, čo je vyššie stanovená hranica jeho celoštátneho podielu hlasov, mal SMER-SD v 660 samosprávach. Nominálne tu opäť dominuje východ v zastúpení Prešovského kraja so 159 obcami nasledovaný Košickým krajom so 131 obcami. Pri zohľadnení veľkosti jednotlivých častí republiky ale výrazne v tejto kategórii dominuje Bratislavský kraj so 47 samosprávami, čo je viac ako 50 % obcí za dané územie.

Požadovanú hranicu 5 % (na celoštátnej úrovni) prekročil subjekt SMER-SD v 2 679 obciach. Naopak, veľmi nízku podporu v rozsahu maximálne do 2 % dosiahol v 77 samosprávach lokalizovaných hlavne na juhu územia, s početnou dominanciou obcí v Banskobystrickom kraji (31 obcí), nasledovanom Trnavským (19 obcí) a Košickým krajom (15 obcí). Žiadnu takúto obec zas nenájdeme v už spomínaných severných okresoch, a teda v Prešovskom, Žilinskom a Trenčianskom kraji. V 15 obciach (z toho 11 v Banskobystrickom kraji

a v ňom až 8 v okrese Rimavská Sobota) sa mu nepodarilo získať ani jeden hlas a v prípade Levár (okres Revúca), Kesovec (okres Rimavská Sobota) a Bodzianských Lúk (okres Komárno) sa tento stav už vlastne zopakoval, keďže obdobne v nich skončil aj v minulých voľbách. V rozmedzí nad 2 % no do 5 % sa pohybuje zvyšných 170 obcí.

Mapa 7: Volebná podpora politickej strany SMER-SD v obciach vo voľbách v roku 2020

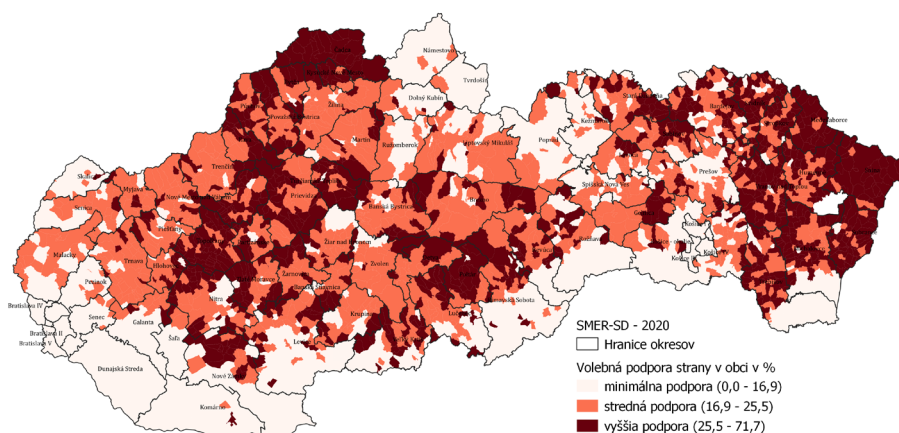

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Pre lepšie vykreslenie centier podpory slúži nasledujúca mapa, kde sú jednotlivé samosprávy rozdelené do početne trochu rovnako veľkých kategórií. V prípade tejto strany sa nám darí pri zvolení tohto prístupu vykresliť hlavne jadro podpory, nachádzajúce sa prevažne na východe pri ukrajinskom pohraničí a tiež v jeho severnej časti. Rovnako vidíme pomerne silnú koncentráciu na severe centrálnej časti, kde však existuje istý kontrast, kým obce v okresoch Námestovo (celkovo 3 obce nad hranicou 18,29 % hlasov), Tvrdošín (1 obec nad 18,29 %) ale aj Dolný Kubín (7 obcí nad 18,29 %) spadajú do tej „najslabšej“ 1/3 samospráv podporujúcich túto stranu, naopak tie v okrese Čadca spadajú do tej najvyššej kategórie –

s vysokou podporou. Silnú pozíciu si tiež drží vo viacerých obciach v okresoch centrálnej časti republiky. Naopak, najslabšia tretina ziskov strany SMER-SD sa nachádza hlavne na juhu republiky s istými výnimkami, ktoré sa najvýraznejšie ukazujú napríklad v okrese Trebišov. Do tejto kategórie spadajú aj mestá ako Bratislava a Košice. Rovnako sa to týka samospráv v okresoch ako Poprad, Kežmarok, Prešov či západného pohraničia.

Mapa 8: Volebná podpora politickej strany SMER-SD v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Jedným zo sledovaných ukazovateľov pri každej strane je tiež to, ako sa zmenila jej krátkodobá podpora na úrovni jednotlivých obcí. Samotný pokles vo volebnom zisku SMERu-SD predikuje to, že sa dá nájsť viacero samospráv, kde zaznamenal v roku 2020 horší výsledok ako v roku 2016. Pre konkrétne vykreslenie tohto stavu slúži nasledujúca mapa, z ktorej je viditeľné, že existuje len 124 obcí so zaznamenanou vyššou podporou smerujúcou kandidátnej listine na čele s P. Pellegrinim oproti roku 2016, ďalej 6 obcí s identickou podporou a následne všetky zvyšné priniesli pre tento subjekt v aktuálnych voľbách horší výsledok ako zaznamenal v roku 2016. Ak sa pozrieme konkrétnejšie na geografické rozloženie samospráv,

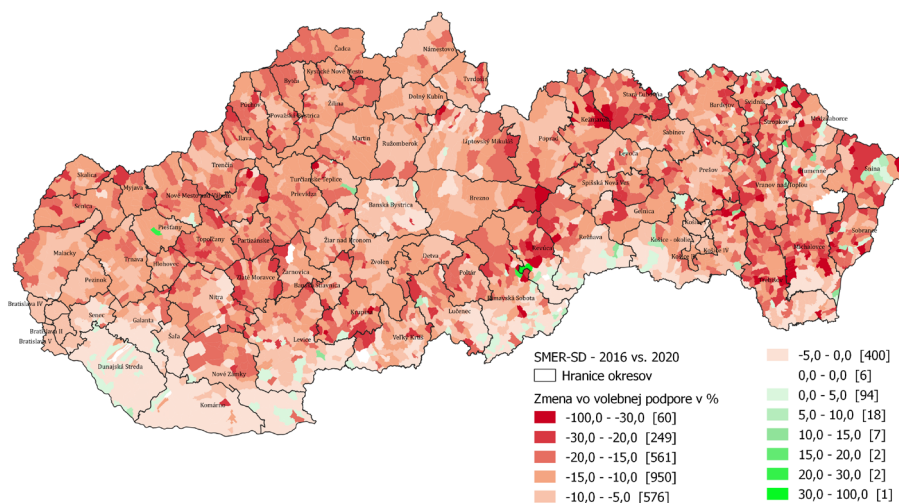

v ktorých SMER-SD zaznamenal nárast, početnosťou majú najvýraznejšie zastúpenie obce v Banskobystrickom (33 obcí) a Prešovskom kraji (31 obcí). Naopak, najmenej ich je v Trenčianskom (1 obec), Bratislavskom (2 obce) a Žilinskom kraji (3 obce). Najvyšší nárast zaznamenal SMER-SD v obci Rybník v okrese Revúca, kde z pôvodného zisku 23,07 % hlasov v roku 2016 posilnil svoju pozíciu až na 54,28 % (nárast o 31,21 %). V tom istom kraji, ale v inom okrese, konkrétne v okrese Rimavská Sobota sa nachádza obec s druhým najvýraznejším rastom, konkrétne ide o Slizké a zmenu v podpore až + 26,04 % hlasov. Viac ako 20 % posilnenie pozície tiež dosiahol v Borovciach (nárast o 22,71 %) v okrese Piešťany.

Pri pohľade na najvýraznejšie straty tejto strany, viac ako 50 % pokles podpory zaznamenal SMER-SD v 4 obciach, z toho 2 sa nachádzajú v okrese Rimavská Sobota (Banskobystrický kraj), konkrétne Sútor (- 58,45 %) a Poproč (- 52,86 %). Ostatné dve následne nájdeme v okresoch Snina (Parihuzovce; - 52,67 %) a Michalovce (Markovce; - 50,37 %). Pokles v rozmedzí - 50 % až - 20 % prinieslo SMERu-SD 305 samospráv s prevahou hlavne v Prešovskom kraji (111 obcí) a Košickom kraji (72 obcí). Žiadna sa v tejto kategórii nenachádza v Bratislavskom kraji. 1 511 samospráv sa pohybuje v intervale rozdielu v podpore od - 20 % do - 10 %. Ich najvyššiu početnosť nachádzame v Prešovskom kraji (361 obcí), no s ohľadom na veľkosť jednotlivých regiónov (počet samospráv v nich) prevažujú tieto obce v Trenčianskom kraji (219 obcí, čo je až 79,35 % z celkového počtu obcí v rámci daného kraja), Žilinskom kraji (214 obcí; predstavuje 67,94 % z celkového počtu obcí). Najmenej ich je opäť v rámci Bratislavského kraja, v nominálnych (33 obcí) a tiež relatívnych hodnotách (37,08 %). V poslednej kategórii obcí pohybujúcich sa v rozdielnej podpore medzi dvomi sledovanými voľbami v intervale - 0,01 %; - 10 % sa nachádza 976 samospráv. Najviac ich je lokalizovaných v okresoch Banskobystrického kraja (217) a Košického kraja (176). S ohľadom na veľkosť však táto kategória obcí dominuje v Bratislavskom kraji (54, čo je 60,67 %). Najmenej ich je potom pri zohľadnení počtu obcí v rámci daného kraja v Trenčianskom kraji, keďže 38 takýchto samospráv znamená zastúpenie 13,77 %. Hneď na to nasleduje Prešovský (160

obcí; 24,10 % z celkového počtu samospráv) a Žilinský kraj (82, čo predstavuje 26,03 %).

Mapa 9: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany SMER-SD medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.3 SME RODINA

V poradí na treťom mieste s celoštátnou podporou vo výške 8,24 % hlasov skončila vo voľbách v roku 2020 politická strana SME RODINA. V porovnaní s jej prvými voľbami v roku 2016 získala o 1,62 % viac hlasov. Tento subjekt spadal do kategórie tých, ktorých sa v istom ohľade dotkla ambícia vtedajšej vládnej koalície (hlavne z iniciatívy SNS) „štandardizovať“ stranický systém a politické strany v ňom pôsobiace. To sa premietlo okrem budovania jeho štruktúr aj do úpravy názvu. Z jeho pôvodného označenia tak vypadlo meno zakladateľa a kľúčovej osobnosti – B. Kollára.

V súvislosti s týmto subjektom je tiež vhodné povedať, že patrí do kategórie tých, ktoré neboli založené nanovo, ale jeho predstavitelia odkúpili už existujúcu politickú stranu, čím sa vyhli plneniu zákonom definovaných podmienok pre založenie politickej strany

a súčasne neriskovali možné nestihnutie všetkých formálnych požiadaviek potrebných k registrácii kandidátnej listiny pre účasť vo voľbách.

Predvolebná kampaň politického subjektu SME RODINA bola vo voľbách v roku 2016 a tiež v roku 2020 postavená hlavne na osobnosti jeho lídra. Pri vzájomnom porovnaní komunikácie je však možné vidieť to, že hlavne pri jeho prvom pokuse vstúpiť do parlamentu dominovala rétorika postavená na dištancovaní sa od politiky, čo v istom ohľade ukazuje jeden zo sloganov „*Môžete mi veriť, nie som politik*“.

Aktuálne táto politická strana vystupuje ako skôr populistická s konzervatívnymi prvkami v oblasti ľudských práv a silnou úlohou štátu pri ochrane jednotlivca alebo vybraných skupín s dôrazom na sociálnu oblasť (príkladom sú v tomto prípade nájomné byty, finančná podpora rodín a hlavne priamo detí v rôznych podobách, ako aj prenájom áut rodinám; viac: Program pomoci rodinám 2020, 2020). Ako upozorňuje M. Garaj (2018), medzi dôležité komunikované témy tejto strany patrí otázka migrácie, kde je prítomný pomerne silný antimigračný postoj, problematika korupcie, poľnohospodárstva a tiež zahraničnej politiky, a to hlavne vo význame ochrany národných záujmov. D. Mikuš (2018) v súvislosti s ňou uvádza, že je problematicky klasifikovateľná na osi ľavica – pravica a tiež konzervativizmus – liberalizmus. Nejasnosť v klasifikácii tohto subjektu je uvádzaná u viacerých autorov. Napríklad R. Štefančík a E. Stradiotová (2021) spomínajú okrem jeho komplikovaného zaradenia aj to, že jeho vznik sa neviaže na existenciu niektorej z existujúcich konfliktných línií.

Z pohľadu aktuálne dominantnej konfliktnej línie Fico vs. antiFico je možné povedať, že aj keď je SME RODINA po voľbách v roku 2020 súčasťou vládnej koalície spolu s OĽaNO, SaS a ZA ĽUDÍ, vystupuje v tomto skôr vlašne a nie je jej významným nositeľom.

Ak sa pozrieme na SME RODINA z pohľadu rozloženia jej elektroátu, môžeme vidieť, že obce s najnižšou, resp. s minimálnou podporou sa nachádzajú hlavne na juhu územia. Žiadny hlas nedostala v 35 obciach, ktoré sa nachádzajú hlavne v Banskobystrickom kraji (12 obcí) v okrese Rimavská Sobota (9 obcí). S obdobným počtom

takýchto obcí (teda 12) vyšla z volieb táto strana aj v Prešovskom kraji. Vhodné je tiež povedať, že v 14 samosprávach zaznamenala opakovane nulovú podporu. Zisk hlasov na úrovni do 5 % (okrem obcí bez aspoň jedného hlasu a tých, kde zaznamenala zisk presne 5 %) nachádzame v prípade 495 samospráv. Ich najvyšší počet nachádzame v prípade Banskobystrického kraja (126 obcí), no z pohľadu relatívnych čísel je pomerne vysoké zastúpenie v Trnavskom kraji, keďže do tejto kategórie spadá až 25,10 % samospráv z tohto územia, konkrétne ich je 63. Naopak najmenej obcí s takouto výškou podpory nájdeme v Trenčianskom (9 obcí), Bratislavskom (11 obcí) a Žilinskom kraji (17 obcí).

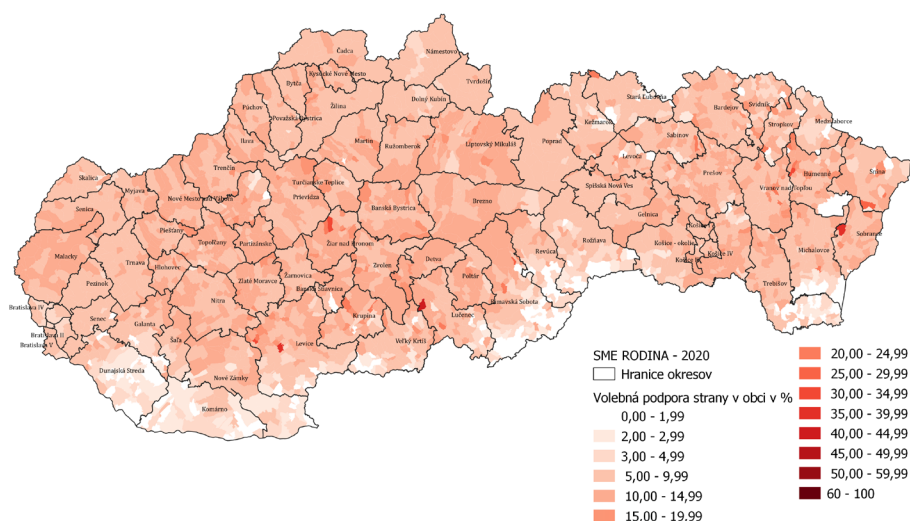
Ďalšie obce, kde SME RODINA dosiahla podporu nižšiu ako je jej celoslovenský zisk, a teda pohybujúcu sa v rozmedzí od 5 % do 8,24 % (okrem hodnoty rovnajúcej sa priamo jej volebnému zisku, ktorú nachádzame v 2 obciach, a to Šintava v okrese Galanta a Vyšné Ladičkovce v okrese Humenné), sú po voľbách v roku 2020 v počte 795. Najviac z nich sa nachádza na východnom území republiky v Prešovskom (233 obcí) a Košickom kraji (140 obcí). Presne 100 ich je ešte v Žilinskom kraji. Pri zohľadnení veľkosti krajov ale dominuje Bratislavský kraj, keďže až 43,82 % samospráv (39 obcí) z tohto územia spadá do tejto kategórie a naopak najmenej ich je v Trenčianskom (16,30 %; 45 obcí) a Banskobystrickom kraji (17,83 %; 92 obcí).

V rámci pomerne malého intervalu od 8,25 % do 10 % (nezarátavame priamo hodnoty 10 %) sa nachádza až 591 samospráv lokalizovaných hlavne v Prešovskom kraji (116 obcí), ale aj v Košickom (89 obcí), Žilinskom (87 obcí) či Banskobystrickom kraji (85 obcí). V relatívnych číslach je ich najvýraznejšie zastúpenie v už spomínanom Žilinskom (27,62 %; 87 obcí), Trenčianskom (26,81 %; 74 obcí) a Bratislavskom kraji (24,72 %; 22 obcí).

Najrozsiahlejšia kategória je tvorená obcami v rozmedzí od 10 % do 20 % (nezahrňa podporu rovnú 20 %), konkrétne ich je 980. Nominálne sa ich najviac vyskytuje v Prešovskom (199 obcí) a Banskobystrickom kraji (191 obcí), no ak sa pozrieme na ich zastúpenie v relatívnych číslach, najvyšší podiel takýchto samospráv nachádzame v Trenčianskom kraji (53,26 %; 147 obcí). Najmenej ich je v nominálnych a tiež v relatívnych hodnotách v Bratislavskom

kraji (19,10 %; 17 obcí). Nad 20 % (vrátane) hlasov sa podarilo SME RODINA získať v 28 obciach, pričom najvyšší podiel dosiahla v obci Lentvora v okrese Lučenec – 43,33 %. Ide o jediný prípad, kde je jej podpora nad 40 %. Samosprávu z tejto kategórie nad 20 % nenájde v Bratislavskom, Trenčianskom, Trnavskom a ani Žilinskom kraji. Najviac ich je v nominálnych číslach v Prešovskom (13 obcí) a Banskobystrickom kraji (10 obcí).

Mapa 10: Volebná podpora politickej strany SME RODINA v obciach vo voľbách v roku 2020

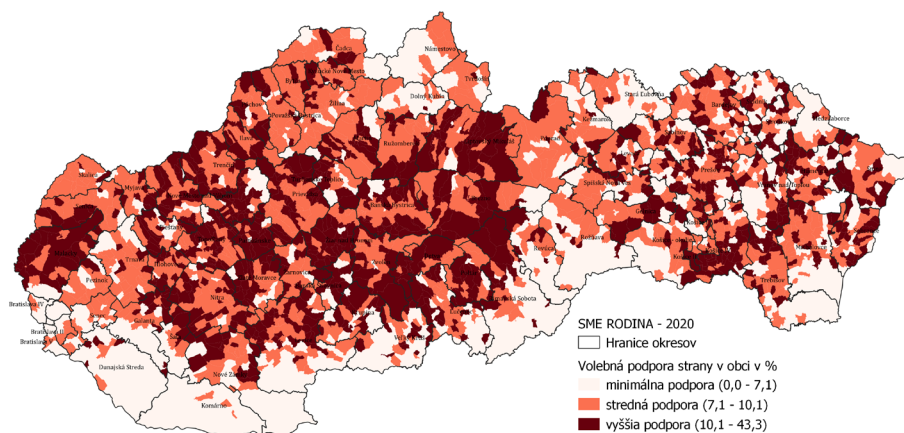

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

V snahe zachytiť možné silné alebo slabé stránky v regionálnej podpore každej politickej strany, aj v tomto prípade ponúkame mapu, kde je zisk SME RODINA rozdelený do troch početne rovnako veľkých kategórií. Ako môžeme vidieť na nasledujúcej mape, najsilnejšia 1/3 samospráv tejto strany sa pohybuje v intervale medzi 10,1 % a 43,3 %. Ich rozmiestnenie je pomerne roztrúsené a nachádzame ich tak aj vo východnej časti republiky, v strede (v tomto prípade vytvára aj koncentrovanejšie celky) a tiež na západe. Naopak, najslabšiu 1/3 obcí z pohľadu jej podpory prináša hlavne juh

územia, kde sa tvoria pomerne ucelené celky a veľmi parciálne sa objavujú ich zhluky v severnom pohraničí. V roztrúsenejšej podobe sa nachádzajú tieto obce s nižšou podporou vo východnej časti republiky a skôr ojedinelé zastúpenie ešte vidíme v centrálnej časti a aj na západe.

Mapa 11: Volebná podpora politickej strany SME RODINA v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

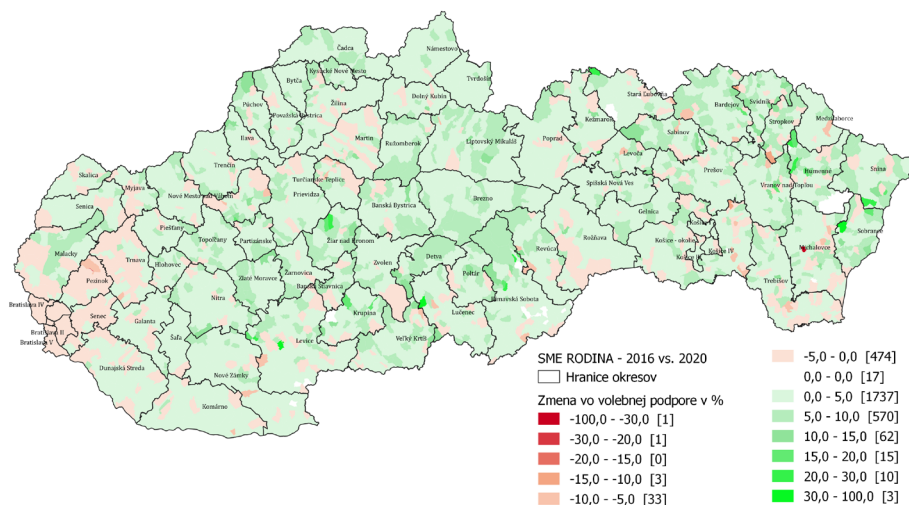
Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Mierne vylepšenie volebnej podpory dosiahnuté v roku 2020 prinieslo pre túto stranu tiež to, že vo väčšej časti obcí, konkrétne v 2 397, dosiahla výsledok lepší ako vo voľbách v roku 2016. Menej hlasov jej odovzdali voliči v 512 samosprávach a rovnaký výsledok dosiahla v 17 prípadoch, pričom z toho 14 bolo takých, kde ani v jedných zo sledovaných volieb nezískala podporu aspoň jedného voliča. Takáto situácia nastala až v 6 obciach v okrese Rimavská Sobota, a teda v Banskobystrickom kraji. 4 takéto obce sa ešte nachádzajú v Prešovskom kraji, 3 v Nitrianskom kraji a 1 v Košickom kraji. Najväčšiu stratu zaznamenala SME RODINA v obci Vrbnica v okrese Michalovce, a to až o 33,1 %. Veľmi podobne skončila v Píle v okrese Pezinok, kde prišla o 29,39 % hlasov v porovnaní s rokom 2016. Zvyšných 510 obcí nachádzame v najvyššom počte v Košickom (100 obcí)

a následne v Prešovskom kraji (97 obcí). Dôležité je však spomenúť, že až 70,79 % samospráv v Bratislavskom kraji (63 obcí) spadá do tejto kategórie, vrátane všetkých mestských častí v hlavnom meste. Najmenej ich je zas v Trenčianskom kraji (39 obcí) a v relatívnych číslach v Banskobystrickom kraji (10,66 %; 55 obcí).

Najpočetnejšiu kategóriu predstavujú obce pohybujúce sa v intervale dosiahnutej zmeny medzi dvomi sledovanými voľbami od 0,01 % do 5 % (vrátane 5 %). Z 1 737 obcí sa najviac nachádza v Prešovskom (357 obcí) a Banskobystrickom kraji (303 obcí), no v relatívnych číslach ich nachádzame najviac v Nitrianskom kraji (68,36 %; 242 obcí). Nad 60 % takýchto obcí nachádzame aj v Trnavskom (64,94 %; 163 obcí), Trenčianskom (64,49 %; 178 obcí) a Žilinskom kraji (62,54 %; 197 obcí). S výrazným odstupom od ostatných ich nachádzame najmenej v Bratislavskom kraji (25,84 %; 23 obcí). V následnom intervale zachytávajúcom nárast zisku hlasov od 5 % do 10 % (vrátane 10 %) sa nachádza 570 obcí. V nominálnych a tiež v absolútnych číslach tu dominuje zastúpenie v rámci Prešovského (24,55 %; 163 obcí) a Banskobystrického kraja (24,61 %; 127 obcí). Vysoký podiel takýchto obcí nachádzame aj v Žilinskom kraji (22,22 %; 70 obcí). Najmenšie zastúpenie je zas v Bratislavskom kraji, len 2 obce a v Trnavskom kraji s 20 obcami. O viac ako 10 % sa podarilo tomuto subjektu vylepšiť svoj výsledok v 90 obciach. Z nich je najviac v Prešovskom kraji (43 obcí), hlavne v okresoch Humenné (9 obcí), Svidník (8 obcí) a Vranov nad Topľou (7 obcí) a následne v Banskobystrickom kraji (23 obcí), žiadna sa zas nenachádza v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

Mapa 12: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany SME RODINA medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.4 Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko

Pravdepodobne jednou z najviac skúmaných a sledovaných politických strán v slovenskom straníckom systéme z radov odborníkov za posledné obdobie sú Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko (Kotlebovci – LSNS). Je to z toho dôvodu, že sa po predchádzajúcich úspechoch SNS práve prostredníctvom nej dostali do parlamentu v roku 2016 a následne opakovan v roku 2020 krajne pravicové hodnoty. Napriek tomu, že z rozhodnutia Ústavného súdu nevyplývala potreba rozpustenia tejto strany, v odbornej literatúre panuje zhoda v jej označení a zaradení do kategórie krajne pravicových strán (napríklad: Kluknavská, 2012), resp. pravicovo extrémistických strán (k extrémnej pravici) (napríklad: Smolík, 2018; Filipec, Garaj, Mihálik, 2018). Okrem toho tiež spĺňa podmienky pre jej zaradenie k antisystémovým stranám (viac: Filipec, 2017). S uvedeným priamo súvisí to, že v straníckom systéme nateraz pôsobí izolovane a bez koaličného potenciálu. Tento fakt podčiarkuje tiež skúsenosť z ko-

munálnych a krajských volieb, kde v doterajších voľbách nevstúpila do koalície s inými stranami, a to aj napriek tomu, že pre tieto úrovne sú pomerne známe koalície, ktoré nemajú z pohľadu celoštátnej politiky logiku. Práve už uvedené hodnotové ukotvenie motivuje viaceré štúdie k skúmaniu napríklad jej volebnej podpory na celoštátnej úrovni (Bardovič, 2019), či na úrovni samospráv (napríklad v prípade úspechu M. Kotlebu vo voľbách o post predsedu Banskobystrického kraja: Mikuš, Gurňák a Máriašsyová, 2016). Opo-
mínané tiež nie sú spôsoby komunikácie tohto subjektu (napríklad: Filipец, Garaj, Mihálik, 2018; Jankoľa, Šimuneková, 2019), ako aj ďalšie atribúty.

Kotlebovci – LSNS paria k stranám, ktoré zasiahol pred voľbami v roku 2020 pokus vtedajšej vlády o „štandardizovanie“ straníckej scény, a to napríklad tým, že sa v názvoch nebudú objavovať mená ich predstaviteľov. Zákon č. 85/2005 Z. z. v tejto súvislosti uvádza konkrétne: „*názov strany alebo jej skratka nesmie obsahovať meno alebo priezvisko osoby, ktorá je štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu alebo členom prípravného výboru strany*“ (zákon č. 85/2005 Z. z., § 6 (5)a). Napriek uvedenému zámeru sa ukázal tento právny predpis len ako čiastočne úspešný, keďže práve Kotlebovci – LSNS sú príkladom toho, ako je možné zachovať v názve priezvisko svojho lídra.

Vo voľbách v roku 2020 sa podarilo strane Kotlebovci – LSNS získať 7,97 % hlasov, čo pre ňu znamenalo v porovnaní s rokom 2016 len minimálny pokles vo výške 0,07 % (v roku 2016 získali 8,04 %). Nasledujúca mapa zachytáva rozloženie voličskej podpory na úrovni obcí. Ako môžeme vidieť, nižšiu podporu daný subjekt dosiahol hlavne na juhu územia, pričom ani jeden hlas mu nesmerovali voliči v 32 obciach. Takéto obce nachádzame hlavne v Banskobystrickom kraji v počte 9, z toho až 5 v okrese Rimavská Sobota, no aj v jednom zo severnejších krajov, konkrétne v Prešovskom kraji, kde je zastúpených rovnako 9 takýchto samospráv. V Košickom kraji ich nájdeme 5, hlavne v okrese Trebišov (3 obce) a následne v Nitrianskom kraji sa objavujú v okresoch Komárno (3 obce) a Nové Zámky (2 obce). Žiadna sa nenachádza v Bratislavskom a Žilinskom kraji.

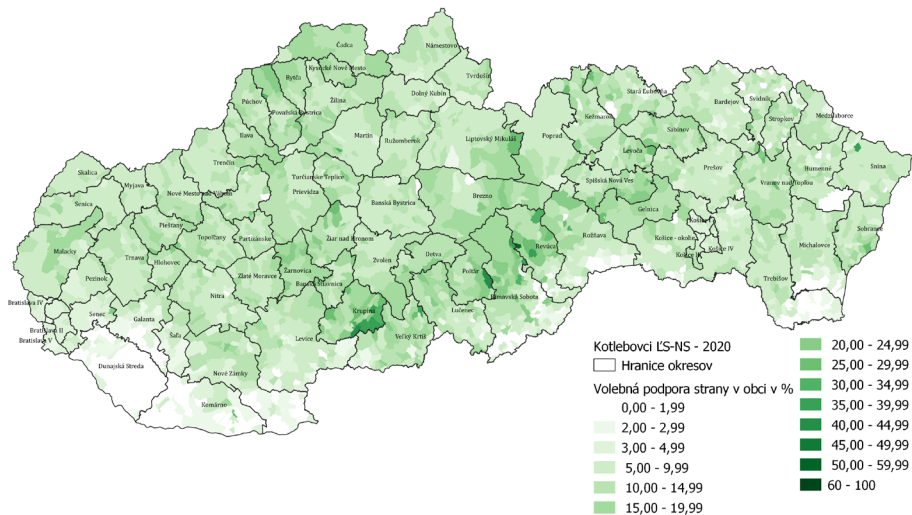
So ziskom aspoň jedného hlasu a s podporou maximálne do 2 % (teda konkrétne do 1,99 %) nachádzame 153 obcí s najväčším zastúpením v Trnavskom kraji (56 obcí), z toho v okrese Dunajská Streda až 48. Vyšší počet týchto obcí je tiež v Nitrianskom kraji (34 obcí) v okresoch Komárno (19) a Nové Zámky (11) a v Košickom kraji (33 obcí). Naopak najmenej ich je v Bratislavskom, Trenčianskom a Žilinskom kraji (po jednej). V rozmedzí od 2 % do 5 % (bez zarátania 5 %) je 340 obcí nachádzajúcich sa hlavne v Prešovskom (68 obcí), Nitrianskom (68 obcí) a Košickom kraji (65 obcí). Vysoký podiel týchto obcí je tiež v Bratislavskom kraji, keďže ich zastúpenie v počte 40 predstavuje 44,94 % z celkového počtu samospráv v rámci daného územia. Bez zastúpenia sú v Trnavskom kraji. V prípade Trenčianskeho kraja by sme spomenuli to, že sa tu v intervale 0 % - 5 % nachádzajú celkovo len 4 samosprávy.

Rozsahom silnú kategóriu predstavuje tá, ktorá sa pohybuje v rozmedzí podpory 5 % - 10 % (konkrétne do 9,99 %). Nachádza sa tu 1 127 obcí, z ktorých najviac nachádzame na východe územia v Prešovskom (315 obcí) a Košickom kraji (201 obcí). V nich je aj zastúpenie takýchto samospráv nad hranicou 40 %, konkrétne 47,44 %, resp. 43,6 %. Aj v ďalších 3 krajoch sa ich koncentrácia pohybuje nad uvedenou hranicou, ide o Žilinský (141 obcí; 44,76 %), Bratislavský (38 obcí; 42,70 %) a Trenčiansky kraj (113 obcí; 40,94 %). V rozmedzí 10 % - 20 % (bez zohľadnenia 20 %) sa nachádza takmer rovnaký počet obcí ako v predchádzajúcej kategórii, konkrétne 1 139. Najviac sú koncentrované v Trenčianskom kraji, kde je takých až 55,07 % obcí (152 obcí), ale aj v Žilinskom (47,94 %; 151 obcí) a Banskobystrickom kraji (46,90 %; 242 obcí). Tesne pod hranicou 150 ich nachádzame aj v Košickom kraji (146 obcí, čo je 31,67 %). Najslabšiu pozíciu má v tomto naopak Bratislavský kraj s 9 samosprávami (10,11 % z celkového počtu obcí v kraji). Podporu nad 20 % (vrátane) získali Kotlebovci – LSNS v 135 prípadoch. Absolútnu dominanciu tu majú samosprávy v Banskobystrickom kraji so zastúpením až 79, čo opäť len potvrdzuje, že táto časť republiky im prináša dôležitú časť hlasov a tiež vysvetľuje dlhodobý potenciál M. Kotlebu na tomto území v regionálnych voľbách, kde v roku 2013 uspel v 2. kole v súboji s jeho protikandidátom V. Maňkom (Počet a podiel platných hlasov

odovzdaných pre kandidátov na predsedov podľa samosprávnych krajov, 2013) a v roku 2017 skončil druhý za úspešným kandidátom J. Lunterom (Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre kandidátov na predsedov podľa územného členenia, 2017). V tejto súvislosti je ale vhodné povedať, že uvedenej volebnej porážke predchádzala intenzívnejšia samoselekcia kandidátov ešte pred voľbami, kde vznikali dohody spojené s odstupovaním v prospech iného kandidáta práve v snahe eliminovať možnosti prístupu k mandátu predsedovi tejto krajne pravicovej strany. Ak sa ešte pozrieme podrobnejšie na rozloženie týchto obcí s vyššou podporou smerujúcou tejto strane v rámci daného kraja, najviac ich je v okrese Rimavská Sobota (19 obcí) a v okrese Krupina (18 obcí) či Revúca (12 obcí). Žiadnu takúto samosprávu ale nenájdeme v okresoch okolo dvoch veľkých miest, a to Banskej Bystrice a Zvolena.

Pri pohľade na absolútne najvyššiu podporu, tú získali kandidáti okolo M. Kotlebu v obci Hrlice v okrese Revúca (52,63 %). Za ňou nasledujú Selce v okrese Poltár (41,66 %) či Drienovo v okrese Krupina (40 %). Celkovo prvá šestina obcí (na 6. mieste sú 2 obce s rovnakým podielom hlasov, z toho jedna je z Prešovského kraja) s najvyššou podporou z celého územia štátu sa nachádza v Banskobystrickom kraji. Ak sa ešte pozrieme na zisk hlasov tejto strany s ohľadom na celoštátnu podporu, vyšší podiel hlasov, ako je ten za územie Slovenska ako celok, dosiahla v 1 766 obciach a presne rovnaký výsledok nachádzame v 3 prípadoch, pričom všetky sa nachádzajú v Prešovskom kraji – Nižná Sitnica (okres Humenné), Dlhé nad Cirochou a Stakčínka Roztoka (obe okres Snina).

Mapa 13: Volebná podpora politickej strany Kotlebovci – LSNS v obciach vo voľbách v roku 2020

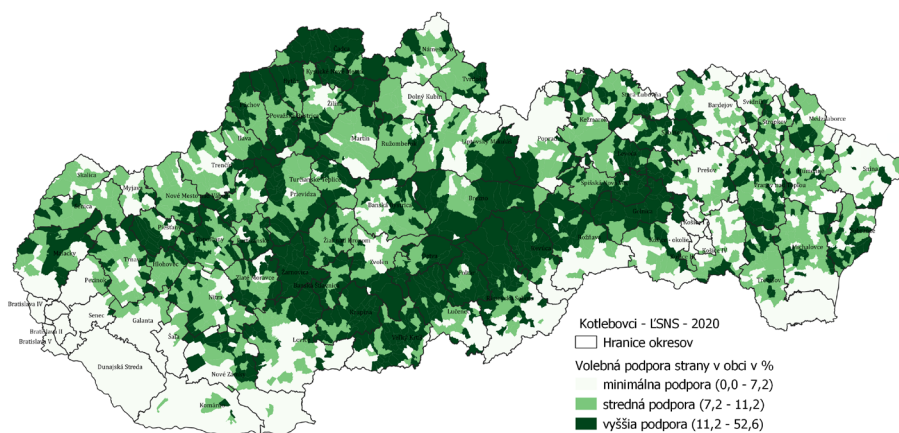

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Aj v tomto prípade sme rozdelili jednotlivé obce do troch početností rovnako veľkých skupín, v rámci ktorých vieme v istých limitoch interpretovať slabšie, resp. silnejšie lokality konkrétnej strany. Pri subjekte Kotlebovci – LSNS sa ukazuje s ohľadom na výsledky ako silnejšia 1/3 obcí tá, ktorá sa pohybuje v intervale 11,2 % – 52,6 %. Ich výraznú koncentráciu môžeme vidieť v Banskobystrickom kraji, resp. v centrálnej časti republiky a v istom ohľade na severozápade. V roztrúsenej podobe sú ešte vo východnej časti štátu a veľmi parcíálne aj v tej západnej. Horšie výsledky, čo znamená, že sa tu radí „slabšia“ 1/3 obcí, získala táto strana hlavne v južných častiach územia, v okrese Dunajská Streda a s niekoľkými výnimkami aj v okrese Komárno, v južnej časti okresov Nové Zámky, Šaľa, Galanta. V tejto kategórii nechýba ani hlavné mesto a s ním previazané okresy v ich južných častiach, ide o okres Senec, Pezinok a Malacky. Tieto časti územia zo svojej logiky blízkosti k veľkomestu (z pohľadu Slovenska) tak ešte môžu mať vzorce volebného správania, ktoré sú vlastné samotnej Bratislave. V koncentrovanejšej podobe ešte nachádzame

obce so slabšou podporu v južných častiach okresov Trebišov a Michalovce, v niekoľkých severnejších okresoch a nemožno opomenúť ani viaceré časti druhého najväčšieho mesta – Košice.

Mapa 14: Volebná podpora politickej strany Kotlebovci – ĽSNS v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Súčastou prezentácie každej zo sledovaných politických strán (tam, kde to je možné) je aj zachytenie rozdielu vo volebnej podpore medzi voľbami v roku 2016 a 2020. Tento prístup umožňuje zachytiť krátkodobé rozdiely a špecifiká. V prípade Kotlebovcov – ĽSNS môžeme povedať, že v 1 210 samosprávach dosiahli v týchto voľbách horší výsledok než v tých predchádzajúcich. Najväčšiu stratu pritom zaznamenali v obci Cigeľka v okrese Bardejov (- 34,09 %), ktorá sa nachádza s pomerne veľkým odstupom od v poradí druhej obce Krišlovce v okrese Stropkov, kde stratili 16,12 % hlasov, keďže sa im tu v roku 2020 nepodarilo presvedčiť ani jedného voliča, aby im odovzdal svoj hlas. Stratu viac ako 10 % zaznamenali (okrem už uvedených prípadov) v ďalších 18 obciach s prevahou v Prešovskom kraji (až 8 obcí). V 146 obciach zaznamenali nižší podiel hlasov medzi porovnávanými voľbami, ktorý sa nachádza v intervale od - 10 % do - 5 % (nezohľadňuje presne hodnotu - 5 %). Ich najvyšší

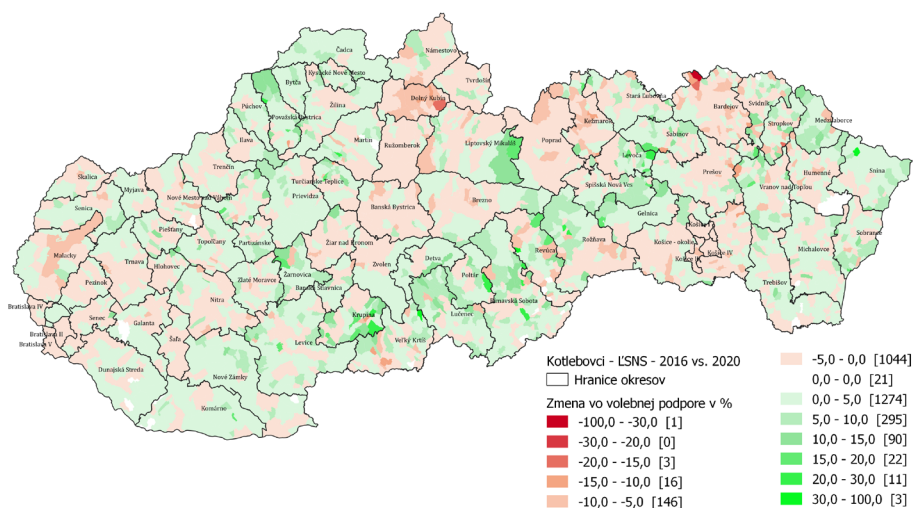
počet sa nachádza v Prešovskom kraji (60 obcí), nad 20 ich je ešte v Banskobystrickom (25 obcí), Žilinskom kraji (23 obcí) a presne 20 sa dá nájsť v Košickom kraji. Rovnako na mínusovej strane, ako aj na plusovej strane sú najrozsiahlejšie kategórie v rozmedzí (od - 5% do 0%), resp. (od 0% do 5%). Ak sa pozrieme na tú, ktorá reprezentuje aspoň nejakú stratu hlasov, nachádzame v nej 1 044 samospráv. S najvyšším počtom tu vystupuje Prešovský kraj (247 obcí) nasledovaný Košickým (179 obcí) a Banskobystrickým krajom (156 obcí). Nad 100 je takých obcí aj v Žilinskom (111 obcí), Nitrianskom (105 obcí) a Trnavskom kraji (105 obcí). Z pohľadu štruktúry územia v jednotlivých častiach štátu, až 51,69% samospráv v Bratislavskom kraji (46 obcí) je v tejto kategórii a okrem jednej sú to vlastne všetky, ktoré z tohto kraja zaznamenali pokles v podpore, keďže vo zvyšných 42 obciach získali Kotlebovci – ĽSNS vyššiu podporu ako v roku 2016. Rovnaký výsledok ako v prechádzajúcich voľbách nachádzame v 21 prípadoch a z toho v 15 je takých, kde opakovane nezískali ani jeden hlas. Najviac takýchto obcí je v Banskobystrickom kraji (6 obcí) v okresoch Revúca a Rimavská Sobota (v oboch prípadoch po 3 obce). Aspoň minimálny nárast, čo znamená viac ako 0%, no maximálne 5% (vrátane), im priniesli tieto voľby v 1 274 prípadoch. Napriek tomu, že početnosťou dominujú tieto obce hlavne v Prešovskom (245 obcí), Banskobystrickom (199 obcí), Nitrianskom (198 obcí) a Košickom kraji (195 obcí), môžeme povedať, že viac ako 50% takýchto samospráv (s ohľadom na ich počet v rámci daného územia) je v Trenčianskom (51,09%, čo je 141 obcí) a Trnavskom kraji (50,20%, a teda 126 obcí). Súčasne však jeden z krajov v istom ohľade dominuje aj pri zohľadnení nominálnych, ako aj relatívnych čísel. Preto ku krajom prekonávajúcim 50% hranicu tiež uvádzame Nitriansky kraj (55,93%; 198 obcí). Najmenej je takýchto obcí s ohľadom na početnosť v Bratislavskom kraji (40 obcí) a z pohľadu relatívnych čísel je 36,90% takýchto samospráv v Prešovskom kraji a 38,57% v Banskobystrickom kraji.

Rast nad 5% dosiahla strana Kotlebovci – ĽSNS v 421 samosprávach. Ich najvyšší počet (125) nachádzame v Banskobystrickom kraji, čo je takmer $\frac{1}{4}$ z celkového počtu obcí (24,44%). Takmer 100 (konkrétne 99) sa nachádza v Prešovskom kraji. Z pohľadu relatívnych

číselsú potom v ďalších prípadoch tieto samosprávy relatívne rovnomerne rozložené (od 11,30 % do 14,91 % z celkového počtu obcí kraja). Výnimku tvorí len Bratislavský kraj s 2 obcami a Trnavský kraj s 11 obcami. Celkovo najvyšší nárast sme našli v obci Pravica v okrese Veľký Krtíš, konkrétne o 38,46 %, a to preto, že z volieb 2016 nie je registrovaný v dostupnej databáze žiadny hlas pre túto stranu. S nárastom viac ako 30 % sú ešte 2 ďalšie samosprávy, konkrétne Parihuzovce (nárast o 32,74 %) v okrese Snina a Hrlica (+ 31,8 %) v okrese Revúca. Nárast nad 20 % ešte okrem už uvedených priniesli tieto voľby pre tento subjekt v ďalších 11 obciach,

Na záver tak k tejto časti môžeme povedať, že interval zmeny podpory tejto strany sa pohybuje v rozmedzí od - 34,09 % až do 38,46 %.

Mapa 15: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany Kotlebovci – LSNS medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.5 Sloboda a Solidarita

Ďalšou politickou stranou, ktorej venujeme pozornosť, je Sloboda a Solidarita (SaS). Aj prostredníctvom nej vieme vykresliť rozsah

dynamickosti slovenského stranického systému. Je to z toho dôvodu, že ju aktuálne môžeme označiť ako druhú najstaršiu z pohľadu pôsobenia v Národnej rade SR. Aktuálne už má aj druhú skúsenosť s pôsobením vo vládnej koalícii. Jej prvý pokus v rokoch 2010 – 2012, ktorý nasledoval po jej celkovo prvej účasti vo voľbách, môžeme v istom ohľade označiť ako problematický. Okrem množstva problémov sprevádzajúcich existenciu vtedajšej vládnej koalície, vrátane riešenia skôr svojej vlastnej funkčnosti, resp. otázky fungovania, prinieslo tiež toto obdobie predčasné ukončenie pôsobenia danej vlády po neúspešnom hlasovaní o jej dôvere, ktoré bolo spojené s ďalším dôležitým hlasovaním o tzv. eurovale. Strana SaS v tomto celom zohrala významnú úlohu, keď práve z dôvodu odmietania podporiť už uvedený euroval, nezahlasovala ani za samotnú vládu. Následné voľby priniesli pomerne výraznú porážku vtedajších koaličných strán (k možným príčinám ich porážky pozri napríklad: Onufrák, 2013), čo sa prejavilo v tom, že ich hlavný rival, SMER-SD, mohol zostaviť na základe výsledkov volieb vládu bez potreby politických partnerov.

Politickú stranu SaS považujeme v istom ohľade za dôležitý prvok v systéme, a to minimálne z pohľadu určitých historických udalostí. Okrem už uvedeného však máme na mysli aj otázku politického marketingu a spôsobu vedenia kampane. Práve tento subjekt môžeme označiť za jedného z priekopníkov online reklamy v podmienkach Slovenskej republiky, realizovanej hlavne na sociálnych sieťach. Správne cielená reklama vytvorila základ pre jej vstup do parlamentu v roku 2010.

Už od svojho vzniku sa SaS neprofiluje ako masová strana, resp. strana, ktorá by robila výraznejší nábor členov. Prezentuje sa skôr ako subjekt s pomerne úzkym členstvom a slabším zastúpením v regiónoch. To sa prejavuje napríklad na jej účasti a tiež úspešnosti vo voľbách do orgánov územných samospráv.

Ak sa pozrieme na túto stranu z pohľadu ideologickej klasifikácie, napriek tomu, že má vo svojej ideovej výbave prvky vlastné liberálnym hodnotám, tie sa často limitujú na oblasť ekonomiky a v istom ohľade aj na otázku osobných slobôd. Ako ale upozorňuje M. Garaj (2018), pripisovanie väčšieho významu suverenite štátu

a tiež napríklad kritika EÚ ju umožňuje radiť v niektorých atribútoch aj ku konzervatívnym stranám. Domnievame sa, že jej postoj, a teda aj vyššie uvedené, pomere presne vykresľuje predvolebný slogan z volieb do EP v roku 2014: „Všetci za Brusel, my za vás“ (SaS odštartovala vizuálnu kampaň do eurovolieb, 2014). SaS tiež patrí dlhodobo k stranám, ktoré sú aktívne v rámci konfliktnej línie Fico vs. antiFico, kde sa radí do tábora kritikov vlád R. Fica.

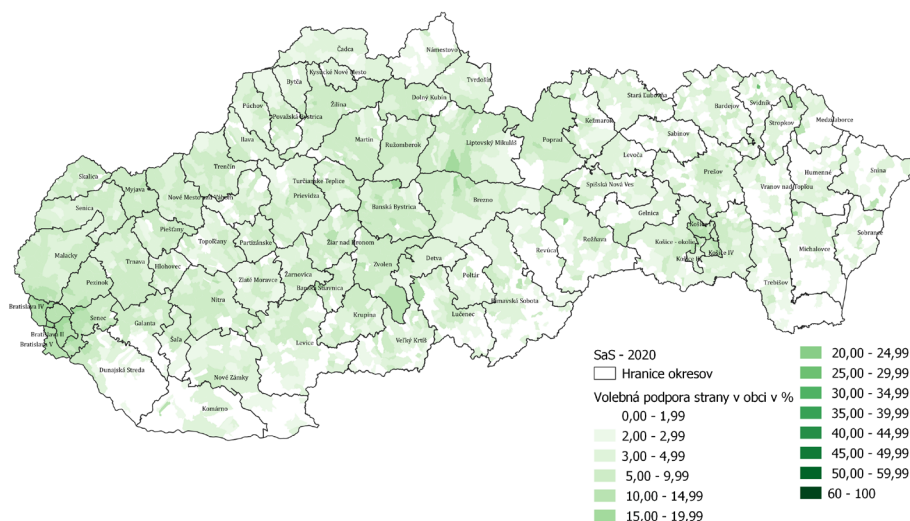
Nasledujúca mapa zachytáva rozloženie volebnej podpory SaS s ohľadom na úroveň obcí. Aj keď je na prvý pohľad výraznejšia jej podpora v hlavnom meste a čiastočne v Košiciach, pozrieme sa na to podrobnejšie podľa jednotlivých kategórií. Nad 20 % získala SaS podporu len v 1 obci v okrese Svidník – Belejovce (25 %). Aj kategória pokrývajúca zisk nad 15 % (do 20 %) je svojim rozsahom menšia, keďže tu nachádzame len 10 samospráv s tým, že najviac ich je v Bratislavskom kraji, konkrétne presná polovica. Zisk hlasov nad 10 % nachádzame v okrem už uvedených samosprávach aj v ďalších 76 obciach. Aj v tomto prípade sa stále ukazuje výraznejšia prítomnosť jej elektorátu v okolí hlavného mesta, keďže v Bratislavskom kraji nachádzame až 30 takýchto samospráv. V ostatných krajoch sú tieto počty skôr marginálne, pričom najmenej ich je v Trenčianskom a Trnavskom kraji (po 2 obce). 660 obcí nachádzame v kategórii od 5 % (vrátane 5 %) do 10 % podpory. Aj keď početnosťou prevažujú hlavne obce nachádzajúce sa v Žilinskom (119 obcí) a Banskobystrickom kraji (113 obcí), je vhodné povedať, že až 50,56 % samospráv z Bratislavského kraja (45 obcí) spadá do tejto kategórie. Veľmi malé zastúpenie týchto obcí (pod 20 %) z pohľadu podielu z celkového počtu samospráv v rámci kraja vidíme v Prešovskom kraji (11,75 %; 78 obcí), ale aj v Košickom (13,67 %; 63 obcí) a Nitrianskom kraji (15,82 %; 56 obcí). SaS dosiahla vyššiu ako celoštátnu podporu (6,22 %) v 412 samosprávach a v 1 prípade ju má rovnakú, ide o mesto Hlohovec v okrese Hlohovec.

Podpora pohybujúca sa v intervale od 2 % do 5 % je v prípade SaS v 1 340 samosprávach. Napriek tomu, že tu v početnosti dominuje Prešovský kraj (304 obcí), existujú až 2 kraje, kde je ich zastúpenie nad 50 %, konkrétne Trenčiansky (56,88 %; 157 obcí) a Nitriansky kraj (52,54 %; 186 obcí). S podielom takýchto obcí nad úrovňou 40 %

sú potom ešte ďalšie 4 kraje, Žilinský (47,62 %; 150 obcí), Košický (46,20 %; 213 obcí), Prešovský (45,78 %; 304 obcí) a Banskobystrický kraj (43,99 %; 227 obcí). Z predchádzajúcich častí tiež vyplýva, že najnižšie zastúpenie tú majú samosprávy v Bratislavskom kraji, konkrétne 8. Aspoň 1 hlas, no maximálne 2 % (bez zohľadnenia 2 %) sa podarilo strane SaS nadobudnúť v 680 obciach. Táto kategória obcí nie je výrazne prevažujúca v rámci žiadneho kraja. Ich najvyšší podiel nachádzame v Prešovskom (32,23 %; 214 obcí) a následne v Košickom kraji (30,8 %; 142 obcí). Pod hranicou 30 % sú potom následne Nitriansky (27,40 %; 97 obcí), Trnavský (22,31 %; 56 obcí) a tiež Banskobystrický kraj (21,32 %; 110 obcí). Zvyšné kraje majú výrazne nižšie zastúpenie, pričom najnižšie je v Bratislavskom kraji, kde je taká len 1 obec, a to Nový Svet (1,53 %) v okrese Senec. Aj pri tejto strane uvádzame ako samostatnú kategóriu tú, kde strana nezískala podporu ani jedného hlasu. V prípade SaS nachádzame takých až 159 obcí, pričom až v 49 z nich ide o opakovaný jav, teda bol prítomný aj v roku 2016. V roku 2020 ich bolo celkovo najviac v Prešovskom (58 obcí) a Banskobystrickom kraji (50 obcí). Vyšší počet ešte vidíme aj v Košickom kraji (33 obcí). Žiadnu takúto obec nenájdeme v Bratislavskom kraji, prípadne 1 sa nachádza v Trnavskom kraji.

Ak ešte upriamime pozornosť na dve najväčšie mestá, ktoré sme už spomenuli vyššie, je možné si všimnúť nasledujúce. Samotné bratislavské časti sa pohybujú v rozmedzí od 10,03 % do 16,27 %, pričom najmenej hlasov smerovalo SaS v mestskej časti Bratislava - Podunajské Biskupice (10,03 %) a najviac v mestskej časti Bratislava - Záhorská Bystrica (16,27 %). V prípade Košíc je ten rozptyl výraznejší, konkrétne 0 % - 11,41 %. V 7 mestských častiach je podpora tejto strany nad 10 % (najviac je to v Košiciach - Vyšné Opátske, a to na úrovni 11,41 %). Zo ziskom nad 5 % skončila SaS v ďalších 11 mestských častiach. Bez akejkoľvek podpory skončila v Košiciach v jednej mestskej časti. Je ňou Košice - Luník IX.

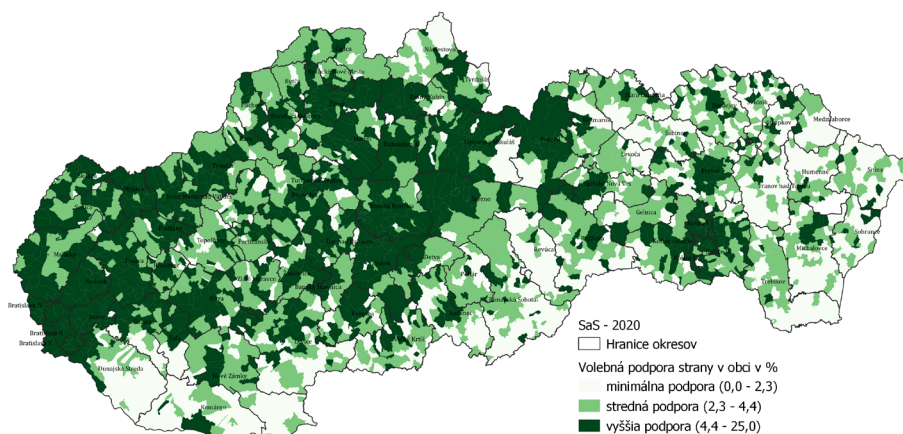
Mapa 16: Volebná podpora politickej strany SaS v obciach vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

V prípade ak rozdelíme sledované obce do troch početností rovnako veľkých kategórií s ohľadom na podporu vo vzťahu k politickej strane SaS, vidíme, že aj tá najsilnejšia 1/3 sa pohybuje v intervale začínajúcom pod hranicou 5 %, konkrétne na úrovni 4,7 %. Môžeme preto povedať, že viac ako 2/3 samospráv neprinesli pre SaS podporu vyššiu, než je celoštátne definovaná hranica 5 % určená pre jednu politickú stranu. Podľa uvedenej mapy sa jej výraznejšia časť podpory nachádza na západe územia hlavne v okolí hlavného mesta, v koncentrovanejšej podobe v centrálnej časti republiky a čiastočne v niektorých severných okresoch. Rovnako to platí vo viacerých prípadoch pre okresy spojené s krajskými mestami ako aj pre niekoľko ďalších väčších miest. Naopak, najsilnejšia 1/3 obcí sa nachádza hlavne na juhu republiky, v jej východnej časti a v roztrúsenej podobe v menšej intenzite na strednom a skôr ojedinele na severnom Slovensku (okrem už spomínanej severovýchodnej časti).

Mapa 17: Volebná podpora politickej strany SaS v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Pri snahe zachytiť krátkodobý vývoj v podpore strany SaS je nápomocná nasledujúca mapa, kde vidíme absolútnu prevahu samospráv so zaznamenaným nižším podielom zisku hlasov v roku 2020 v porovnaní s rokom 2016. Horší výsledok tak skupina okolo predsedu R. Sulíka dosiahla v 2 424 obciach, zatiaľ čo lepšie skončili v 445 samosprávach. Rovnaký výsledok zaznamenali v 57 prípadoch. Ak sa pozrieme na kategóriu reprezentujúcu straty v elektoráte, viac ako 20 % pokles nachádzame v 6 obciach, pričom najhoršie skončili v obci Príkra v okrese Svidník (pokles o 23,52 %) a následne v Haluziciach, (okres Nové Mesto nad Váhom; - 21,84 %), v Bystrej v okrese Brezno (- 21,72 %), v Pavčinej Lehote (- 21,34 %) a Demänovskej Doline (- 21,02 %) v okrese Liptovský Mikuláš. So stratou vyššou ako 20 % je aj obec Hačava (- 20,77 %) v okrese Košice – okolie. 95 obcí sa následne pohybuje so stratou v intervale od - 20 % do - 10 %. Ako je z mapy viditeľné, veľká časť z nich je v Bratislavskom kraji, a to 42, čo je až 47,19 % z počtu samospráv na danom území. Neúspech na dôležitom území pre túto stranu (v rámci Bratislavského kraja) podčiarkuje aj to, že okrem jedinej obce, Vlky v okrese Senec (+ 3,82 % podpora), zaznamenala vo všetkých ostatných samosprávach horší

výsledok ako v roku 2016. V samotnom hlavnom meste sa jej straty pohybujú v intervale od - 14,57 % do - 8,82 %. Vo vyššie uvedenom intervale (od - 20 % po - 10 %) sa nachádza ešte 20 samospráv v Žilinskom kraji. V ostatných prípadoch je tento výskyt nižší ako 10, pričom najmenej ich je v Nitrianskom kraji (2 obce).

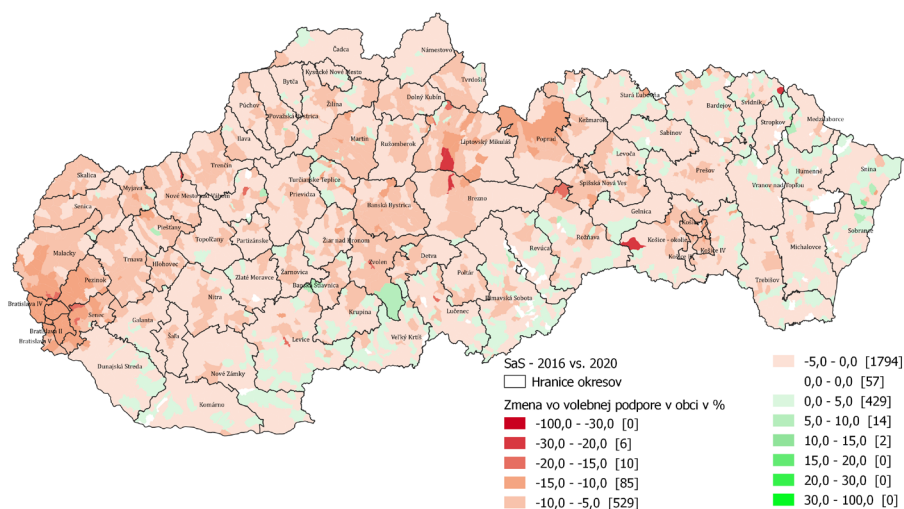
Slabší výsledok v porovnaní s rokom 2016 pohybujúci sa v rozmedzí - 10 % až - 5 % (nezohľadnené hodnoty na úrovni presne - 5 %) nachádzame pri SaS v 529 samosprávach. Početnosťou je ich najviac v Banskobystrickom kraji (96 obcí) a následne v Trnavskom (85 obcí) a Žilinskom kraji (81 obcí). Najmenej ich je zas v Bratislavskom kraji (33 obcí), no vzhľadom na jeho veľkosť predstavujú až 37,08 % z celkového počtu obcí na danom území. Znamená to, že tu v tejto kategórii nachádzame najvyšší podiel takýchto samospráv. Nad 30 % ich vidíme aj v Trnavskom kraji (33,86 %; 85 obcí). Na opačnom konci, s najnižším podielom je Prešovský kraj (9,49 %; 63 obcí).

Ako môžeme vidieť na mape nižšie, v rámci rozsahu straty hlasov od - 5 % do - 0,01 % sa nachádza najväčšia skupina samospráv, konkrétne až 61,31 %. Táto prevaha sa premieta aj do ich rozloženia v rámci jednotlivých krajov, keď okrem Bratislavského kraja s 13 obcami (14,61 % z celkového počtu obcí v kraji), vo všetkých ostatných nachádzame ich zastúpenie vyššie ako 50 % a z toho v troch prípadoch nad 60 %, konkrétne v Trenčianskom (66,67 %; 184 obcí), Košickom (66,38 %; 306 obcí) a Prešovskom kraji (66,27 %; 440 obcí). Identický podiel hlasov dosiahnutý v roku 2020 a tiež v roku 2016 nachádzame pri SaS v 57 obciach, ktoré sú v najvyššom počte v Banskobystrickom (22 obcí) a Prešovskom kraji (21 obcí). V ostatných je ich zastúpenie nižšie ako 10, z toho až v troch krajoch, v Bratislavskom, Trnavskom a Žilinskom kraji, nenájdeme ani jednu takúto obec.

SaS zaznamenala aspoň minimálny nárast, no nie vyšší ako 5 % v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami, v 429 obciach. Ich vyšší počet je v Prešovskom (123 obcí), Banskobystrickom (116 obcí) a čiastočne v Košickom kraji (76 obcí). Naopak, najmenej takých samospráv nájdeme v Bratislavskom (1 obec), Trenčianskom (10 obcí) a Trnavskom kraji (15 obcí). Zvyšných 16 obcí, ktoré priniesli SaS najvýraznejší nárast, to znamená, že tu bol zaznamenaný nárast o 5 %

a viac, sa nachádza v 6 krajoch (okrem Bratislavského a Žilinského kraja), pričom najviac ich je v Prešovskom kraji (7 obcí). Celkovo najvýraznejší nárast zaznamenala strana SaS v obci Bystrá v okrese Stropkov (+ 14,28 %) a o viac ako 10 % sa jej podarilo zlepšiť výsledok aj vo Šmigovci v okrese Snina (o 10,81 %). V oboch prípadoch je to spôsobené tým, že v roku 2016 tam nezískala podľa oficiálnych dát zo Štatistického úradu SR hlas ani jedného voliča.

Mapa 18: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany SaS medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.6 ZA LUDÍ

Poslednou stranu, ktorá vstúpila na základe výsledkov volieb v roku 2020 do NR SR, je zoskupenie pôvodne kreované okolo osoby bývalého prezidenta A. Kisku. Podoba jeho názvu, konkrétne ZA LUDÍ, len potvrdila aktuálny trend odklonu od označovania strán cez ich ideologicko-programové ukotvenie a naopak preferenciu skôr nič nehovoriacich, či veľmi všeobecných až abstraktných označení.

Hlavná osobnosť strany, A. Kiska, zvolila v našom prostredí pomerne neštandardný spôsob politickej kariéry. Ako osoba bez pria-

mej skúsenosti z politiky sa uchádzal v roku 2014 o post hlavy štátu, kde v priamom súboji v rámci druhého kola porazil predsedu vtedy najsilnejšej vládnej strany SMER-SD, R. Fica. Po dlhom období neurčitých vyjadrení o jeho možnom ďalšom pôsobení v politike sa opätovne o post prezidenta SR neuchádzal a rozhodol sa vstúpiť do straníckej politiky založením vlastnej strany. Práve tento postup – nepolitické prostredie → prezidentský úrad → založenie strany a vstup do straníckeho politiky – je špecifickým a aj keď strana vstúpila do parlamentu, vzniká priestor pre otázku, či je možné označiť tento politický prístup za najvhodnejší.

Ako sme už uviedli vyššie, strana ZA ĽUDÍ sa od začiatku prezentovala ako projekt A. Kisku, no jeho pôvodne veľké ambície postupne začali narážať na skutočný potenciál jeho osoby pri získavaní hlasov v pomerne veľkej konkurencii. Domnievame sa, že v tomto ohľade bol zo strany bývalého prezidenta precenený jeho úspech v prezidentských voľbách a nereflektoval sa tam kontext toho, že ide o iný typ voľby a tiež to, že minimálne v druhom kole v jeho prospech hrali vo významnej miere vyhrocujúce sa nálady v rámci konfliktnej línie Fico vs. antiFico, kde sa okrem iného diskutovalo aj to, že víťazstvom predsedu SMERu-SD by táto strana získala pod svoju priamu kontrolu ďalšiu zložku moci. V samotnom predvolebnom období tiež A. Kiska ukázal nedostatok skúseností spojených s vyjednávaním a nedostatočnú schopnosť dosahovať kompromisy. Jedným z príkladov sú rokovania o možnom volebnom zjednocovaní s niekoľkými vtedy opozičnými subjektmi, ktoré sa spájali od začiatku s viacerými komplikáciami.

Z pohľadu samotnej predvolebnej kampane je možné povedať, že strana ZA ĽUDÍ bola jedným z hlavných aktérov, vo vzťahu ku ktorým smeroval SMER-SD svoju negatívnu a tiež jasne sa vymedzujúcu kampaň. Dôležitou súčasťou sa stali napríklad zosmiešňujúce videá lídrov vtedajších opozičných strán, vrátane A. Kisku. Tým sa v tomto opätovne len vykreslili jasné a neprekročiteľné hranice v stále dominantnej konfliktnej línii.

Strana ZA ĽUDÍ nakoniec získala vo svojich prvých voľbách podporu 5,77 % voličov, na základe čoho jej vznikol nárok na 12 mandátov. Nasledujúca mapa prináša územné rozloženie jej elektorátu

v jednotlivých obciach. Už prvý pohľad na ňu ukazuje, že zisky tohto subjektu sa pohybujú skôr v nižších úrovniach a je len málo obcí, resp. miest, kde sa mu podarilo presvedčiť väčšiu skupinu voličov. Nad hranicou 20 % podpory nachádzame len 6 obcí. Relatívnym paradoxom je obec s najvyšším podielom hlasov smerujúcich tejto strane. Nachádza sa na severovýchode republiky a je to obec Sukov v okrese Medzilaborce. Konkrétne tu ZA LUDÍ dosiahlo podporu až 31,66 % voličov. Je však vhodné upozorniť na to, že v minulých voľbách (v roku 2016) tu vo výraznejšom rozsahu uspel práve hlavný reprezentant druhého tábora celospoločenského dominantného konfliktu, a to SMER-SD, so ziskom až 57,62 % hlasov, pričom teraz skončil až druhý s 26,66 % hlasmi a až za stranou A. Kisku. V poradí druhý a tretí najvyšší podiel hlasov dosiahla strana ZA LUDÍ v Banskobystrickom kraji v obciach Malé Zlievce (26,28 %) v okrese Veľký Krtíš a Ratkovská Suchá (23,07 %) v okrese Rimavská Sobota. Ďalšie 3 samosprávy sa nachádzajú po jednej v Prešovskom, Banskobystrickom a Nitrianskom kraji. V rozmedzí podpory 10 % (vrátane 10 %) – 20 % hlasov smerujúcich tejto strane sa nachádza tiež skôr menej obcí. Je ich tu 87. Aj keď z hľadiska početnosti sú prítomné najviac v Prešovskom (33 obcí) a Košickom kraji (20 obcí), vzhľadom na veľkosť a celkový počet obcí v ňom, môžeme povedať, že táto kategória výraznejšie dominuje v Bratislavskom kraji, keďže 15 takýchto samospráv v tomto prípade znamená 16,85 % zastúpenie týchto obcí na tomto území, čo je výrazný rozdiel s už spomínaným Prešovským krajom, kde ich je 4,97 %.

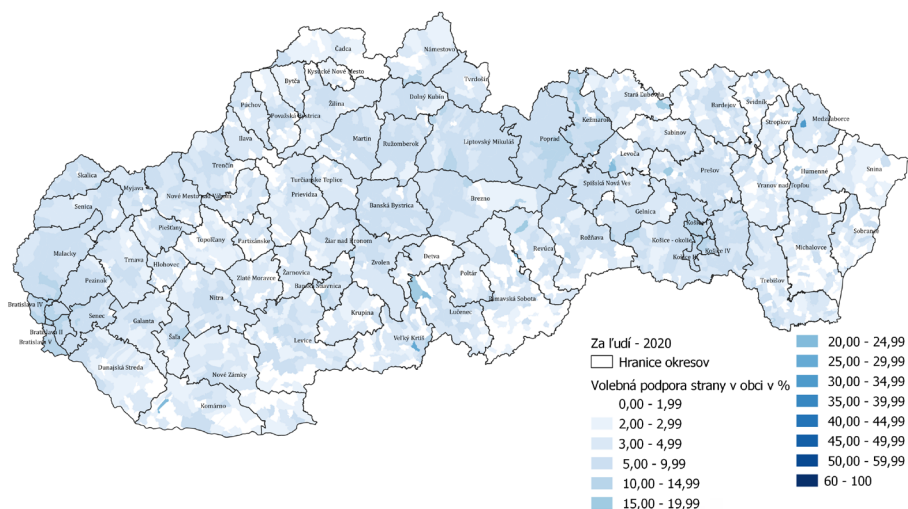
Ak sa pozrieme na podporu pohybujúcu sa v intervale od 5 % (vrátane 5 %) do 10 %, identifikujeme tu prítomnosť 724 samospráv. Aj v tomto prípade tu nachádzame z pohľadu početnosti ich najvyššiu koncentráciu v Prešovskom (172 obcí) a Košickom (157 obcí) kraji, no rovnako ako aj pri predchádzajúcom intervale, aj tu z pohľadu podielu takýchto obcí v rámci kraja výrazne dominuje Bratislavský kraj, kde ich nájdeme až 64,04 % (57 obcí), pričom s druhým najvyšším podielom je už spomínaný Košický kraj (34,06 %). Naopak, v nominálnych a tiež v relatívnych číslach ich je najmenej v Nitrianskom kraji (12,99 %; 46 obcí). Ak sa pozrieme na stranu ZA LUDÍ s ohľadom na to, v koľkých samosprávach sa jej podarilo dosiahnuť lepší

výsledok ako je ich celoštátny zisk hlasov (5,77 %), mohli by sme konštatovať, že to bolo v 569 prípadoch, pričom identický podiel (teda 5,77 %) nachádzame v 6 samosprávach v 5 krajoch – Žilinskom (2 obce), Trnavskom, Banskobystrickom a v oboch východoslovenských krajoch (po 1 obci).

V intervale podpory 3 % – 5 % (bez zohľadnenia 5 %) nachádzame celkovo 949 samospráv. Ich najvyššia početnosť je v Prešovskom kraji (172 obcí) a následne v Banskobystrickom (161 obcí) či Košickom (134 obcí) kraji. Z pohľadu najvyššej koncentrácie v rámci jednotlivých častí republiky, je ich najvyšší podiel v Trnavskom kraji (46,61 %; 117 obcí) a hneď na to v Trenčianskom kraji (44,57 %; 123 obcí). Naopak, ako už z predchádzajúcich častí vyplynulo, najmenšie zastúpenie v absolútnych ako aj relatívnych číslach majú v Bratislavskom kraji (15,73 %; 14 obcí). Veľmi slabú podporu (pod 3 %) dosiahla táto strana v 1 025 samosprávach. Do tejto kategórie ale zahrňame len tie, kde strana podľa dostupných dát získala aspoň jeden hlas. Najviac ich nachádzame v Prešovskom (232 obcí), Banskobystrickom (193 obcí) a Nitrianskom kraji (182 obcí), v ktorom však táto skupina samospráv predstavuje 51,41 % z celkového počtu obcí v rámci daného územia. V ostatných krajoch sa tento podiel pohybuje v rozmedzí od 29,28 % (Košický kraj) do 37,40 % (Banskobystrický kraj). Len 3 takého obce nájdeme v Bratislavskom kraji. Ani jeden hlas určený pre túto stranu nevhodili voliči do hlasovacej schránky v 135 samosprávach. Najviac takýchto prípadov je v Prešovskom kraji (53 obcí) a hlavne v okresoch Svidník (12 obcí) a Snina (11 obcí). Rovnako vysoké zastúpenie majú v Banskobystrickom kraji (51 obcí), kde je z nich až 33 v okrese Rimavská Sobota. Vo zvyšných krajoch je tento výskyt pod úrovňou 10 obcí, okrem ešte Košického kraja s 15 takýmito samosprávami, a z toho až v 9 z nich v okrese Rožňava. Žiadny takýto prípad nenachádzame v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

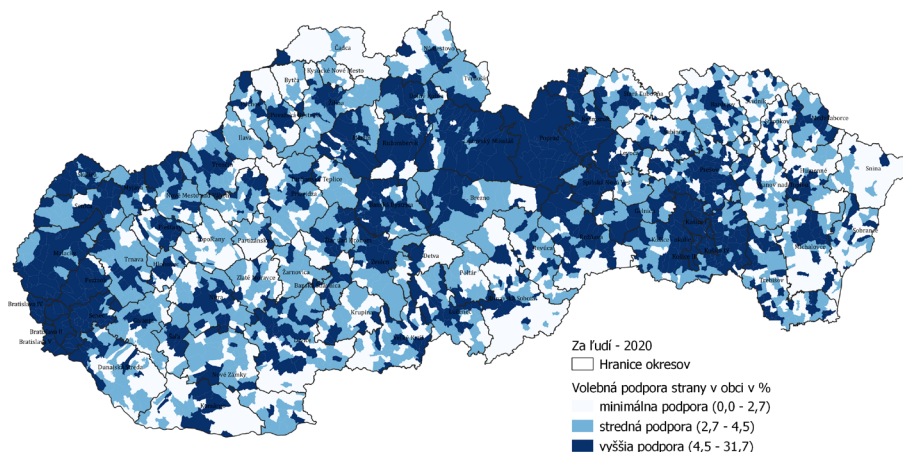
Mapa 19: Volebná podpora politickej strany ZA ĽUDÍ v obciach vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Ak sa pozrieme na rozloženie podpory strany ZA ĽUDÍ s ohľadom na rozdelenie obcí do troch početne rovnako veľkých kategórií, aj v jej prípade môžeme vidieť, že najsilnejšia 1/3 z nich sa pohybuje v intervale, ktorý je na spodnej hranici pod 5 %, konkrétne vo výške 4,5 %. Znamená to, že aj v rámci tejto kategórie nachádzame samosprávy, ktoré by ju neposunuli do parlamentu z dôvodu neprekročenia uzatvárajúcej klauzuly. Táto skupina samospráv má 3 výraznejšie koncentrované miesta, a to oblasť hlavného mesta, Košíc a následne severných okresov – hlavne okres Poprad, Litovský Mikuláš a čiastočne Kežmarok. Lokalizovanie tejto podpory môžeme interpretovať cez to, že A. Kiska pochádza práve z tejto oblasti, a to okolia Popradu. Ostatné obce v tejto skupine sú už výraznejšie roztrúsené po jednotlivých častiach územia. 1/3 obcí s najslabšou podporou už neponúka takéto koncentrované celky a je skôr roztrúsená jednak na juhu, na východe a tiež na severe s pomerne výraznou pozíciou okresu Čadca, a v neposlednom rade aj v niektorých vybraných okresoch centrálnej časti územia.

Mapa 20: Volebná podpora politickej strany ZA LUDÍ v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.7 Koalícia *Progressívne Slovensko a SPOLU - občianska demokracia*

V predchádzajúcej časti monografie bola už viackrát spomínaná koalícia PS/Spolu, ktorá doplatila na aktuálne nastavenie uzatvárajúcej klauzuly (o tom viac v predchádzajúcej časti). Výsledkom toho je, že aj keď vo voľbách 2020 nebola reálne jedinou koalíciou, z pohľadu aktuálne platných pravidiel musela iba ona splniť navýšenú hranicu na úrovni 7 %. Z tohto dôvodu v tomto prípade píšeme o kandidátnej listine, ktorá reálne získala vyššiu podporu ako dve predchádzajúce strany (SaS a ZA LUDÍ), no napriek tomu nespĺnila podmienky pre vstup do parlamentu.

Pôsobenie tejto koalície v čase predvolebného obdobia môžeme hodnotiť s ohľadom na viaceré udalosti a okolnosti. V prvom rade je vhodné povedať, že vstupovala do volieb v roku 2020 ako víťaz volieb do EP uskutočnených v roku 2019, kde uspela so ziskom 20,11 % hlasov a obsadila 4 mandáty (Definitívne výsledky hlasovania, 2019). Znamená to, že v daných voľbách porazila stranu SMER-SD po jej dlhej dominancii v slovenskom politickom a straníckom systéme.

Aj preto vystupovala v istých fázach predvolebného obdobia ako favorit volieb s potenciálom uspieť. Ojedinelá nebola ani diskusia o možnom premiérskom potenciáli. V rámci jej predvolebných aktivít nachádzame pomerne výrazné ambície zjednotiť protiFicovskú časť politickej scény. Nakoniec však podľa nášho názoru táto koalícia nevyužila svoj potenciál a postupne začala strácať na svojej volebnej sile v dôsledku politicko-strategických chýb, ktoré sa spájajú jednak s výrazne sebavedome vedenou komunikáciou, nesprávnym identifikovaním konfliktov, vo vzťahu ku ktorým sa potrebovali vymedziť, nie vhodným prioritizovaním jednotlivých tém, ako aj nie najšťastnejšou voľbou lídra bez skúsenosti z praktickej politiky.

Už spomínané zjednocovacie pokusy umožňujú túto koalíciu zaradiť z pohľadu celospoločensky dominantnej konfliktnej línie skôr do tábora kritikov vlád SMERu-SD.

Koalícia PS/Spolu nakoniec skončila piata v poradí so ziskom 6,96 % hlasov, čím nesplnila podmienky pre vstup do parlamentu. Ak sa pozrieme na jej volebné zisky vo voľbách v roku 2020, z nasledujúcej mapy je zrejmé, že vyššiu podporu dosiahla v jednotlivých samosprávach skôr ojedinele. Nad úroveň 20 % sa dokonca pohybujú len 3, a to Lipovec (64,7 %) v okrese Rimavská Sobota, Brdárka (39,13 %) v okrese Rožňava a mestská časť Bratislava – Staré Mesto (23,61 %) v okrese Bratislava I. Napriek tomu, že hlavné mesto je jedným z centier podpory tejto koalície, ani tu nie je podpora úplne jednoliata, keďže sa pohybuje v rozsahu od 10,91 % (Bratislava – Čunovo) do 23,61 % (Bratislava – Staré Mesto). Stále je však možné konštatovať, že aj bratislavská mestská časť s najmenším podielom hlasov smerujúcich koalícii PS/Spolu je v rebríčku podpory pomerne vysoko, keďže je na 71. pozícii zo všetkých samospráv na celom území štátu z pohľadu percentuálnej volebnej podpory. V prípade druhého najväčšieho mesta, Košíc, už vidíme oveľa slabšie výsledky, pričom len v dvoch mestských častiach, Košice – Sever (11,69 %) a Košice – Staré Mesto (11,54 %), sa jej podarilo prekročiť 10 %. Zaujímavosťou je ale to, že v oboch týchto mestách dosiahla táto koalícia relatívne dobré výsledky v centrálnych mestských častiach.

V rámci kategórie podpory tejto koalície pohybujúcej sa v rozsahu 10 % (vrátane 10 %) – 20 % sa nachádza 104 obcí. Z už vyš-

šie uvedeného je jasná ich prevaha v Bratislavskom kraji (42,70 %; 38 obcí). S pomerne veľkým odstupom za ním figuruje na druhej pozícii Žilinský kraj (5,40 %; 17 obcí) nasledovaný Banskobystrickým krajom (3,10 %; 16). Viac než 10 takýchto samospráv ešte nachádzame v Prešovskom kraji (1,96 %; 13). V ostatných prípadoch je ich počet výrazne menší ako 10.

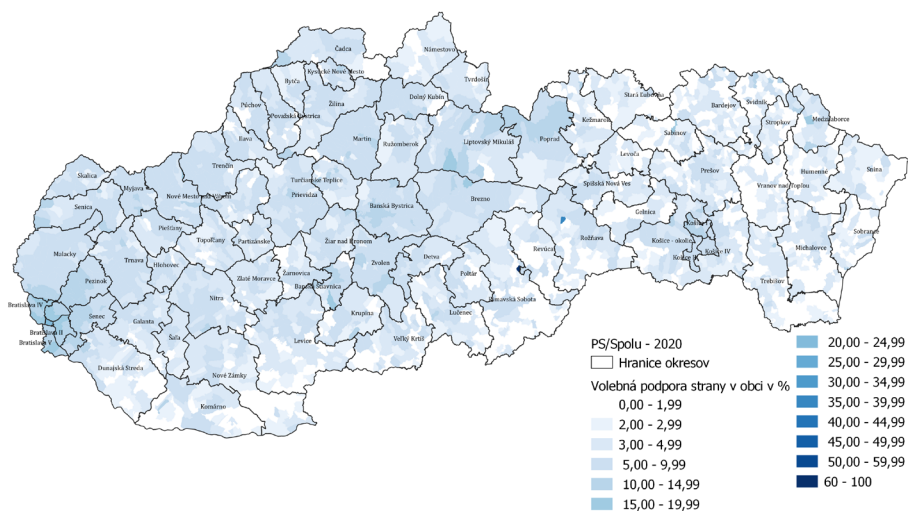
V intervale podpory 5 % až 10 % (pri nezohľadnení 10 %) sa pohybuje 778 samospráv. S najvýraznejšou početnosťou takýchto obcí sa stretávame v Banskobystrickom kraji (158 obcí), no z pohľadu ich podielu z celkového počtu obcí v rámci daného územia, opäť nachádzame na prvej pozícii Bratislavský kraj (48,31 %; 43 obcí), po ktorom nasleduje Trenčiansky (46,01 %; 127 obcí) a Trnavský kraj (40,24 %; 101 obcí). Ich najnižší podiel je v Prešovskom kraji (12,05 %; 80 obcí) a relatívne nízky vidíme aj v Košickom (17,79 %; 82 obcí) a Nitrianskom kraji (18,64 %; 66 obcí).

Ak sa pozrieme na to, v koľkých obciach dosiahla táto koalícia lepší výsledok, než je jej celoštátny zisk 6,96 %, zistíme, že ich je 393 a v prípade jednej samosprávy nachádzame identický výsledok (Bašovce v okrese Piešťany). Pri návrate k sledovaným intervalom nám ešte ostáva pokryť zisk hlasov nižší ako 5 %. Obce pohybujúce sa v rozmedzí 3 % - 5 % (bez zohľadnenia 5 %) podpory tejto koalícii nachádzame v 854 prípadoch. Najviac ich je v Prešovskom (166 obcí), Nitrianskom (142 obcí) a Košickom (131 obcí) kraji. Nad 100 ich nájdeme aj v Banskobystrickom (120 obcí) a Žilinskom kraji (108 obcí). Ich najvyšší podiel je v už uvedenom Nitrianskom kraji (40,11 %) a nad 30 % takýchto obcí nájdeme aj v Trenčianskom (35,87 %; 99 obcí), Žilinskom (34,29 %) a Trnavskom (32,27 %; 81 obcí) kraji. Najmenej ich nachádzame v Bratislavskom kraji (7 obcí).

Menej ako 3 % hlasov, no s podporou aspoň jedného voliča, skončila koalícia PS/Spolu v 1 031 samosprávach. V tejto kategórii sú pomerne veľké odlišnosti medzi kraji. Kým v dvoch východoslovenských nachádzame až 51,96 % (v Prešovskom kraji), resp. 47,07 % (v Košickom kraji) takýchto obcí v rámci daného územia, na západe, v Bratislavskom kraji, nie je ani jedna. Menej ich je tiež potom v Trenčianskom (14,49 %; 40 obcí), Trnavskom (24,70 %; 62 obcí) a tiež v Žilinskom kraji (21,27 %; 67 obcí). Počtom nad 100 sa ešte vy-

skytujú v Banskobystrickom (164 obcí) a Nitrianskom kraji (136 obcí). Najhorší možný výsledok, a teda žiadny hlas, dosiahla koalícia PS/Spolu v 156 prípadoch. Najviac ich je v Prešovskom (60 obcí) a v Banskobystrickom kraji (57 obcí), kde početnosťou prevažujú hlavne v okrese Rimavská Sobota (30 obcí). Nad 20 je takýchto samospráv aj v Košickom kraji (24 obcí). Ostatné sa pohybujú pod hranicou 10 a ani jedna takáto obec nie je v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

Mapa 21: Volebná podpora koalície PS/Spolu v obciach vo voľbách v roku 2020

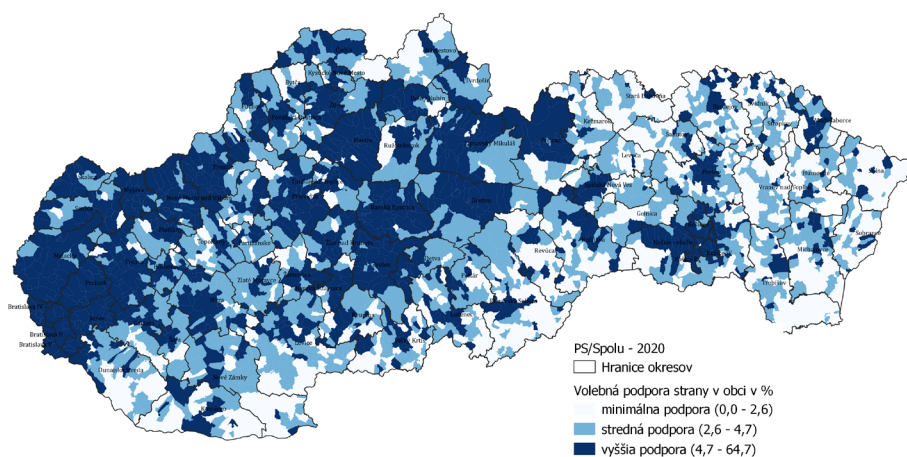

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Aj pri koalícii PS/Spolu sme rozdelili obce do troch početne rovnako veľkých kategórií. Tie nám ukazujú jednak to, že aj napriek jej lepšiemu výsledku ako dosiahli SaS a ZA LUDÍ, najlepšia 1/3 sa pohybuje na spodnej hranici intervalu v podpore na úrovni len 4,7 %. To znamená, že viac ako 2/3 samospráv jej neprinesli požadovanú podporu na úrovni 7 %. Z mapy nám tiež vychádza, že pre koalíciu najsilnejšia 1/3 obcí sa okrem výnimiek v krajských mestách na východe (Košice a Prešov) začína postupne koncentrovať smerom na stred až západ smerujúc k dôležitému centru podpory – Brati-

slave. V tejto súvislosti je vhodné ešte spomenúť aj určité ucelené celky v už spomínanom strede územia. Naopak, počet obcí v najslabšej 1/3 sa až na isté výnimky, najviac viditeľné na juhu územia, postupne navyšuje vzdáľovaním sa od Bratislavy a približovaním sa východnej časti republiky. Výrazná koncentrácia týchto obcí je tak viditeľná hlavne na východe.

Mapa 22: Volebná podpora koalície PS/Spolu v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.8 Kresťanskodemokratické hnutie

Ďalším sledovaným politickým subjektom je Kresťanskodemokratické hnutie (KDH), ktoré vstupovalo v roku 2020 do už svojich 10. parlamentných volieb. To značí, že je spolu s nižšie uvádzanou SNS jedným z najstarších subjektov v slovenskom straníckom systéme. Napriek tomu, že tradícia kresťanskodemokratických strán na tomto území siaha až do obdobia Uhorska, kedy vznikla Katolícka ľudová strana (pozri viac: Eštok, 2011), jeho opakovaný neúspech nepripisujeme oslabeniu pozície týchto hodnôt v spoločnosti. Práve naopak, domnievame sa, že ich pozícia je relatívne stabilná a nedo-

statočná podpora smerujúca pre tento subjekt vyplýva jednak z jeho nie úplne šťastnej personálnej politiky a tiež z absentujúcej schopnosti „predať“ svoj program v pomerne veľkej konkurencii strán uvedomujúcich si dôležitosť získať túto skupinu elektorátu. KDH je tak opakovane vystavené súboju s ďalšími stranami, ktoré kresťanskodemokratické hodnoty pragmaticky zužujú len na veľmi úzky okruh tém. Tie následne KDH komunikuje skôr reakčne, no tým sa dostáva, zo subjektívneho pohľadu voliča, do pozície nie hlavného nositeľa týchto hodnôt v štáte na celoštátnej úrovni, ale vystupuje ako jeden z mnohých aktérov operujúcich s príslušnou agendou.

KDH tiež môžeme označiť ako jeden z mála subjektov na Slovensku, ktorý nie je viazaný na osobu jedného svojho lídra, čo značí, že nie je stranou jedného muža, resp. ženy. Súčasne sa však môže zaradiť skôr k tradičným stranám, ktoré majú svoje štruktúry a hlásia sa k jednému ideologickému smeru. Odvolávanie sa na kresťanskodemokratické a konzervatívne hodnoty nachádzame už priamo v stanovách hnutia v časti „Programové zásady a ciele“, kde každý bod začína pasážou: „*My, kresťanskí demokrati, my konzervatívci, ...*“ (Stanovy Kresťanskodemokratického hnutia, 2020).

Podpora (konkrétne 4,65 %) hnutia KDH vo voľbách v roku 2020 menšia ako 5 % naznačuje, že rozloženie jeho ziskov sa v rámci jednotlivých obcí pohybuje skôr v nižších hodnotách nachádzajúcich sa prevažne pod 5 % hranicou. Ak sa na tieto počty pozrieme podrobnejšie, nad hranicou 5 % (vrátane) sa nachádza 1 029 samospráv, čo predstavuje niečo viac ako 1/3. Najvýraznejšiu podporu, teda viac ako 20 % (vrátane 20 %) hlasov, zaznamenalo KDH v 70 obciach. Tie sú lokalizované hlavne na severe, čo dokazuje aj ich prítomnosť hlavne v Prešovskom (38 obcí) a Žilinskom kraji (26 obcí), kde ich v okrese Námestovo nájdeme až 17.

V kategórii pohybujúcej sa v intervale podpory 10 % (vrátane 10 %) – 20 % nachádzame 306 samospráv. Silnejšia pozícia KDH hlavne na severe územia vykreslená v rámci predchádzajúcej kategórie sa ukazuje aj v tomto prípade, kedy opätovne vidíme dominanciu Prešovského kraja so 187 obcami, za ktorým nasleduje s výrazným odstupom opäť severný Žilinský kraj (39 obcí) a následne potom už juhovýchodný Košický kraj (35 obcí). Viac ako 10 takýchto obcí nájdeme

ešte v Banskobystrickom (14 obcí), Nitrianskom (13 obcí) a Trenčianskom kraji (13 obcí). Len 1 nachádzame v Bratislavskom kraji.

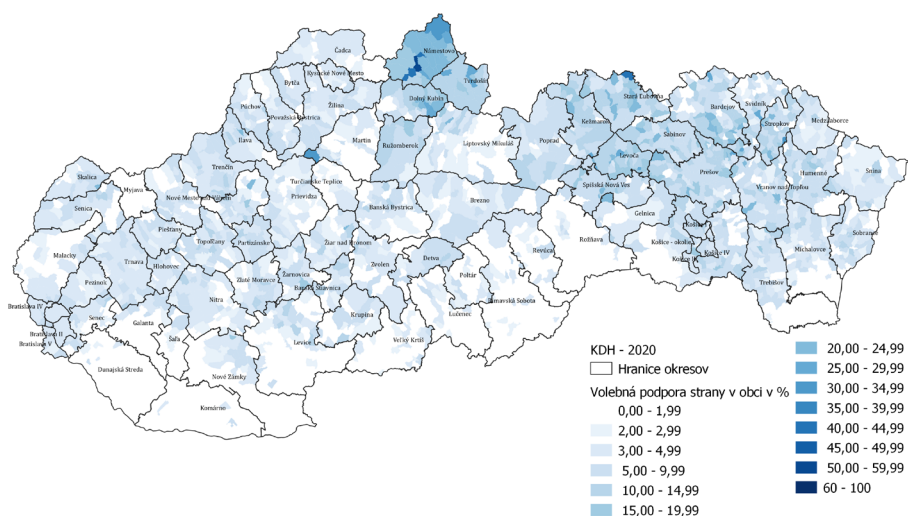
V rozmedzí 5 % (vrátane 5 %) – 10 % sa pohybuje 653 samospráv a aj v tomto prípade ešte vidíme ich najvyšší počet a tiež podiel s ohľadom na celkový počet obcí v rámci daného územia v Prešovskom kraji (34,19 %; 227 obcí). S druhou najvyššou početnosťou nasleduje Košický kraj (122 obcí). V ňom sa nachádzajú takéto obce celkovo na úrovni 26,46 % z daného územia, čo je o niečo menej ako v Trenčianskom kraji (26,81 %; 74 obcí). Ostatné kraje sa už pohybujú v nižších číslach, pričom nominálne ich je najmenej v Bratislavskom kraji (15 obcí) a z pohľadu relatívnych čísel v Banskobystrickom kraji (11,24 %; 58 obcí).

Samosprávy s podporou 3 % až 5 % (nezohľadňuje sa 5 %) pre KDH sa po voľbách v roku 2020 nachádzajú v počte 609. Početnosťou sú v tomto prípade kraje skôr vyrovnané, okrem dvoch výnimiek, ktoré uvádzame nižšie a samostatne. Najnižší počet tu pritom nachádzame na úrovni 69 v Trnavskom kraji a najvyšší 88 v Košickom kraji. Z uvedeného však vybočuje ako prvá výnimka hlavne Bratislavský kraj. Aj keď je v ňom len 36 takýchto obcí, tie predstavujú v rámci daného územia až 40,45 % samospráv. Už štandardne vybočuje početnosťou najviac rozdrobený Prešovský kraj so 109 samosprávami v tomto sledovanom intervale.

Z hľadiska početnosti veľkú kategóriu predstavuje tá, ktorá sa začína na minimálnej úrovni dosiahnutej podpory v podobe aspoň 1 hlasu a maximálne 3 % (bez zohľadnenia 3 %). Takýchto obcí je v prípade KDH 1 013. K vykresleniu ich rozloženia v rámci jednotlivých častí územia je v tomto prípade určite vhodným nástrojom vyjadrenie podielu takýchto obcí v rámci daného kraja. 50,19 % takýchto samospráv je v Banskobystrickom kraji (259 obcí). Ich výrazné zastúpenie je aj v Nitrianskom (46,33 %; 164 obcí) a Trnavskom kraji (41,83 %; 105 obcí). Vo zvyšných krajoch, okrem jedného, je ich podiel vyšší ako 30 %. Práve predchádzajúce časti ukazujú, že v tejto kategórii budú najmenej výrazne figurovať samosprávy v Prešovskom kraji, keďže 88 obcí predstavuje len 13,25 % z celkového počtu samospráv na danom území.

Bez presvedčenia aspoň jedného voliča v obci skončilo KDH v 275 prípadoch. Tu má výraznú prevahu Banskobystrický kraj, kde takýto výsledok prinieslo KDH až 19,96 % obcí (103 obcí). Nad 10 % takýchto obcí nachádzame ešte v Nitrianskom (15,82 %; 56 obcí) a Košickom kraji (11,71 %; 54 obcí). Naopak, najmenej ich nachádzame v Trenčianskom (1,81 %; 5 obcí), Prešovskom (2,26 %; 15 obcí) a Bratislavskom kraji (3,37 %; 3 obce).

Mapa 23: Volebná podpora politickej strany KDH v obciach vo voľbách v roku 2020

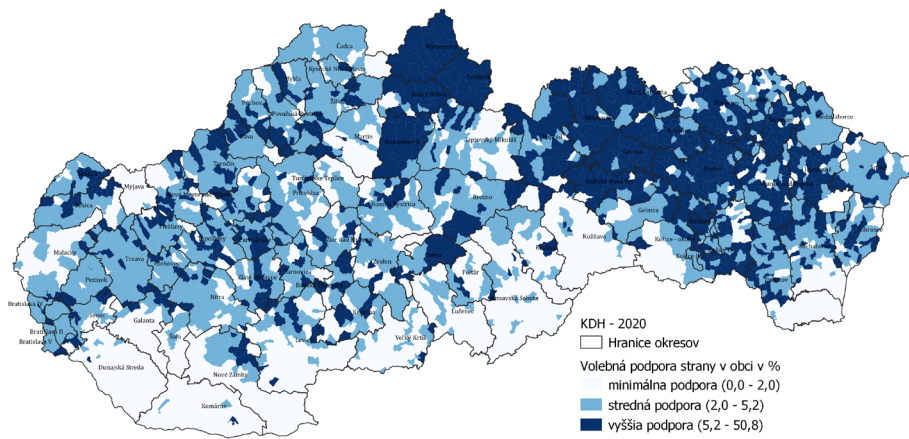
Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Nasledujúca mapa zachytáva rozdelenie obcí do troch početne rovnako veľkých kategórií. Zaujímavosťou je, že v porovnaní s viacerými predchádzajúcimi parlamentnými stranami a tiež koalíciou PS/Spolu, sa spodná hranica intervalu pokrývajúceho 1/3 samospráv s najvyššou podporou smerujúcou KDH nachádza na úrovni 5,2 %, a teda nad uzatvárajúcou klauzulou.

Podrobnejší pohľad na mapu ukazuje, že najsilnejšie lokality tohto subjektu sa nachádzajú hlavne na východe a severe územia, dokonca niekoľko okresov spadá do tejto kategórie v podstate ako

celok, napríklad Námestovo a Tvrdošín. Postupným prechodom na západ a južnú časť územia sa podpora KDH oslabuje. Na juhu je podľa tejto mapy absolútna dominancia tej 1/3 obcí, ktorá priniesla KDH najnižšiu podporu v týchto voľbách. V tejto časti ale sú aj isté výnimky. Za najvýraznejšie je možné označiť tie, ktoré tvoria pás okolo Košíc prelievajúci sa aj do okresu Trebišov.

Mapa 24: Volebná podpora politickej strany KDH v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Ak sa pozrieme na KDH z komparatívnej perspektívy, a teda ako sa vyvinula jeho podpora v porovnaní s rokom 2016, môžeme povedať, že v 1 057 samosprávach sa mu podarilo dosiahnuť lepší výsledok, v 1 725 horší výsledok a rovnako skončilo v zostávajúcich prípadoch. Najvýraznejší nárast nachádzame v obci Krušetnica v okrese Námestovo, kde si KDH polepšilo o 41,25 %. Viac ako 20 % nárast ešte zaznamenalo v ďalších 2 samosprávach, Jakušovce (+ 30,3 %) a Vyškovce, obe v okrese Stropkov. S nárastom pohybujúcim sa medzi 15 % - 20 % nachádzame 4 samosprávy, z toho až 3 v Žilinskom kraji v okrese Námestovo. Vyššiu podporu v porovnaní s rokom 2016, ktorá sa v roku 2020 pohybovala v rozmedzí 10 % - 15 %, nachádzame v 26 obciach. S najvýraznejším zastúpením je tu

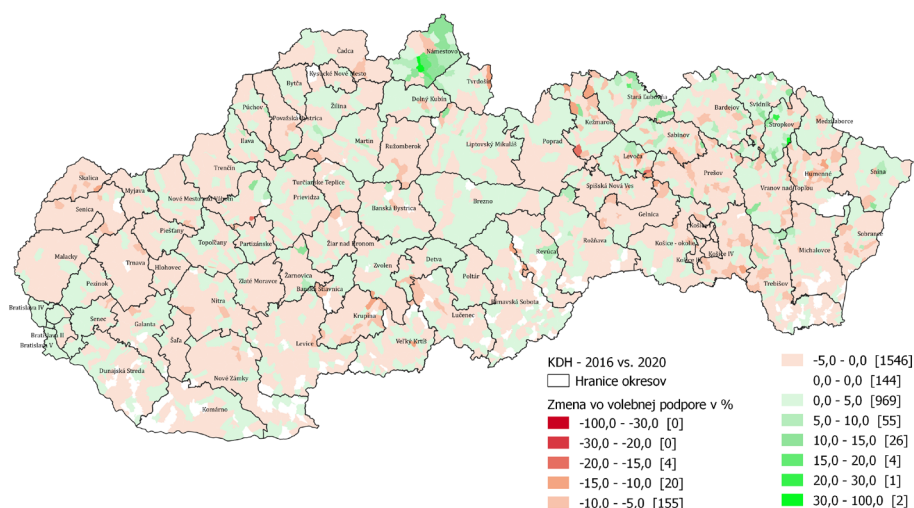
Prešovský (15 obcí) a Žilinský kraj (9 obcí). V intervale nárastu 5 % (bez zohľadnenia 5 %) – 10 % sa vyskytuje 55 obcí. Opätovne v početnosti najvýraznejšie dominuje Prešovský (30 obcí) a následne Žilinský kraj (12 obcí). Bez zastúpenia takejto samosprávy sú Bratislavský, Nitriansky a Trnavský kraj. Aspoň minimálny nárast na úrovni 0,01 % a maximálne 5 % zaznamenalo KDH v 969 obciach. Najviac ich nachádzame v Prešovskom (245 obcí) a Banskobystrickom kraji (191 obcí). Nad hranicou 100 ich ešte nachádzame v Žilinskom (125 obcí), Košickom (107 obcí) a Nitrianskom kraji (105 obcí). Z pohľadu podielu obcí za dané územie ale ešte vidíme ich silnú pozíciu v Bratislavskom kraji, kde ich je 48,31 % (43 obcí). Vo zvyšných dvoch krajoch sú v počte 90 (Trenčiansky kraj), resp. 63 (Trnavský kraj).

Bez zmeny vo vyjadrení podpory je 144 obcí, hlavne v Banskobystrickom (53 a z toho 23 v okrese Rimavská Sobota), Nitrianskom (34 z toho najviac 15 v okrese Komárno a následne 10 v okrese Nové Zámky) a Košickom kraji (29 z toho najviac v 11 prípadoch v okrese Trebišov a následne 8 v okrese Rožňava, resp. 7 v okrese Michalovce). Viac ako 10 ich ešte nachádzame v Trnavskom kraji (15, a to hlavne v okrese Dunajská Streda – 11). Takúto samosprávu následne nenachádzame v rámci územia Bratislavského kraja.

Viac ako polovica obcí sa nachádza v kategórii, v rámci ktorej KDH stratilo aspoň 0,01 %, no maximálne 5 % (vrátane) podpory. Konkrétne je ich až 1 546 a len v 3 krajoch je ich zastúpenie vyjadrené cez podiel s ohľadom na dané územie nižšie ako 50 %, konkrétne v Prešovskom (42,77 %; 284 obcí), Banskobystrickom (47,09 %; 243 obcí) a Žilinskom kraji (47,62 %; 150 obcí). Naopak, dokonca viac ako 60 % takýchto samospráv nachádzame v Trnavskom (64,54 %; 162 obcí), Trenčianskom (63,04 %; 174 obcí) a Košickom kraji (60,95 %; 281 obcí). Zvyšné 2 kraje sa pohybujú v podiele ich početnosti na úrovni 50,56 % z celkového počtu obcí v ňom, čo je prípad Bratislavského kraja a potom v rámci Nitrianskeho kraja ide o 58,47 %. Vyššiu ako 5 % stratu v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami dosiahlo KDH v 179 obciach. Najviac ich nachádzame hlavne v Prešovskom kraji, kde ich je až 82, so silnejším zastúpením v okresoch Humenné (13 obcí), Prešov (12 obcí) či Vranov nad Topľou (10 obcí). Ich čiastočne vyšší počet vidíme aj v Košickom (37 obcí) a Banskobystrickom

kraji (25 obcí). Na zvyšných častiach územia ich nachádzame menej, pričom najmenej, konkrétne 1, je v Bratislavskom kraji. Celkovo najvyššie straty priniesli KDH samosprávy v jeho silnejších okresoch v rámci Prešovského kraja, konkrétne ide o Harakovce (- 19,81 %) v okrese Levoča a Žakovce (- 19,43 %) v okrese Kežmarok. Viac ako 15 % stratu ešte nachádzame vo Vysočanoch (- 17,26 %) v okrese Bánovce nad Bebravou a opäť v Prešovskom kraji, konkrétne v Šarišskej Trstenej (- 16,61 %) v okrese Prešov.

Mapa 25: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany KDH medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.9 Slovenská národná strana

Jedným z porazených v rámci parlamentných volieb z roku 2020 je určite politická strana SNS, ktorá do nich vstupovala ako jeden z vládnych subjektov. Aj jej skúsenosť ukázala už skôr identifikovaný efekt viazaný na vládnu spoluprácu so SMERom-SD. Jeho podstata tkvie v tom, že všetci jeho doterajší vládni partneri zaznamenali po spoločnom vládnom pôsobení výrazné straty vo volebnej podpore, a to až v takom rozsahu, že sa im už buď rovno v nasledujúcich

voľbách nepodarilo obhájiť svoje parlamentné pozície, alebo sa to prejavilo až v naslednom období. Po prvej vláde R. Fica vo volebnom období v rokoch 2006 – 2010 v zložení SMER-SD, ĽS-HZDS, SNS vypadla najskôr z parlamentu po voľbách uskutočnených v roku 2010 už dosluhujúca strana bývalého premiéra V. Mečiara, ĽS-HZDS. Aj napriek udržaniu si niekoľkých poslancov, SNS skončila s výraznými stratami a trend jej oslabovania sa naplno prejavil v predčasných voľbách v roku 2012, kedy už neprekročila 5 % hranicu. Po opätovnom návrate do NR SR sa tento scenár zopakoval, keďže aj tentokrát vstúpila do vlády, kde hrala rozhodujúcu úlohu práve strana SMER-SD. Navyše, v tomto prípade sa potenciál deštruktivnosti tejto spolupráce ukázal už v prvých mesiacoch, keď prakticky prestal existovať jeden z vládnych subjektov, a to #SIETĚ. Následne po výrazne turbulentnom volebnom období, ktoré sa tiež spája s pádom vlády a zostavovaním novej vlády zloženej z tých istých politických strán, prišli voľby v roku 2020, ktoré priniesli vstup do NR SR len jednému subjektu z danej vládnej koalície, a to práve SMERu-SD. Zvyšné strany, SNS a MOST-HÍD, sa len málo priblížili požadovanej hranici 5 %.

SNS je možné chápať ako jeden z tradičných subjektov slovenského stranického systému, ktorý sa v ňom nachádza od začiatku 90. rokov. Odvoláva sa na tradíciu historickej Slovenskej národnej strany siahajúcej až do roku 1871 (Stanovy Slovenskej národnej strany, 2019). V konfliktnej línii partokracia vs. nepartokracia ju radíme do tábora partokracie. Jednak preto, že dlhodobo vystupuje s jasnými štruktúrami a regionálnym zázemím, ale tiež preto, že aspoň deklaratórne sa identifikuje v medziach istého ideologického a hodnotového rámca. Označuje sa ako stredo-pravá národne a konzervatívne orientovaná strana (Profil, 2019). Súčasne aj jej posledné vládne pôsobenie ukazovalo, že sa sama radí do kategórie „tradičných“ strán, keďže práve od jej predsedu (A. Danko) vychádzali snahy „štandardizovať“ politickú scénu. Ak sa vrátíme ešte na krátko k jej ideologickému profilu, je vhodné povedať, že sa zvykne zaraďovať do kategórie krajne pravicových strán (Hloušek, Kopeček, 2010), resp. k radikálnej pravici (Stojarová, 2018). Jej silná nacionálne orientovaná agenda bola na začiatku 90. rokov smerovaná k od-

mietaniu federácie a presadzovaniu samostatného štátu Slovákov. V tomto prípade tak vystupovala v konflikte centrum – periféria ako aktér periférie. Po vzniku samostatnej republiky sa jej agenda nasmerovala hlavne na antimadžarskú rétoriku, ktorá sa výrazne vyostrila v čase, kedy jej predsedal J. Slota. V jej agende tiež bola viditeľná silná antirómska rétorika. Od výmeny predsedu sa SNS komunikačne umiernila. Jej postavenie v straníckom systéme, ako aj radenie k jednotlivým ideologickým rodinám v poslednom období výrazne poznačil opakovaný úspech strany Kotlebovci – LSNS. Práve zaradením subjektu M. Kotlebu k výraznejším, resp. aspoň viditeľnejším stranám z dôvodu ich prítomnosti v NR SR sa posunula hranica spoločensky akceptovanej krajnej pravice, ktorá sa týmto ešte viac premiestnila napravo. Navyše je tiež vhodné povedať, že konflikt, ktorý doteraz získaval SNS hlasy, postavený na logike centrum – periféria, sa vstupom do vlády so stranou MOST-HÍD stiahol do ústrania. Tým sa ako keby vytratila jedna z dôležitých agend tohto subjektu. Logiku tohto konfliktu tak hľadali jej predstavitelia na iných úrovniach, čo sa pretavilo do výraznejšieho vymedzovania slovenských záujmov vo vzťahu k EÚ, prípadne NATO, ale aj silným akcentom na dobré vzťahy s Ruskou federáciou. V tomto prípade to už však pre SNS znamená vystupovanie v tábore periférie, nie centra.

SNS dosiahla v roku 2020 podporu na celoštátnej úrovni vo výške 3,16 % hlasov, čo vytvára podmienky na to, aby existovala väčšia skupina obcí, ktoré sa budú pohybovať v nižších stupňoch podpory. Na úvod tejto charakteristiky je vhodné povedať, že nad 5 % (vrátane 5 %) hranicou sa sa jej zisk pohyboval v 756 samosprávach. Najvyšší podiel hlasov pritom SNS dosiahla v obci Kružlová v okrese Svidník, kde ju podporilo 50,68 % voličov. V tom istom okrese je aj jej druhý najlepší dosiahnutý výsledok, konkrétne v obci Roztoky (37,27 %). Aj tretia najvyššia podpora sa nachádza v Prešovskom kraji, konkrétne v obci Dúbrava (32,29 %) v okrese Snina. Nad hranicou 30 % sa nachádza ešte jedna samospráva v okrese Topoľčany, konkrétne Ardanovce (31,73 %). Výsledok pohybujúci sa nad 20 % dosiahla SNS v 13 obciach (okrem už uvedených), z toho sa až 5 nachádza v Prešovskom kraji, po 2 nachádzame v Banskobys-

trickom, Košickom a Žilinskom kraji a po 1 obci je v Nitrianskom a Trenčianskom kraji. Vo zvyšných dvoch krajoch sa nenachádza žiadna. V 101 obciach získala SNS podporu v rozmedzí 10 % (vrátane 10 %) – 20 %. Opäť ich je najviac v Prešovskom kraji, a to nominálne (47 obcí) ako aj v relatívnych číslach s ohľadom na počet samospráv na danom území (7,08 %). Viac ako 10 ich ešte nachádzame v Žilinskom (13 obcí), Banskobystrickom (13 obcí), Košickom (11 obcí) a Trenčianskom kraji (10 obcí). Bez zastúpenia sú aj tentokrát v Bratislavskom a Trnavskom kraji.

V rozmedzí podpory 5 % (vrátane 5 %) – 10 % nachádzame 638 samospráv, ktoré sú vo výraznejšej miere zastúpené hlavne v Prešovskom kraji (183), no ak sa pozrieme na ich rozmiestnenie v rámci príslušných území cez relatívne čísla, najvýraznejšie sú viditeľné v Žilinskom kraji (39,68 %; 125 obcí). Následne potom ide Trenčiansky (29,35 %; 81 obcí), už spomínaný Prešovský (27,56 %) a Nitriansky kraj (20,62 %; 73 obcí). Tesne nad 16 % takýchto samospráv nachádzame v Banskobystrickom (16,47 %; 85 obcí) a Košickom kraji (16,05 %; 74 obcí). Najhoršie výsledky aj v tomto prípade nachádzame v Trnavskom kraji (6,77 %; 17 obcí) a následne v Bratislavskom kraji bez jedinej takejto obce.

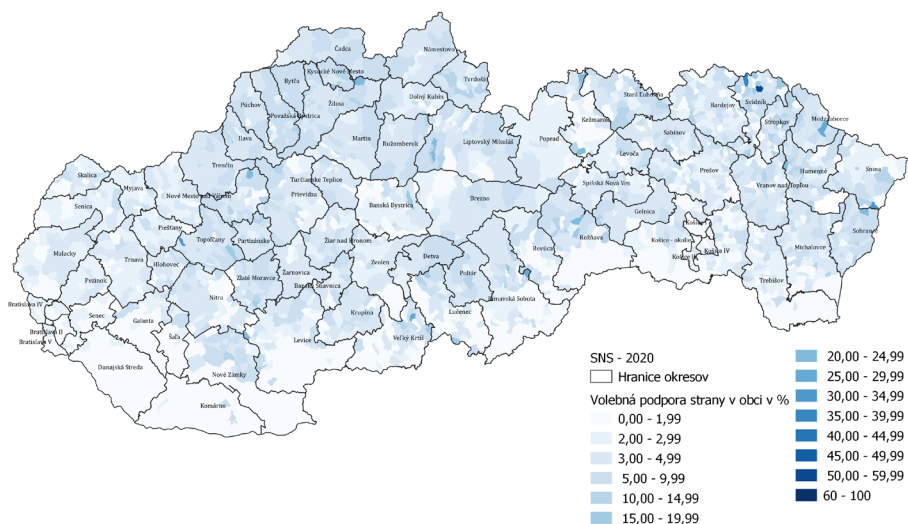
V rozmedzí podpory 3 % (vrátane 3 %) – 5 % sa nachádza 867 samospráv. Nominálne ich nájdeme najviac v Prešovskom kraji (196 obcí) a v relatívnych číslach v Trenčianskom (46,38 %; 128 obcí) a tiež Žilinskom kraji (40 %; 126 obcí). V rozmedzí podielu 21,51 % až 28,49 % takýchto samospráv v rámci daného územia sa pohybujú ostatné kraje. Aj v tejto kategórii však vystupuje Bratislavský kraj samostatne, keďže tu skočila SNS najhoršie. Nachádza sa tu len 9 takýchto obcí.

Zvyšných 1 303 samospráv prinieslo SNS podporu nižšiu ako 3 %, pričom z toho je až 187 takých, kde nezískala ani jeden hlas. V tejto súvislosti je vhodné povedať, že takmer 90 % samospráv z Bratislavského kraja, konkrétne 89,89 %, sa nachádza práve v tejto kategórii (teda s podporou do 3 %). Vysoký podiel tiež vidíme v Trnavskom kraji (71,71 %; 180 obcí). V ďalších 3 krajoch je ich podiel vyšší ako 50 % (v Košickom, Banskobystrickom a Nitrianskom kraji). Naopak, ich veľmi nízke zastúpenie je v Žilinskom (15,56 %; 49 obcí) ale aj

Trenčianskom kraji (20,29 %; 56 obcí). V poslednom Prešovskom kraji ich nachádzame 230, čo je 34,64 % z celkového počtu samospráv na danom území.

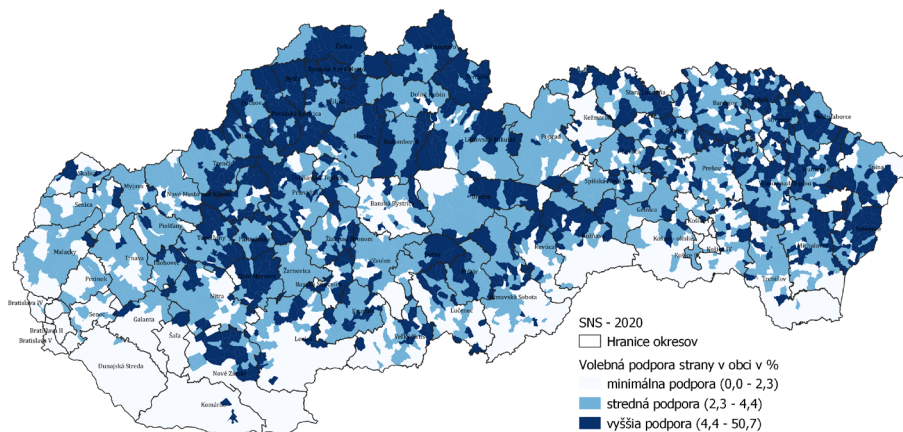
Mapa 26: Volebná podpora politickej strany SNS v obciach vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Ak sa pozrieme na volebnú podporu SNS vo voľbách v roku 2020 cez rozdelenie obcí do troch početne rovnako veľkých kategórií, vidíme, že tá najsilnejšia 1/3 obcí pohybujúca sa v intervale od 4,4 % do 50,7 % sa v koncentrovanejšej podobe nachádza v severnej časti stredného Slovenska a v skôr roztrúsenejších podobách na severovýchode, resp. blízko ukrajinského pohraničia a v centrálnej časti republiky. Naopak, 1/3 obcí s najnižšou podporou sa nachádza hlavne na juhu územia s určitými výnimkami. Spadá tu tiež Bratislava (nad vygenerovanou hranicou 2,3 % sa pohybujú 3 mestské časti – Bratislava – Lamač, Bratislava – Vajnory, Bratislava – Devínska Nová Ves) a čiastočne Košice (nad touto hranicou sú aj tu 3 južné mestské časti – Košice – Polov, Košice – Šebastovce, Košice – Šaca). Ostatné obce z tejto kategórie sú už skôr roztrúsené s tým, že len minimálne zastúpenie majú na severe stredného Slovenska.

Mapa 27: Volebná podpora politickej strany SNS v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Slabý výsledok SNS podporuje aj fakt, že sa jej podarilo vylepšiť svoje pozície len v 230 obciach a udržať si ich v 44. Tu je však vhodné povedať, že z toho je až 40 takých, kde neoslovila žiadneho voliča. Vo zvyšných prípadoch zaznamenala aspoň minimálny pokles v relatívnych číslach.

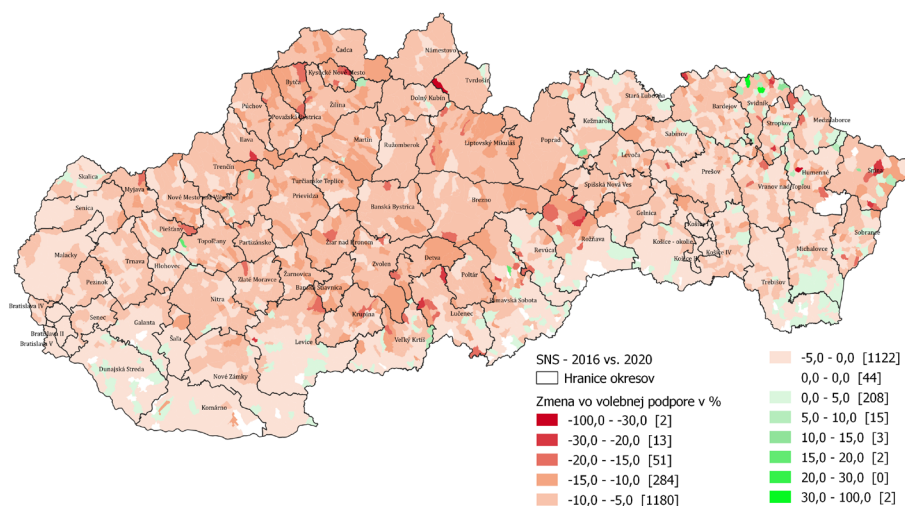
V skupine 230 samospráv, ktoré priniesli SNS aspoň minimálny nárast podpory, sú najviditeľnejšie 2 obce Prešovského kraja, Kružlová (+ 47,2 %) a Roztoky (+ 30,61 %) – obe v okrese Svidník. S výraznejším odstupom sú Ardanovce (+ 19,45 %) v okrese Topoľčany a Kyjatice (+ 17,07 %) v okrese Rimavská Sobota, kde je táto pozitívna zmena spôsobená aj tým, že za rok 2016 nie je zaznamenaný žiadny hlas pre túto stranu. Tesne nad hranicou nárastu 10 % sú ešte 3 obce, Vlková (+ 10,77 %) v okrese Kežmarok, Jalová (+ 10,44 %) v okrese Snina a Nižný Komárnik (+ 10,25 %) v okrese Svidník. V rozmedzí nárastu od 5 % do 10 % sa nachádza celkovo 15 samospráv a z toho až 11 v Prešovskom kraji. 208 obcí v intervale nárastu podpory aspoň 0,01 % do 5 % sa nachádza hlavne na východe, keďže v oboch krajoch na tomto území sa ich nachádza po 59. V Banskobystrickom kraji ich nájdeme 36, v Nitrianskom 27 a Trnavskom 19.

Vo zvyšných je ich výskyt doslova ojedinelý, resp. v prípade Bratislavského kraja žiadny. Bez zmeny v podpore smerujúcej SNS je už spomínaných 44 samospráv. Neschopnosť osloviť voličov na juhu územia podčiarkuje 14 takýchto obcí v Košickom kraji v jeho južných okresoch a 12 výskytov v Banskobystrickom kraji, pričom z toho až 10 v okrese Rimavská Sobota.

Početnosťou veľmi výraznú kategóriu vytvárajú obce, kde SNS stratila aspoň 0,01 %, no maximálne 5 % hlasov (vrátane 5 %). Je ich až 1 122. Prevalu takýchto samospráv vidíme najmä v Bratislavskom kraji (66,29 %; 59 obcí), ale aj v Trnavskom (53,39 %; 134 obcí) a Košickom kraji (51,19 %; 236 obcí). V ich početnosti zas dominuje Prešovský kraj, keďže sa v ňom nachádza 267 takýchto samospráv. Naopak, relatívne málo ich nachádzame v Žilinskom (11,43 %; 36 obcí) a tiež Trenčianskom kraji (17,75 %; 49 obcí). Z pohľadu podielu vo vzťahu k celkovému počtu samospráv v nich sa nachádzajú vo zvyšných troch krajoch v rozmedzí od 34,30 % v Banskobystrickom kraji do 46,33 % v Nitrianskom kraji. Príčiny straty parlamentnej pozície tejto strany tiež môžeme hľadať v tom, že kategória zachytávajúca zhoršenie výsledku o aspoň 5 % (bez zohľadnenia priamo hodnoty 5 %) no maximálne o 10 %, je tvorená až 1 180 obcami, čo predstavuje o niečo viac ako 40 % (konkrétne 40,33 %) z celkového počtu sledovaných samospráv. V tomto prípade vidíme ich prevahu v dvoch severozápadných krajoch, v Trenčianskom (61,23 %; 169 obcí) a veľmi prekvapujúco aj Žilinskom kraji (59,68 %; 188 obcí), ktorý bol v minulosti z dôvodu žilinského pôvodu jej bývalého predsedu pomerne dôležitým zdrojom hlasov tejto strany (o jeho význame hovorí napríklad: Madleňák, 2012). Zvyšné kraje sa pohybujú okrem jedného, a to Košického kraja (27,55 %; 127 obcí), nad hranicou 30 % takýchto samospráv s ohľadom na ich územie, pričom z pohľadu početnosti už štandardne dominuje najväčší, Prešovský kraj (248 obcí). Viac ako 10 % stratila táto politická strana v 350 prípadoch. Aj táto kategória ukázala, že SNS prišla o podporu na jej dôležitom území, keďže napríklad v rámci Žilinského kraja jej prinieslo oslabenie o minimálne uvedených 10 % hlasov až 26,98 % samospráv (85 obcí). 19,57 % týchto obcí nachádzame aj v prípade Trenčianskeho kraja (54 obcí) a 16,86 % ich je v Banskobystrickom

kraji (87 obcí). Okrem Prešovského kraja (10,69 %; 71 obcí) je na zvyšnom území štátu už ich zastúpenie nižšie ako 10 %, pričom žiadna sa nenachádza v Bratislavskom kraji. Na mape sú viditeľné 2 najväčšie straty. Jedná sa nachádza v rámci Prešovského kraja v okrese Humenné (Baškovce; strata 33,18 % hlasov) a druhá v Žilinskom kraji v okrese Tvrdošín – v obci Podbiel SNS stratila podporu o 30,15 %.

Mapa 28: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany SNS medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

4.1.10 MOST-HÍD

Poslednou nami sledovanou stranou je MOST-HÍD, ktorý skončil vo voľbách v roku 2020 s podporou výrazne pod 5 %, konkrétne 2,05 %. Jeho odchodom z NR SR sa nateraz skončilo kontinuálne zastúpenie maďarskej menšiny v parlamente (t.j. bez prerušenia od roku 1990). Napriek tomu, že sa strana identifikuje od jej vzniku ako občianska (O strane, 2021), stále v nej badať silný akcent na maďarskú menšinu. Okrem toho, najmä časť samotného maďarského obyvateľstva ju v istom ohľade chápalo ako svojho reprezentanta,

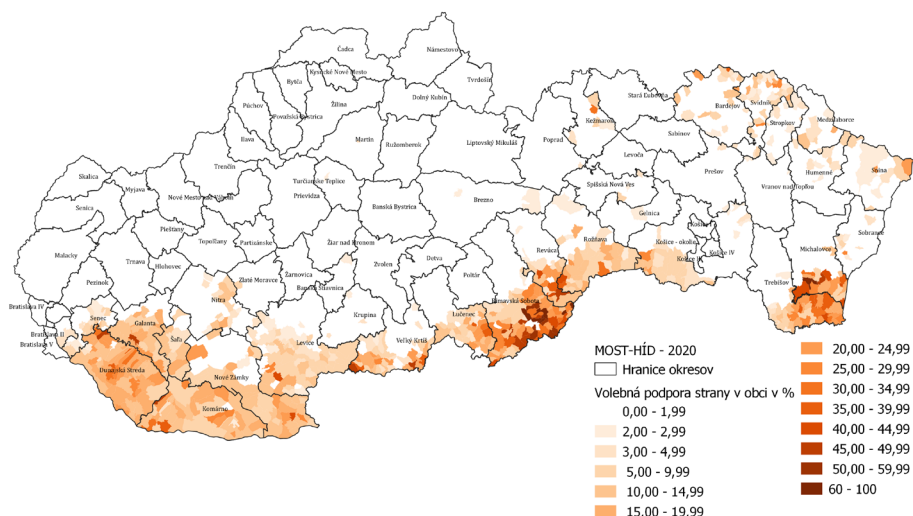
čo tiež ukazuje lokalizácia elektorátu. Prítomnosť programového akcentu na rusínsku menšinu zas dokladuje ďalšie centrum podpory, ktoré je umiestnené na severovýchode územia, kde sa práve táto skupina obyvateľov nachádza.

Z pohľadu samotného pôsobenia v politike je možné MOST-HÍD zaradiť k stranám, ktoré na jednej strane nemajú dlhú históriu, no keďže vznikla v dôsledku nezhôd v materskom subjekte, a to SMK, viacerí jej reprezentanti mali už v čase jej zakladania bohaté skúsenosti z parlamentných lavíc. V súvislosti s MOSTom-HÍD je vhodné povedať, že je nateraz ukážkou toho, ako môže potenciálne skončiť subjekt, ak prijme nesprávne politicko-strategické rozhodnutia. Tie začali po voľbách v roku 2016, kedy sme videli v slovenskom prostredí neobvyklý krok, a to presun v rámci táborov dominantnej konfliktnej línie v prípade strán #SIEŤ a tiež MOST-HÍD. Tieto strany, nachádzajúce sa v istom ohľade skôr v antiFicovskom tábore, aj keď svoje previazanie s ním často deklarovali skôr vágne až neurčito, vstúpili do vlády, na čele ktorej stál R. Fico. Navyše, v čase už faktickej neexistencie #SIETe a rozsiahlej vládnej krízy, prišli zo strany predstaviteľov MOSTu-HÍD veľmi nejasné vyjadrenia, ktoré neboli jednoznačne prezentované, no stali sa stabilizujúcim prvkom zabezpečujúcim udržanie vtedajšej vlády, aj keď s personálnymi zmenami. Práve tento sled udalostí so začiatkom v roku 2016, chápeme ako jadro problému, výsledkom ktorého je neprekročenie ani 3 % hranice znamenajúcej nárok na aspoň čiastočné financovanie zo štátneho rozpočtu. Dosiahnutá volebná podpora tak strane garantuje len vrátenie volebnej kaucie.

Výrazná strata volebnej podpory MOSTu-HÍD je premietnutá v nasledujúcej mape zachytávajúcej výsledky volieb z roku 2020 na úrovni obcí. Už na prvý pohľad je jasné, že absolútne dominujúcou skupinou obcí je tá, ktorá sa pohybuje v intervale podpory 0 % - 1,99 %. Je to v podstate celé územie štátu s výnimkou jeho južných a severovýchodných častí. Naopak, najvýraznejší zisk hlasov vidíme v prípade tejto strany v okrese Rimavská Sobota v Banskobystrickom kraji. Nad hranicou 50 % sa tu nachádza 13 obcí, pričom až v 3 prípadoch je jej zisk nad 80 %, a to konkrétne v Dulove (85,52 %), Cakove (85,03 %) a v Barci (81,81 %). Nad spomínanou hranicou 50 %

sú aj 2 obce v Košickom kraji v okrese Michalovce, konkrétne Ižkovce (74,6 %) a Veľké Raškovce (62,01 %). 140 samospráv nachádzame v kategórii podpory od 20 % (vrátane 20 %) do 50 %. Nachádzajú sa hlavne v Banskobystrickom kraji (59 obcí), pričom až 36 je v okrese Rimavská Sobota a v Košickom kraji (32 obcí). V rámci Trnavského kraja získal MOST-HÍD podporu v sledovanom rozsahu v 23 obciach a z toho až 20 sa nachádza v okrese Dunajská Streda. Lokalizáciu silnejšej podpory hlavne na juhu ukazuje zastúpenie takýchto obcí aj v Nitrianskom kraji v počte 17. Severovýchodné územie je zastúpené 9 obcami v Prešovskom kraji. To, že sever mimo východnej časti republiky nie je miestom rozmiestnenia elektorátu pre MOST-HÍD, ukazuje nulové zastúpenie tejto kategórie samospráv v Žilinskom a Trenčianskom kraji. Takúto obec nenachádzame ani v Bratislavskom kraji. Hranicu 10 % (vrátane 10 %), no maximálne však 19,99 %, sa podarilo tejto strane prekonať v 200 samosprávach, pričom tu opäť dominuje juh územia, v tomto prípade ale cez Nitriansky (61 obcí) a Trnavský kraj (55 obcí) a čiastočne aj Banskobystrický (38 obcí) a Košický kraj (32 obcí). 12 takýchto prípadov ešte nachádzame v Prešovskom kraji. Opäť bez zastúpenia vidíme Žilinský a Trenčiansky kraj a s 2 obcami je Bratislavský kraj. Od 5 % do 10 % (bez hodnoty rovnej 10 %) vidíme 158 prípadov, ktoré sú rozmiestnené opäť hlavne na juhu v Nitrianskom (53 obcí), Košickom (38 obcí) a Banskobystrickom kraji (28 obcí). Svoju pozíciu tu má aj Prešovský kraj s 24 samosprávami. Menej ich ale nachádzame v Trnavskom a Bratislavskom kraji (obe po 7 obcí). Minimálne zastúpenie (1 obec) je v Žilinskom kraji a žiadne v Trenčianskom kraji. V intervale podpory 2 % až 5 % (bez zohľadnenia 5 %) nachádzame 170 obcí, pričom aj v tomto prípade dominujú južné časti územia, konkrétne v rámci Nitrianskeho kraja je takýchto obcí 34 a v Košickom a Banskobystrickom kraji je ich v oboch prípadoch 33. Ak sa pozrieme na nominálne zastúpenie v rámci jedného kraja, najviac ich nájdeme v Prešovskom kraji (60 obcí). Vo zvyšných častiach ide o ich marginálnu prítomnosť alebo dokonca žiadnu – v Trenčianskom kraji. V ešte nespomenutých obciach nachádzame buď podporu v rozmedzí 0,01 % – 2 % (bez zohľadnenia 2 %), pričom ich počet je 1 294, alebo sa MOSTu-HÍD nepodarilo v nich získať žiadny hlas (až 949 obcí).

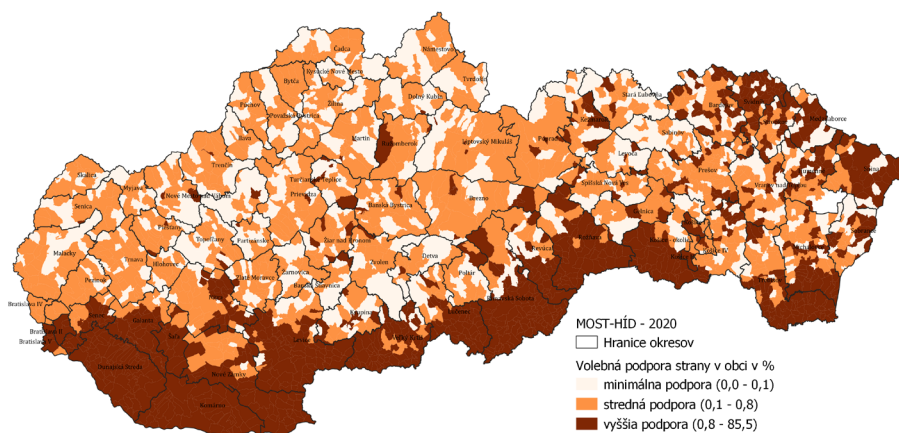
Mapa 29: Volebná podpora politickej strany MOST-HÍD v obciach vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Regionálne rozloženie podpory nám ešte výraznejšie vykresľuje nasledujúca mapa, kde sú jednotlivé samosprávy rozdelené do troch početne rovnako veľkých kategórií. To, že sa strana pohybovala v nie optimálnej podpore aj v tej pre ňu najlepšej 1/3 obcí, ukazuje interval so spodnou hranicou na úrovni 0,8 %. To značí, že ani tie nemali potenciál vytiahnuť ju nad požadovanú hranicu 5 %. Ako môžeme vidieť, z mapy je najviditeľnejšia prevaha obcí z tejto najsilnejšej kategórie na už spomínanom juhu územia s výnimkou okresu Košice – okolie a Trebišov. Rovnako sa koncentrácia týchto obcí nachádza na severovýchode územia, kde je prítomná už spomínaná rusínska menšina. Zvyšné obce z ostatných dvoch kategórií sú následne rovnomerne rozdelené po celom území, pričom ich výraznejšie odlišenie nemá zmysel, keďže sa pohybujú celkovo v intervale 0 % – 0,8 %, čo je v konečnom dôsledku aj tak zanedbateľná podpora smerujúca danej strane.

Mapa 30: Volebná podpora politickej strany MOST-HÍD v obciach rozdelená do troch kategórií vo voľbách v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Aj v prípade politickej strany MOST-HÍD sledujeme rozdiel v podpore medzi rokmi 2016 a 2020. Jej horší výsledok naznačuje, čo v konečnom dôsledku následne zachytáva nasledujúca mapa, že prevažná väčšina obcí priniesla tomuto subjektu zhoršenie jeho pozície a stratu hlasov. Oslabenie volebnej podpory zaznamenal MOST-HÍD v 2 410 obciach. Rovnaký výsledok dosiahol v 185 prípadoch a dokonca nachádzame aj isté vylepšenie pozície, konkrétne v 331 samosprávach. Zachytený rozptyl v odlišnej podpore sa pohybuje od - 36,03 % do 64,31 %.

Stratu viac ako 30 % zaznamenal MOST-HÍD v 15 obciach, ktoré sa nachádzajú hlavne v Košickom kraji (9 obcí). 3 nájdeme ešte v Trnavskom kraji, 2 v Banskobystrickom kraji a 1 v Nitrianskom kraji. Najvýraznejšie oslabenie dosiahol v obci Pašková v okrese Rožňava v Košickom kraji (- 36,03 %). Zaujímavá je tiež strata pozície na Luníku IX. v Košiciach, kde z pôvodnej podpory 36,29 % klesla až do podoby 0,75 %, čo je rozdiel až 35,54 %. Oslabenie pohybujúce sa v rozmedzí od - 30 % do - 20 % nachádzame v 79 samosprávach, ktoré sa nachádzajú hlavne v Nitrianskom (31 obcí), Trnavskom (22 obcí) a Košickom kraji (17 obcí). Na ostatných častiach územia je

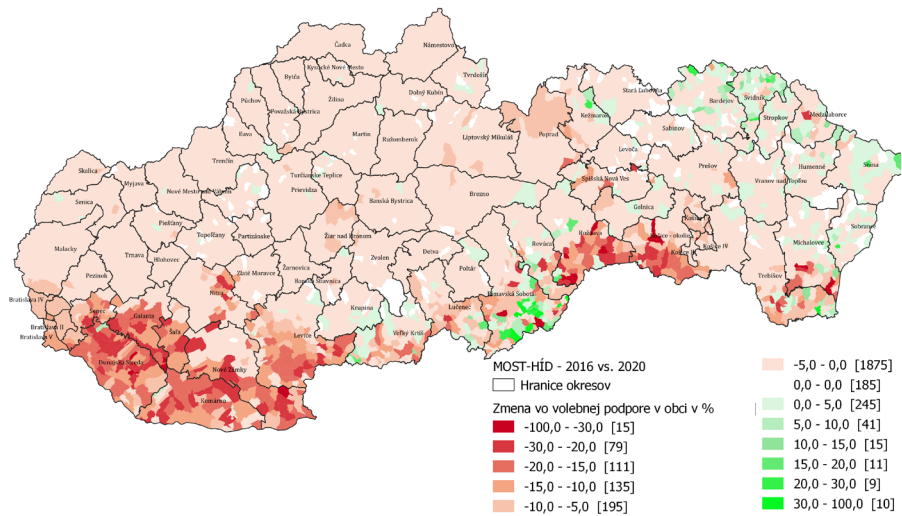
ich zastúpenie pod 5 alebo žiadne. Stratu pohybujúcu sa v intervale od - 20 % do - 10 % je možné nájsť v 246 samosprávach, z toho najviac v Nitrianskom kraji (86 obcí), za ktorým nasleduje Trnavský (56 obcí), Košický (45 obcí) a Banskobystrický kraj (40 obcí). Okrem Bratislavského kraja, kde je takýchto samospráv 15, už v ostatných prípadoch nachádzame veľmi malé alebo žiadne zastúpenie. Predposlednou kategóriou znamenajúcou stratu hlasov je tá, ktorá sa pohybuje v rozmedzí od -10 % do - 5 % (bez zohľadnenia 5 %). Tu nachádzame 195 obcí, ktoré sú hlavne v Banskobystrickom (56 obcí), následne v Košickom (45 obcí), Nitrianskom (32), Bratislavskom a Prešovskom kraji (oba po 24 obcí). Vo zvyšných krajoch je ich menej ako 10. Najrozsiahlejšia kategória, pohybujúca sa v rámci intervalu - 5 % až - 0,01 %, obsahuje 1 875 prípadov, ktoré sú už na prvý pohľad roztrúsené po celom území štátu a sú prevažujúce v každom z krajov. Dokonca v Žilinskom a Trenčianskom kraji ich je až 88,25 %, resp. 88,77 %. Vo zvyšných krajoch sa ich zastúpenie pohybuje v rámci daného územia na úrovni nad 50 %, pričom ešte v 2 prípadoch, v Prešovskom a Trnavskom kraji sú dokonca nad 60 %.

185 samospráv uvedených v kategórii „bez zmeny“ predstavuje v prevažnej väčšine obce, ktoré nepriniesli MOSTu-HÍD ani jeden hlas v roku 2016 a tiež 2020. Len v 4 prípadoch ide o zhodu spojenú s vyššou podporou, tá je aj tak len na úrovni 1, resp. 2 hlasov, čiže minimálnej percentuálnej podpory. Najviac sa ich nachádza v Prešovskom kraji (73 obcí). 3 kraje sú v ich počte nad 20 (Banskobystrický kraj - 28; Košický kraj - 26; Trenčiansky kraj - 23), Žilinský kraj ich má presne 20. Nitriansky kraj prináša zastúpenie takýchto samospráv v počte 13, Bratislavský spolu s Trnavským krajom zas po 1 takejto obci.

Prvá kategória, znamenajúca aspoň minimálne posilnenie pozície v porovnaní s rokom 2016, je tvorená 245 samosprávami a pohybuje sa v intervale zmeny podpory od 0,01 % až do 5 %. V tomto prípade dominuje z hľadiska početnosti takýchto samospráv Prešovský kraj (120 obcí). S výrazným odstupom následne vidíme Košický (53 obcí) a Banskobystrický kraj (45 obcí). Zvyšné kraje, okrem Žilinského kraja (12 obcí), majú už ich zastúpenie pod 10, resp. v Bratislavskom kraji takúto obec ani nenájdeme. Zvyšných 86 samospráv

prinieslo MOSTu-HÍD posilnenie pozície o aspoň 5 % v porovnaní s rokom 2016. Nachádzajú sa hlavne v Banskobystrickom kraji (35 obcí) a Prešovskom kraji (34 obcí). 15 ich nájdeme aj v rámci Košického kraja, zatiaľ čo ostatné územia ich majú v minimálnom alebo žiadnom zastúpení. Ak sa pozrieme na najvýraznejší nárast podpory, MOST-HÍD ho dosiahol v Dulove v okrese Rimavská Sobota, a to až + 64,31 %. Celkovo až 9 z 10 samospráv s najvyšším nárastom podpory sa nachádza v Banskobystrickom kraji v už spomínanom okrese Rimavská Sobota.

Mapa 31: Rozdiel v distribúcii hlasov politickej strany MOST-HÍD medzi voľbami 2016 a 2020 s ohľadom na obce a mestá

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR

Záver

Parlamentné voľby v roku 2020 sa spájajú s výrazne odlišnou spoločenskou atmosférou v porovnaní s tými predchádzajúcimi uskutočnenými v roku 2016. Aj v dôsledku toho je možné o nich hovoriť ako o voľbách, ktoré na jednej strane priniesli dôležitú zmenu, no na druhej strane tiež súčasne potvrdili existujúce trendy z minulosti.

Dosiahnutá zmena sa dotkla dlhodobého slabnúceho subjektu – SMERu-SD, ktorý prvýkrát od roku 2006 nevyhral parlamentné voľby a skončil až na druhom mieste. Navyše, neúspešnosť strán vládnej koalície z rokov 2016 – 2020 dokladuje to, že svoje parlamentné pozície neobhájili SNS a MOST-HÍD. Svoje prvé víťazstvo vo voľbách tak dosiahlo OĽaNO, ktoré má od označenia „politická strana“ veľmi ďaleko. Skôr sa tu hodí výraz „strana-nestrana“, čo značí, že ide len o papierovú stranu v zmysle legislatívnych nastavení, no okrem toho ďalšie jeho podobnosti s týmto druhom politickej organizácie končia. Rozsah úspechu kandidátnej listiny zostavenej I. Matovičom očakával pravdepodobne v začiatkoch predvolebnej kampane len málokto. Práve výsledný efekt predvolebného finále spojený s propagáciou tohto subjektu ukázal, aké je jednoduché zúžiť témy volieb v podstate len na jednu problematiku, a to tému korupcie a na tom postaviť kampaň. Populisticko-emocionálna hra s voličom tak v týchto voľbách dosiahla úspech. Práve v tomto vidíme vyššie spomínané potvrdenie existujúcich trendov z minulosti, keďže silnú pozíciu na scéne dostali populistické témy a subjekty, ktoré si na nich postavili kampaň. Navyše tu naďalej ostal záujem aj o hodnoty z krajných pólov politického spektra, kde sa už okrem

Kotlebovcov - LSNS postupne v niektorých oblastiach začal etablovať SMER-SD, hlavne v snahe vymedziť sa vo vzťahu k povolebným odídencom na čele s volebným lídrom P. Pellegrinim. V súvislosti s týmto ideovým rámcom je tiež vhodné spomenúť spoluprácu SME RODINA so zahraničnými politickými stranami v rámci subjektu Identita a demokracia, ktoré takisto nesú isté prvky krajne pravicových hodnôt.

Volby 2020 potvrdili na Slovensku, okrem už uvedeného, pokračujúce odmietanie štandardnej straníckej politiky, túžbu hľadať nových zástupcov a hlavne to, že v straníckom systéme aktuálne dominujú strany s jasným lídrom, okolo ktorého sa kreuje samotná strana.

Z pohľadu stanoveného cieľa a výskumných otázok tejto vedeckej monografie je možné konštatovať, že voľby v roku 2020 priniesli v porovnaní s rokom 2016 vyšší prepád hlasov otvárajúci priestor pre narušenie proporčnosti výsledkov. S tým sa spája jednak slabšia reprezentácia voličov, no súčasne výraznejšie nadhodnotenie samotných parlamentných strán. Dokonca tu ide o najvyšší celkový podiel prepadnutých hlasov od roku 1990. Je to z toho dôvodu, že až dva subjekty sa pohybovali tesne pod umelo definovanou hranicou, pričom jedným z nich bola koalícia, čiže musela splniť navyšujúcu podmienku na úrovni minimálne 7 %. Aj keď si uvedomujeme, že odstupňovaná podoba uzatvárajúcej klauzuly nie je ojedinelým javom spojeným s listinným pomerným volebným systémom, domnievame sa, že jej úloha v prípade Slovenska stráca význam a je skôr poškodzujúcim prvkom vo vzťahu k voličovi, ale aj k prípadným takýmto subjektom. Toto konštatovanie umožňuje aktuálne nedokonalá právna úprava, ktorá vytvára dve skupiny subjektov, a tak spôsobuje v istom ohľade nerovnosť. Na jednej strane sú vo voľbách nepriznané koalície, ktorým postačuje získať 5 % hlasov a na druhej strane formálne priznané koalície dostávajúce sa do komparatívne nevýhodnej pozície z dôvodu podmienky navyšujúcej podiel hlasov potrebných pre vstup do prvého skrutínia.

Aj tieto voľby ukázali, že na Slovensku existujú strany s regionálnym potenciálom (ako napríklad SMK, no v istom ohľade aj KDĽK a koalícia PS/Spolu), teda schopnosťou získať v konkrétnych kra-

joch 5 %, resp. 7 %, no do finálnych výsledkov na celoštátnej úrovni sa táto skutočnosť nedokáže premietnuť v podobe zisku mandátov. Stále tak pretrváva požiadavka, aspoň pri pohľade na volebné správanie voličov, na zavedenie viacerých volebných obvodov.

Tieto voľby tiež opakovane potvrdili úlohu lídrov vo voľbách, keďže dominantná časť prednostných hlasov bola nasmerovaná na prvé pozície, resp. k volebnému lídrovi strany. Výnimku tu v tomto prípade predstavuje OĽaNO, kde už štandardne najväčšiu podporu získal I. Matovič a tiež MOST-HÍD, kde zo strany voličov smeroval B. Bugárovi najvyšší počet prednostných hlasov, hoci sa vzdal prvej pozície. Samostatnou kapitolou je tiež KDĽ. Ukázal sa tu odlišný prístup k tomuto hlasovaniu zo strany jeho elektorátu. Koncentrácia podpory kandidátov na prvých miestach je výrazne nižšia v porovnaní s ostatnými sledovanými stranami, čo nateraz potvrdzuje, že nie je subjektom, ktorý by bol postavený na lídrovi oslovujúcom rozhodujúcu časť jeho voličov.

Ak sa pozrieme na problematiku rozloženia volebnej účasti z geografického pohľadu, môžeme konštatovať, že v roku 2020 znamenala prevažná väčšina obcí nárast v počte zúčastnených voličov v porovnaní s rokom 2016. Napriek tomu tu však nachádzame aj také samosprávy, kde nastal pokles. Ich najvyššia koncentrácia je hlavne na výhode, čiastočne v centrálnej časti republiky a v niektorých južných okresoch. V severnejších a západnejších častiach republiky nastala táto situácia skôr ojedinele .

Pohľad na úspešnosť dvoch proti sebe stojacich blokov vychádza v tejto monografii zo zloženia vlád pôsobiacich v rokoch 2016 – 2020 a od roku 2020. Je to z toho dôvodu, aby sme sa vyhli akýmkoľvek pochybnostiam o možných zaradeniach do jedného z nich. Voľby 2020 priniesli jasnú prevahu súčasnej vlády, no aj napriek tomu stále vidíme regióny, kde pretrváva podpora v prospech bývalej vlády. Je to hlavne východné pohraničie, niektoré časti južného a severného územia. V tejto časte je ale vhodné uviesť, že ide o porovnanie len týchto dvoch blokov v danom zložení a nemusí to teda znamenať, že v rámci danej obce aj skutočne jeden z nich vyhral, keďže sa tam nezohľadňujú ďalšie politické strany, ktoré mohli pokojne výraznejšie prevážiť podporu oboch táborov.

Ak sa pozrieme na jednotlivé politické strany a ich podporu, môžeme v prvom rade konštatovať, že rozhodnutie o sledovaní úrovne obcí bola správna voľba. Aj naše pozorovanie ukazuje, že okresy sú často heterogénne a nie je možné ich úplne chápať ako jednoliaty celok. Ako príklad uvádzame okres Trebišov, kde vo viacerých prípadoch vykazovala jeho severná časť obcí odlišné volebné správanie ako tá južná.

Naďalej je možné konštatovať, že juh územia ponúka odlišné volebné správanie ako ostatné časti republiky. Zo sledovaných strán tu v podstate všetky našli slabé miesto svojej podpory. Jedine MOST-HÍD mal práve v tejto časti štátu svoj kľúčový zdroj elektorátu. Je tu preto viditeľná jeho orientácia na maďarskú menšinu, keďže lepšie výsledky tejto strany sa nachádzajú práve na územiach, kde žije táto skupina obyvateľstva. Rovnako je to viditeľné pri tejto strane aj v súvislosti s rusínskou populáciou nachádzajúcou sa na severovýchode. Okrem MOSTu-HÍD má na juhu ešte nejednoliate celky slabej podpory veľmi parciálne aj koalícia PS/Spolu a strana ZA LUDÍ. Ďalšia časť územia, východné Slovensko, zas podporovala menej víťaza volieb, OĽaNO, a slabšiu podporu tu tiež mali SaS a koalícia PS/Spolu. V súvislosti s OĽaNO je však vhodné povedať, že stred východného Slovenska prechádzajúc cez Košice a Prešov môžeme zaradiť skôr k regiónom, kde zas dosiahlo výraznejšiu podporu. Celkovo ale východ, hlavne v severovýchodnej časti patrilo okrem MOSTu-HÍD aj SMERu-SD. Stále tak ostáva toto územie dôležitým zdrojom elektorátu pre druhú z uvedených strán. V menej koncentrovanej podobe nachádzame podporu na východe aj pre SNS. Okrem východnej časti republiky nachádza svojich voličov aktuálne druhá najsilnejšia strana (s ohľadom na výsledky volieb), SMER-SD, aj na severe územia a v niektorých oblastiach centrálnej časti republiky. Silnejšie pozície na severe majú aj SNS a KDĽ, ktorého podpora prechádza až na severovýchod. Ak sa pozrieme na centrálnu časť štátu, dôležité jadro elektorátu tu nachádzajú Kotlebovci – ĽSNS, a to hlavne v rámci Banskobystrického kraja a v okresoch na neho naviazaných. V určitej podobe svoje lepšie výsledky na tomto území dosiahli aj SaS a koalícia PS/Spolu, no tá skôr smerom na západ. Spoločným znakom SaS, PS/Spolu a ZA LUDÍ je ich silná podpora v Bratislave

a v jej okolí. Navyše, pri SaS to je ešte aj veľmi parciálne v okolí Košíc a Prešova, no a pri strane ZA ĽUDÍ v okolí bydliska bývalého prezidenta A. Kisku, čiže v okrese Poprad. Stranu SME RODINA sme v tejto časti nespomenuli, no jej elektorát sa javí zo všetkých sledovaných strán ako najviac roztrúsený.

Pri pohľade na volebnú podporu dosiahnutú v roku 2020 v komparatívnej perspektíve s rokom 2016 už samotný výsledok volieb ukazuje, že OĽaNO muselo hlavne získať. Prípadné straty vidíme len ojedinele, a to hlavne na severovýchode a na juhu. Rovnako prevažne rast zaznamenala aj strana SME RODINA. V opačnej situácii sa ocitol SMER-SD, ktorý zas v jednotlivých obciach skôr strácal. V dôsledku pomerne veľkej konkurencie oslovujúcej bratislavských voličov, vidíme aj výraznejšie straty SaS v hlavnom meste. Táto strana však strácala na väčšine územia. Obdobne je na tom aj už neparlamentná SNS. Kotlebovci – ĽSNS dosiahli vo väčšej časti obcí skôr lepší výsledok v porovnaní s predchádzajúcimi voľbách. Obce, ktoré im priniesli oslabenie, sú roztrúsené po celom území, no ich isté koncentrácie môžeme vidieť v centrálnej časti, na severe, na severovýchode a juhovýchode. Patria sem tiež viaceré okresy západného Slovenska, vrátane Bratislavy. Posledný sledovaný subjekt, KDĽH, posilnil svoju podporu hlavne na severe a severovýchode. Celkom zaujímavé je jeho posilnenie aj v oblastiach okolo Bratislavy.

Okrem iného sme tak touto monografiou ukázali, že aj voľby v roku 2020 potvrdili konštatovania autorov (napríklad Madleňák, 2012) sledujúcich predchádzajúce voľby, že heterogenita Slovenska je výrazná a má zmysel sledovať tieto územné špecifiká.

Zoznam použitej literatúry a dát

- BABOŠ, P.; MALOVÁ, D. 2015. Ekologická analýza výsledkov parlamentných volieb v roku 2012 a prezidentských volieb v roku 2014: možnosti a limity štrukturálnych vysvetlení. In: *Sociológia*. Vol. 47, No. 4, 2015. s. 340-364. ISSN 1336-8613.
- BARDOVIČ, J. 2015. Komparácia politického správania slovenského a českého voliča. In: *Aktuální problémy současného světa: politika - ekonomika - spoločnosť*. Kolín : Nezávislé centrum pro studium politiky a ARC - VŠPSV, 2015. s. 196-208. ISBN 978-80-86879-44-4.
- BARDOVIČ, J. 2017. Selected (De)Formations of Proportional Representation Electoral System Used in the Slovak Republic. In: *Annual Conference Faculty of Social Sciences UCM Trnava. Public Administration*. Trnava: FSV UCM, 2017. s. 53-64. ISBN 978-80-8105-866-0.
- BARDOVIČ, J. 2018. Volby a volebné systémy v krajinách Vyšehradskej skupiny. In: *Transformácia a premeny politických systémov v krajinách Vyšehradskej skupiny*. Bratislava: Iris, 2018. s. 121-143. ISBN 978-80-2000-031-6.
- BARDOVIČ, J. 2019. Krajná pravica v kontexte volebného správania a volebných systémov. In: *Storočie českej a slovenskej krajnej pravice: 1918 - 2018*. Bratislava: Iris, 2019. s. 199-229. ISBN 978-80-8200-052-1.
- BARDOVIČ, J. 2021. Volebný systém na Slovensku a jeho vybrané problémy v rokoch 1989 - 2019. In: *1989 - 2019: Dekády zmien. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. s. 63-81. ISBN 978-80-8152-991-7.

- BOROŠOVÁ, A. 2021. Ženy v zastupiteľstvách samosprávnych krajov a ich percepcia vplyvu žien na rozpočty samosprávnych krajov. In: *Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov V*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021. s. 248-259. ISBN 978-80-572-0167-0.
- BRADY, H. E.; VERBA, S.; SCHLOZMAN, K. L. 1995. Beyond SES: A Resource Model of Political Participation. In: *American Political Science Review*. Vol. 89, No. 2, 1995. s. 271-194. ISSN 0003-0554.
- BRIX, R. 2019. Sídlná štruktúra na území Slovenska. In: *Komunálna samospráva na Slovensku optikou verejnej politiky*. Trnava: UCM v Trnave, 2019. s. 51-58. ISBN 978-80-572-0022-2.
- BÚTOROVÁ, Z.; GYÁRFAŠOVÁ, O. 2010. Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti. In: *Sociológia*. Vol. 42, No. 5, 2010. s. 447-491. ISSN 1336-8613.
- BÚTOROVÁ, Z.; GYÁRFAŠOVÁ, O. 2010. Občianska participácia: trendy, problémy, súvislosti. In: *Sociológia*. Vol. 42, No. 5, 2010. s. 447-491. ISSN 1336-8613.
- BZDILOVÁ, R. 2014. Referendum a referendová problematika. In: *Demokracia. Stav – Kontexty – Perspektívy*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2014. s. 7-26. ISBN 978-80-8152-134-8.
- BZDILOVÁ, R. 2018 . Teoretické a spoločensko-politické kontexty problematiky sekundárneho analfabetizmu v Slovenskej republike. In: *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku*. Košice: UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta, 2018. s. 55-84. ISBN 978-80-8152-699-2.
- BZDILOVÁ, R.; EŠTOK, G.; BARDOVIČ, J. 2018. *Volby a volebná problematika v štátoch EÚ*. Košice: UPJŠ, 2018. 240 s. ISBN 978-80-8152-706-7.
- DAHL, R. A. 2001. *O demokracii*. Praha: Portál, 2001. 192 s. ISBN 80-7178-422-2.
- DANČIŠIN, V. 2005. *O nedokonalosti volebných procedúr*. Prešov: Reproma, 2005. 192 s. ISBN 80-967171-8-1.

- DANČIŠIN, V. 2012a. Nedokonalosť metódy prepočítavania hlasov na mandáty v Slovenskej republike. In: *Sloboda – rovnosť – poriadok. Kam kráčaš demokracia*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2012. s. 227-236. ISBN 978-80-7097-979-2.
- DANČIŠIN, V. 2012b. Volebná legitimita v kríze. In: *Kríza v politike – politika v kríze?* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2012. s. 144-152. ISBN 978-80-555-0692-0.
- DANČIŠIN, V. 2013. *Metódy prerozdeľovania mandátov v pomernom volebnom systéme*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2013. 190 s. ISBN 978-80-555-0787-3.
- DANČIŠIN, V. 2014. *Právna úprava metódy prerozdeľovania mandátov v Slovenskej republike – aktuálny stav a perspektívy*. [online], [cit. 23/7/2021]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/7538579/Pr%C3%A1vna_%C3%BAprava_met%C3%B3dy_prerozde%C4%BEovania_mand%C3%A1tov_v_Slovenskej_republike_aktu%C3%A1lny_stav_a_perspekt%C3%ADvy>.
- DAŠKO, M. 2021. (Ne)záujem občanov vyšších územných celkov na Slovensku využívať pasívne volebné parvo. In: *1989 – 2019: Dekády zmien. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. s. 95-108. ISBN 978-80-8152-991-7.
- Definitívne výsledky hlasovania*. 2019. [online]. 1/2012. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://volby.statistics.sk/ep/ep2019/sk/data03.html>; <https://volby.statistics.sk/ep/ep2019/sk/data02.html>>.
- DŽATKOVÁ, V.; MITAL, O. 2020. Transparentnosť a otvorenosť verejnej správy ako predpoklad efektívnej participácie. In: *Publicy 2020 I. – 30 rokov verejnej správy*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2020. s. 82-89. ISBN 978-80-572-0089-5.
- EKMAN, J.; AMNÁ, E. 2012. Political Participation and Civic Engagement: Towards a New Typology. In: *Human Affairs*. Vol. 22. 2012. s. 283-300. ISSN 1337-401X.

- EŠTOK, G. 2010. Problematika volieb v kontexte sekundárneho analfabetizmu. In: *Výsledky výskumu. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie doktorandov*. Prešov: Filozofická fakulta PU v Prešove, Inštitút politológie, 2010. s. 33-40. ISBN 978-80-555-0185-7.
- EŠTOK, G. 2011. Vývoj kresťanskej demokracie v strednej Európe – príklad Poľska a Slovenska. In: *Proměny politických stran ve střední Evropě*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2011. s. 35 – 38. ISBN 978-80-86879-28-4.
- FILIPEC, O. 2017. People's Party – Our Slovakia: an Anti-system Party? In: *Current Trends and Public Administration*. Uherské Hradiště: Faculty of Administration and Economic Studies in Uherské Hradiště, Jagiellonian College in Toruń, 2017. s. 21-30. ISBN 978-80-906614-5-5.
- FILIPEC, O. 2019. Challenging Trends within Slovak Party System in the Context of 2016 Elections to the National Council of the Slovak Republic. In: *Politics in Central Europe*. Vol. 15, No. 1, 2019. s. 7-34. ISSN 1801-3422.
- FILIPEC, O.; GARAJ, M.; MIHÁLIK, J. 2018. Ako komunikuje pravica: komunikačné aktivity vybraných (krajne) pravicových politických strán v Českej republike a na Slovensku pred parlamentnými voľbami v rokoch 2016 a 2017. In: *Politické vedy*. Vol. 21, No. 3, 2018. s.183-212. ISSN 1335-2741.
- GARAJ, M. 2018. Politické strany a stranické systémy v krajinách Vyšehradskej skupiny. In: *Transformácia a premeny politických systémov v krajinách Vyšehradskej skupiny*. Bratislava: Iris, 2018. s. 145-166. ISBN978-80-8200-031-6.
- GARAJ, M.; BARDOVIČ, J. 2020. Election to the National Council of Slovak Republic in 2020. In: *Politics and Knowledge: New Trends in Social Research*. Bologna: Filodiritto Publisher, 2020. s. 159-166. ISBN 979-12-80225-00-9.
- GARAJ, M.; BARDOVIČ, J.; MIHÁLIK, J. 2021. Vplyv sociologicko-demografických charakteristík obce na volebné správanie a podporu M. Kotlebu. In: *Politické vedy*. Vol. 24, No. 1, 2021. s. 153-180. ISSN 1338-5623.

- GAŠPARÍK, J. 2021. Diverzita participatívneho rozpočtovania v teórii a praxi. In: *Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov V. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave*, 2021. s. 10-21. ISBN 978-80-572-0167-0.
- GBÚROVÁ, M. 1998. Politický rozmer novelizácie volebného zákona v roku 1998. In: *Volby 1998 v Slovenskej republike (stav – kontexty – perspektíva)*. Prešov: Katedra sociálno-politických vied Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, 1998. s. 30-39. ISBN 80-88885-59-0.
- GBÚROVÁ, M. 2006. Politické strany v SR na ceste k politike štandardu I. In: *Slovo*. [online], [cit. 24/7/2021]. Dostupné na internete: <<http://www.noveslovo.sk/node/17223>>.
- GBÚROVÁ, M. 2010. Pomerný či väčšinový? In: *Slovo*. [online], [cit. 24/7/2021]. Dostupné na internete: < https://www.noveslovo.sk/c/10514/Pomerny_ci_vacsinovy>.
- GBÚROVÁ, M. 2013. Smer-SD – šanca na politickú dlhovekosť. In: *Volby 2012. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 47-59. ISBN 978-80-8152-030-3.
- GBÚROVÁ, M. 2018. K problematike formovania politického vedomia občanov Slovenskej republiky v súčasnosti. In: *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku*. Košice: UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta, 2018. s. 13-53. ISBN 978-80-8152-699-2.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O.; BAHNA, M.; SLOSIARIK, M. 2017. Sila nestálosti: volatilita voličov na Slovensku vo voľbách 2016. In: *Stredoevropské politické studie*. Vol. 14, No. 1, 2017. s. 1-24. ISSN 1212-7817.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O.; HENDERSON, K. 2018. Slovakia and the turnout conundrum. In: *East European Politics*. Vol. 34, No. 1, 2018. s. 77-96. ISSN 2159-9173.
- GYÁRFÁŠOVÁ, O.; UČEŇ, P. 2020. Radical Party Politics and Mobilization Against It in the Slovak Parliamentary Election 2020. In: *Czech Journal of Political Science*. Vol. 27, No. 3, 2020. s. 323-352. ISSN 1805-9503.
- HLOUŠEK, V.; KOPEČEK, L. 2010. *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*.

- Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3192-6.
- HORSKÝ, M. 2001. Bieda ideológií alebo bieda politiky postkomunizmu? In: *Ideológie na prahu III. tisícročia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2001. s. 43-56. ISBN 80-8068-043-4.
- HORVÁTH, P. 2004. Voľby a volebné systémy. In: *Slovak Journal of Political Sciences / Slovenská politologická revue*. Vol. 4, No. 4, 2004. s. 1-13. ISSN 1335-9096.
- HORVÁTH, P.; MACHYNIÁK, J. 2017. Politologické poznámky k inštitútu referenda v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Verejná správa a spoločnosť*. Vol. 18, No. 2, 2017. s. 33-47. ISSN 2453-9236.
- HORVÁTH, P.; MACHYNIÁK, J. 2018. 2018 municipal elections in Trnava region. In: *Slovak Journal of Public Policy and Public Administration*, Vol. 5, No. 2, 2018. s. 73-90. ISSN 1339-7826.
- HORVÁTH, P.; URC, E. 2020. The 2020 Parliamentary Elections in the Slovak Republic from a Regional Perspective. In: *Slovak Journal of Public Policy and Public Administration*. Vol. 7, No. 2, 2020. s. 65-87. ISSN 1339-7826.
- CHARVÁT, J. 2013. *Politika volebných reforém v ČR po roce 1989*. Praha: Grada, 2013. 232 s. ISBN 978-80-247-4700-2.
- CHYTÍLEK, R. a kol. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009. 376 s. ISBN 978-7367-548-6.
- JANKOLA, M.; ŠIMUNEKOVÁ, N. 2019. Médiá a krajná pravica. In: *Storočie českej a slovenskej krajnej pravice: 1918 – 2018*. Bratislava: Iris, 2019. s. 231-255. ISBN 978-80-8200-052-1.
- JUZA, P. 2020. Parlamentné voľby 2020: Budovanie štátu, alebo deštrukcia demokracie? In: *PUBLICY 2020 II. – sekcie Parlamentné voľby a Sociálna politika*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2020. s. 54-62. ISBN 978-80-572-0090-1.
- KARVAI, A.; PLENTA, P. 2010. Volebné správanie vo voľbách do Európskeho parlamentu. Platí koncept druhoradých volieb v nových členských štátoch EÚ? In: *European Electoral Studies*. Vol. 5, No. 1, 2010. s. 130-147.

- KLIMOVSKÝ, D.; GAŠPARÍK, J. 2020. Základný rámec participatívnej tvorby verejných politík a súvisiace pojmy. In: *Participatívne procesy v praxi: čítanka participatívnej tvorby verejných politík*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, 2020. s. 12-26. ISBN 978-80-89051-63-2.
- KLIMOVSKÝ, S.; LAZOR, M. 2010. Aktívne volebné právo očami vysokoškolských študentov. Sonda do vnímania aktívneho volebného práva a jeho využitia v rámci komunálnych volieb. In: *Slovak Journal of Political Sciences / Slovenská politologická revue*. Vol. 10, No. 2, 2010. s. 87-101. ISSN 1335-9096.
- KLUKNAVSKÁ, A. 2012. Krajne pravicové strany v parlamentných voľbách 2012 na Slovensku. In: *Rexter – Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*. [online]. 1/2012. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=103475>>.
- KLUKNAVSKÁ, A. 2013. Od Štúra k parazitom: Tematická adaptácia krajnej pravice v parlamentných voľbách na Slovensku. In: *Politologický časopis*. No. 3, 2013. s. 258-281. ISSN 1805-9503.
- KOVÁČIK, V. 2019. Prezidentské voľby 2019 v SR v kontexte vývoja politickej mapy od prezidentských volieb v roku 2014. In: *Publicy 2019*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2019. s. 143-154. ISBN 978-80-572-0016-1.
- KOVANIČ, M.; SMOLÍK, J. 2018. Rozpustenie politických strán v Českej republike a Slovenskej republike. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*. [online]. 1/2018. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <https://veda.polac.cz/wp-content/uploads/2018/11/012018R_ozpustenie-politick%C3%BDch-str%C3%A1n-v-%C4%8Ceskej-republike-a-Slovenskej-republike.pdf>.
- KREJČÍ, O. 2006. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0.
- KRNO, S. 2013. Štiepne línie na Slovensku a parlamentné voľby 2012. In: *Voľby 2012. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 61-71. ISBN 978-80-8152-030-3.

- LEBEDA, T. 2008. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum, 2008. 162 s. ISBN 978-80-246-1523-3.
- LEBEDA, T. 2011. Volební systémy. In *Úvod do studia politiky*. Praha: SLON, 2011. s. 600-637. ISBN 978-80-7419-052-0.
- LYSEK, J.; ZVADA, L.; ŠKOP, M. 2020. Mapping the 2020 Slovak Parliamentary Election, Analysis of Spatial Support and Voter Transition. In: *Czech Journal of Political Science*. Vol. XXVII, No. 3, 2020. s. 278-302. ISSN 1805-9503.
- LYSÝ, J. (2004). Politická teória vo veku diskontinuity. In: *Lavica a pravica*. Prešov: Filozofická fakulta PU v Prešove, 2004. s. 22-26. ISBN 80-8068-293-3.
- MADLEŇÁK, T. 2010. Hlavné trendy výskumu v súčasnej volebnej geografii. In: *Geografický časopis*. Vol. 62, No. 2, 2010. s. 127-145. ISSN 2453-8787.
- MADLEŇÁK, T. 2012. *Regionálna diferenciácia volebného správania na Slovensku (1998-2010)*. Bratislava: VEDA, 2012. 238 s. ISBN 978-80-224-1231-5.
- MACHÁČEK, L. 2009. Prvovoliči a voľby do Európskeho parlamentu. In: *Slovenská politologická revue/Slovak Journal of Political Sciences*. Vol. 9, No. 3, 2009. s. 73-103. ISSN 1335-9096.
- MAJ, D.; POMARAŇSKI, M. 2018. The Practical Dimension of Civic Participation in Poland after 1989. In: *Civic Participation in the Visegrad Group Countries after 1989*. Lublin: Curie-Skłodowska University Press, 2018. s. 135-158. ISBN 978-83-227-9101-1.
- MARUŠIAK, J. 2006. Fenomén strany Smer: medzi „pragmatizmom“ a sociálnou demokraciou. In: *Stredoevropské politické studie*. [online]. Vol. 8, No. 1, 2006. s. 19-55. ISSN 1212-7817. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4162/6069>>.
- MASSICOTTE, L.; BLAISE, A. 1999. Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. In: *Electoral Studies*. Vol. 18, No. 3, 1999. s. 341-366. ISSN 0261-3794.
- MAŠKARINEC, P.; KLIMOVSKÝ, D.; DANIŠOVÁ, A. 2018. Politická reprezentace žen na pozicích starostek v Česku a na Slovensku v letech 2006-2014: Srovnávací analýza faktorů úspěšnosti. In:

- Sociologický časopis. Vol. 54, No. 4, 2018. s. 529-560. ISSN 2336-128X.
- MÉSZÁROSOVÁ-LAMPL, Z. 2019. Tendencie volebného správania príslušníkov maďarskej menšiny na Slovensku. In: *Studia Politica Slovaca*. Vol. 12, No. 2, 2019. s. 22-38. ISSN 2585-8459
- MIHÁLIK, J. 2017. *Kapitoly z porovnávacej politológie*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2007. 78 s. ISBN 978-80-8105-872-1.
- MIHÁLIK, J. 2017. The Electoral Aftermath: New Wave Populism and Radicalism in Slovakia. In: *Current Trends and Public Administration*. Uherské Hradiště: Faculty of Administration and Economic Studies in Uherské Hradiště, Jagiellonian College in Toruń, 2017. s. 9-20. ISBN 978-80-906614-5-5.
- MIHÁLIK, J.; ŽÚBOROVÁ, V. 2016. The Political Competition of Minority Parties in Slovakia: The Decline of Political Influence of Parties Representing the Hungarian Minority. In: *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences*. Vol. 9, No. 1, 2016. s. 181-207. ISSN 1855-0541.
- MIKUŠ, D. 2018. *Pohľady politických strán na verejnú správu*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2018. 118 s. ISBN 978-80-8105-962-9.
- MIKUŠ, D. 2019. Politická diferenciácia na Slovensku z pohľadu volebnej geografie – špecifikum trnavského kraja v prezidentských voľbách. In: *Publicy 2019*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2019. s. 174-186. ISBN 978-80-572-0016-1.
- MIKUŠ, D. 2020. Participatívny rozpočet ako nástroj občianskej participácie. In: *PUBLICY 2020 I. – 30 rokov verejnej správy*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2020. s. 197-203. ISBN 978-80-572-0089-5.
- MIKUŠ, R. 2014. Politická diferenciácia územia Slovenska z pohľadu volebných preferencií. In: *Regionálne dimenzie Slovenska*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014. s. 67-125. ISBN 978-80-223-3725-0.
- MIKUŠ, R.; GURŇÁK, D. 2012. Vývoj pozícií politického extrémizmu, radikalizmu a nacionalizmu v rôznych úrovniach volieb na

- Slovensku. In: *Geografické informácie*. Vol. 16, No. 2, 2012. s. 38-49. ISSN 1337-9453.
- MIKUŠ, R.; GURNÁK, D.; MÁRIÁSSYOVÁ, A. 2016. Analýza volebnej podpory M. Kotlebu ako reprezentanta krajnej pravice v krajských voľbách 2013. In: *Sociológia*. Vol. 48. No. 1, 2016. s. 48-70. ISSN 1336-8613.
- MINÁRIK, P. 2020. Participatory Budgeting and Traditional Participation in Czech Municipalities. In: *Slovak Journal of Political Sciences/Slovenská politologická revue*. Vol. 20, No. 1, 2020. s. 29-41. ISSN 1335-9096.
- Nález č. 49/2021 Sb. Ústavního soudu ze dne 2. února 2021 sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Nález ÚS SR – PL ÚS 7/2021-150. [online], [cit. 16/11/2021]. Dostupné na internete: <https://www.ustavnysud.sk/documents/10182/148989446/PL.US7_2021_nalez.pdf>.
- NORRIS, P. 2002. *Democratic Phoenix. Reinventing Political Activism*. New York: Cambridge University Press, 2002. 290 s. ISBN 978-0-521-01053-5.
- NORRIS, P. 2004. *Electoral Engineering. Voting Rules and Political Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 375 s. ISBN 978-0-511-18659-2.
- NOVÁK, M. 2021. Participatívne rozpočtovanie samosprávnych krajov v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov V*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021. s. 31-42. ISBN 978-80-572-0167-0.
- NOVÝ, M. 2013. Volební účast a její determinanty ve starých a nových demokraciích Evropy. In: *Sociológia - Slovak Sociological Review*. Vol. 45, No. 2, 2013. s. 195-228. ISSN 0049-1225.
- O strane. 2021. [online]. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.most-hid.sk/sk/o-strane>>.
- ONDRUŠKA, M. 2021. Na ceste k lepšiemu volebnému systému na Slovensku – limity výskumov. In: 1989 – 2019: *Dekády zmien. Kam*

- kráčaš demokracia. Košice: UPJŠ, 2021. s. 83-93. ISBN 978-80-8152-991-7.
- ONUFRÁK, 2018b. Volby do orgánov Prešovského samosprávneho kraja. In: *Dynamika regionálnej samosprávy na Slovensku – voľby 2017*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2018. s. 109-122. ISBN 978-80-8105-924-7.
- ONUFRÁK, A. 2011. Jeden volebný obvod: Nevýhoda pre regióny, výhoda pre Bratislavu. In: *Volebné zákony v podmienkach Slovenskej republiky*. Trnava: Acta Universitatis Sanctorum Cyrilli et Methodii Tyrnaviae Res Publica, 2011. s. 65-80. ISBN 978-80-8105-275-0.
- ONUFRÁK, A. 2013. Personálne príčiny volebného neúspechu pravice na Slovensku v parlamentných voľbách 2012. In: *Volby 2012: Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013, s. 73-87. ISBN 978-80-8152-030-3.
- ONUFRÁK, A. 2018a. O niektorých príčinách sekundárneho analfabetizmu. In: *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku*. Košice: UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta, 2018. s. 119-155. ISBN 978-80-8152-699-2.
- OROSZ, L. 2004. Inštitút hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv ako predmet politického zápasu slovenskej pravice a ľavice. In: *Lavica a pravica*. Prešov: Filozofická fakulta PU v Prešove, 2004. s. 56-71. ISBN 80-8068-293-3.
- PALUŠ, I.; HENCOVSKÁ, M. 2019. Voľby starostu obce – akceptovaná právna úprava alebo hľadanie možných riešení? In: *Publicy 2019*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2019. s. 15-29. ISBN 978-80-572-0016-1.
- PETRÍKOVÁ, M.; DVORSKÝ, T. 2018. Contemporary parliamentary political parties in Slovakia. In: *Contemporary Political Parties and Party Systems in the Visegrad Group Countries*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2018. s. 109-129. ISBN 978-83-227-9150-9.
- Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre kandidátov na predsedov podľa samosprávnych krajov. 2013. [online], [cit. 16/11/2021]. Dostupné na internete: <https://volby.statistics.sk/osk/osk2013/VUC/Tabulka7_sk.html>.

- Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre kandidátov na predsedov podľa územného členenia. 2017. [online], [cit. 16/11/2021]. Dostupné na internete: <<https://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/data02.html>>.
- POPPER, K. R. 1998. *Život je řešení problémů*. Praha: Mladá fronta, 1998. 287 s. ISBN 80-204-0686-7.
- Profil. 2019. [online]. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.sns.sk/o-nas/profil/>>.
- Program pomoci rodinám 2020. 2020. [online], [cit. 11/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://hnutie-smerodina.sk/dokumenty/Final-Program-SME-RODINA-volebny-program.pdf>>.
- Register politických strán a politických hnutí. 2021. [online], [cit. 7/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://ives.minv.sk/rez/registre/pages/detailps.aspx?id=201471>>.
- REIF, K.; SCHMITT, H. 1980. Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. In: *European Journal of Political Research*. Vol. 8, No. 1. 1980. s. 3-44. ISBN 1475-6765.
- RYBÁŘ, M. 2020. Slovakia In: *The European Parliament Election of 2019 in East-Central Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, 2020. s. 229-521. ISBN 978-3-030-40858-9.
- SAIRAMBAY, Y. 2020. The Contemporary Challenges of Measuring Political Participation. In: *Slovak Journal of Political Sciences/Slovenská politologická revue*. Vol. 20, No. 2, 2020. s. 206-226. ISSN 1335-9096.
- SaS odštartovala vizuálnu kampaň do eurovolieb. 2014. [online], [cit. 16/11/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/slovensko/sas-eurovolby-kampan/72457-clanok.html>>.
- SHUGART, M.; WATTENBERG, M. P. 2001. *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?* New York: Oxford University Press, 2001. 676 s. ISBN 0-19-924079-5.
- SMOLECOVÁ, A.; ŠÁROVEC, D. 2021. Heading towards Collapse? Assessment of the Slovak Party System after the 2020 General Elections. In: *Slovak Journal of Political Sciences/Slovenská politologická revue*. Vol. 21, No. 1, 2021. s. 27-50. ISSN 1335-9096.

- SMOLÍK, J. 2013. Krajnopravicové politické strany v zemích V4: historie a súčasnosť. In: *Sociológia*. Vol. 45, No. 4, 2013. s. 385-410. ISSN 1336-8613.
- Stanovy Kresťanskodemokratického hnutia. 2020. [online], [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://kdh.sk/wp-content/uploads/2021/04/Stanovy-KDH-Ruzomberok-2020.pdf>>.
- Stanovy Slovenskej národnej strany. 2019. [online]. [cit. 12/7/2021]. Dostupné na internete: <https://www.sns.sk/wp-content/uploads/2019/10/STANOVY-SNS-%C3%BApIn%C3%A9-znenie-po-26.-sneme_final.pdf>.
- STOJAROVÁ, V. 2018. Populist, Radical and Extremist Political Parties in Visegrad countries vis à vis the migration crisis. In the name of the people and the nation in Central Europe. In: *Open Political Science*. Vol. 1, No. 1, 2018. s. 32-45. ISSN 2543-8042.
- SURMÁNEK, Š.; GBÚROVÁ, M.; DUDINSKÁ, I. 2003. *Politológia (vybrané kapitoly)*. Prešov: Slovacontact, 2003. 249 s. ISBN 80-88876-10-9.
- ŠEDO, J. 2007. *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 419 s. ISBN 8073251376.
- ŠPÁČ, P. 2010. *Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 278 s. ISBN 978-80-7325-238-0.
- ŠPÁČ, P. 2011. Ako (de)stabilizovať preferenčné hlasovania. In: *Central European Political Studies*. Vol. 13, No. 4, 2011. s. 325-353. ISSN 1212-7817.
- ŠPÁČ, P. 2013. *Tichý hlas voliča: preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 234 s. ISBN 978-80-7325-317-2.
- ŠTEFANČÍK, R.; STRADIOTOVÁ, E. 2021. Kresťanský element v slovenskom straníckom systéme po parlamentných voľbách 2020. In: *Studia theologica*. Vol. 23, No. 1, 2021. s. 183-206. ISSN 2570-9798.
- ŠUTAJOVÁ, J. 2013. Maďarské politické strany v parlamentných voľbách. In: *Volby 2012. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita

- Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 227-236. ISBN 978-80-8152-030-3.
- ŠVIKRUHA, M. 2019. Regionálna samospráva na Slovensku z pohľadu volebnej účasti v regionálnych voľbách. In: *Publicy 2019*. Trnava: Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2019. s. 217-227. ISBN 978-80-572-0016-1.
- TEORELL, J.; TORCAL, M.; MONTERO, J. R. 2007. Political participation. Mapping the terrain. In: *Citizenship and Involvement in European Democracies: A Comparative Perspective*. Oxon: Routledge, 2007, s. 334-357. ISBN 978-0-203-96575-7.
- Tlačová beseda Maďarskej komunitnej spolupatričnosti o volebnom programe. 2020. [online], [cit. 7/7/2021]. Dostupné na internete: <<https://www.mkp.sk/sk/2020/01/08/tlacova-beseda-madarskej-komunitnej-spolupatricnosti-o-volebnom-programe>>.
- TÖKÖLYOVÁ, T. 2021. Úloha volieb v procese demokratickej tranzície. In: 1989 – 2019: *Dekády zmien. Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. s. 37-49. ISBN 978-80-8152-991-7.
- VAN DETH, J. W. 2001. *Studying Political Participation. Towards a Theory of Everything?* [online], [cit. 19/7/2021]. Dostupné na internete: <http://www.academia.edu/2233354/STUDYING_POLITICAL_PARTICIPATION_TOWARDS_A_THEORY_OF_EVERYTHING>.
- VAN DETH, J. W. 2014. A conceptual map of political participation. In: *Acta Politica*. Vol. 49, No. 3. 2014. s. 349-367. ISSN 1741-1416.
- VERBA, S.; NIE, N. H. 1987. *Participation in America. Political Democracy and Social Equality*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1987. 428 s. ISBN 0-226-85296-2.
- VERBA, S.; NIE, N. H.; KIM, J. 1987. *Participation and Political Equality. A seven - nation comparison*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1987. 416 s. ISBN 0-226-85298-9.
- VRABLÍKOVÁ, K. 2009. Politická participace a její determinanty v postkomunistických zemích. In: *Sociologický časopis*. Vol. 45, No. 5, 2009. s. 867-897. ISSN 2336-128X.

WAMPLER, B. 2007. A Guide to Participatory Budgeting. In: *Participatory budgeting*. Washington: The World Bank, 2007. s. 21-54. ISBN 0-8213-6924-5.

Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 181/2014 Z. z. o volebnej kampani a o zmene a doplnení zákona č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach.

ZVADA, L.; PETLACH, M.; ONDRUŠKA, M. 2020. Where Were the Voters? A Spatial Analysis of the 2019 Slovak Presidential Election. In: *Slovak Journal of Political Sciences/Slovenská politologická revue*. Vol. 20, No. 2, 2020. s. 176-205. ISSN 1335-9096.

Databázy:

Štatistický úrad SR
Geoportal.sk

Zoznam skratiek a značiek

- ANO** – Aliancia nového občana
- DS** – Demokratická strana
- DÚ** – Demokratická únia Slovenska
- EP** – Európsky parlament
- HZDS / LS-HZDS** – Hnutie za demokratické Slovensko / Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko
- KDH** – Kresťanskodemokratické hnutie
- Kotlebovci – LSNS** – Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko
- KSČ** – Komunistická strana Československa
- KSS** – Komunistická strana Slovenska
- MKS** – Maďarská komunitná spolupatričnosť
- NR SR** – Národná rada Slovenskej republiky
- OLaNO** – Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti
- PH** – prednostné hlasy / prednostné hlasovanie
- PS/Spolu** – Koalícia Progresívne Slovensko a Spolu – občianska demokracia
- SaS** – Sloboda a solidarita
- SDK** – Slovenská demokratická koalícia
- SDKÚ-SD** – Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana
- SDL** – Strana demokratickej ľavice
- SME-SD** – SMER – sociálna demokracia
- SMK** – Strana maďarskej koalície / Strana maďarskej komunity
- SNR** – Slovenská národná rada
- SNS** – Slovenská národná strana
- SOP** – Strana občianskeho porozumenia
- SP. Voľba** – Spoločná voľba –

Strana demokratickej ľavice,
Sociálnodemokratická strana
Slovenska, Strana zelených na
Slovensku, Hnutie poľnohospo-
dárov Slovenskej republiky

SZ – Strana zelených

ÚS SR – Ústavný súd Slovenskej
republiky

VPN – Verejnosc' proti násiliu

ZRS – Združenie robotníkov Slo-
venska

Menný a vecný register

Symboly

#SIEŤ 5, 10, 29, 44, 45, 47, 48, 54,
56, 59, 117, 124

B

Bahna 23, 29
Beluský 55
Benčík 55
Blais 25
Brady 19
Bugár 57, 59, 132
Bzdilová 18, 20, 38, 42

Č

Čaputová 18

D

Dahl 12
Dančíšin 24, 25, 39, 47
Daško 26
demokracia 10, 13, 16, 18, 23

E

Érsek 57, 59
Eštok 20, 23, 42, 110

F

Fecko 67

Fico 5, 28, 31, 39, 57, 58, 73, 75, 82,
96, 102, 107, 124

Figel' 58

G

Garaj 7, 21, 26, 82, 87, 88, 95
Gašparík 14, 15
Gbúrová 19, 20, 27, 39, 42, 75
Gyárfášová 14, 21, 23, 29

H

Hlina 57, 58
Hloušek 76, 117
Horváth 8, 16, 18, 21, 26
HZDS 28, 29, 32, 35, 76, 117

Ch

Chytílek 16, 24, 25, 45

I

index deformácie 45, 46

J

Jurinová 67
Juza 39

K

Kaliňák 73

kandidátna listina 7, 25, 31, 36, 40,
41, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58,
66, 67, 73, 79, 82, 106, 130

KDH 8, 10, 30, 31, 32, 34, 41, 42, 49,
50, 53, 54, 56, 58, 64, 110, 111,
112, 113, 114, 115, 116, 131, 132,
133, 134

Kiska 30, 38, 39, 58, 101, 102, 105,
134

Klimovský 14, 24, 26

Kollár 58, 81

Kopeček 76, 117

Kotleba 21, 57, 58, 88, 89, 90

Kotlebovci - ĽSNS 31, 32, 41, 44, 45,
46, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 56,
57, 58, 87, 88, 89, 91, 92, 93,
94, 118, 131, 133, 134

Krejčí 16, 25

Krno 21, 27, 28

KSS 32, 76

L

Lebeda 24, 25, 45

Lunter 90

Lysek 26

M

Madleňák 8, 23, 24, 76, 122, 134

Machyniak 18, 21

Marušiak 74, 75

Massicotte 25

Matovič 54, 56, 58, 67, 71, 130, 132

Mazurek 55

Mihálik 16, 21, 23, 87, 88

Mikuš 15, 21, 24, 76, 82

MOST-HÍD 5, 29, 30, 32, 44, 47, 48,
54, 56, 59, 65, 117, 118, 123, 124,
125, 126, 127, 128, 129, 130, 132,
133

N

Nie 13, 17

Norris 13, 25

O

OĽaNO 26, 30, 31, 32, 35, 40, 43,
44, 45, 46, 47, 48, 50, 52, 53,
54, 56, 58, 65, 66, 67, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 82, 130, 132, 133,
134

Ondruška 21, 23, 50

Onufrák 20, 24, 39, 50, 95

P

participácia 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17,
18, 19, 20, 23

partokracia 38, 67, 75, 117

Pedersenov index 29

Pellegrini 6, 57, 73, 76, 79, 131

pomerný volebný systém 25, 41,
43, 131

Popper 16

Porto Alegre 15

prednostné hlasovanie 7, 8, 24, 39,
50, 51, 52, 54, 56, 57

Pročko 67

Procházka 5, 59

PS/Spolu 8, 40, 41, 42, 49, 50, 53,
55, 56, 58, 64, 66, 106, 107,
108, 109, 110, 113, 131, 133

R

Reif 22

Remišová 56, 58

Rybář 22

S

SaS 32, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53,
55, 56, 58, 65, 67, 82, 94, 95,
96, 97, 98, 99, 100, 101, 106,
109, 133, 134

SDK 31, 32, 33, 34

SDKÚ 29, 32, 34, 75

Shugart 25

Schlosár 55

Schlozman 19

Schmitt 22

Slosiarik 23, 29

Slota 118

SMER 5, 6, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 35,
43, 44, 46, 47, 48, 50, 52, 53,
55, 56, 57, 65, 66, 73, 74, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 95, 102, 103,
106, 107, 116, 117, 130, 131, 133,
134

SME RODINA 31, 32, 44, 46, 47, 48,
50, 53, 55, 56, 58, 65, 81, 82,
83, 84, 85, 87, 131, 134

Smolecová 21, 26

SNS 5, 6, 29, 31, 32, 47, 48, 52, 53,
56, 58, 65, 76, 81, 87, 110, 116,
117, 118, 119, 120, 121, 122, 123,
130, 133, 134

Stradiotová 26, 31, 82

Sulík 58, 99

Š

Šárovec 21

Šedo 25

Škop 26

Šofranko 57, 58

Špáč 7, 24, 25, 39, 43, 45, 46, 51

Štefančík 26, 31, 82

T

Tökölyová 16

Truban 58

U

uzatvárajúca klauzula 7, 36, 37, 39,
41, 42, 43, 49, 105, 106, 113, 131

V

van Deth 13

Verba 13, 17, 19

Viskupič 67

W

Wattenberg 25

Z

ZA ĽUDÍ 32, 43, 44, 46, 47, 48, 49,
50, 53, 55, 56, 58, 65, 82, 101,
102, 103, 105, 106, 109, 133,
134

Zvada 21, 23, 24, 26

VOĽBY 2020: VOLEBΠÁ PODPORA A JEJ PREMENNÝ

(vedecká monografia)

Autor:

PhDr. Jakub Bardovič, PhD.

Recenzenti:

doc. PhDr. Tatiana Tökölyová, PhD.

doc. Mgr. Gabriel Eštok, PhD.

Vydavateľ:

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave,
Fakulta sociálnych vied, 2022

Vydanie:

Prvé

Počet strán:

155 s.

ISBN 978-80-572-0230-1

